

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

Ο Γιδάς / Αλεξάνδρεια Ημαθίας
Κοινωνικές - Δημογραφικές - Πολιτικές Προσεγγίσεις (1912 - 1989)

Κωνσταντίνος Μπεκιάρης Α.Μ.1113Μ034

Επιβλέπων Καθηγητής : Στέφανος Παπαγεωργίου

ΑΘΗΝΑ 2015

Ο Γιδάς / Αλεξάνδρεια Ημαθίας
Κοινωνικές - Δημογραφικές - Πολιτικές Προσεγγίσεις (1912 - 1989)

Σύμβουλος Σπουδών: Καθηγητής Στέφανος Παπαγεωργίου

ΑΘΗΝΑ 2015

Πίνακας Περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ.4
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1- Ο Γιδάς -Αλεξάνδρεια στην Ιστορία</u>	
1.1. Το όνομα της πόλης	σελ.7
1.2. Τα τελευταία χρόνια της οθωμανικής περιόδου (1770 -1912)	σελ.9
1.3. Ο Μακεδονικός Αγώνας (1897-1910)	σελ.14
1.4. Η Αλεξάνδρεια κατά την περίοδο της Κατοχής	σελ.17
1.5. Ο εμφύλιος στην περιοχή του Γιδά	σελ.21
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2- Οι πληθυσμιακές ομάδες της πόλης</u>	
2.1. Η άφιξη και η εγκατάσταση των «ξένων» πληθυσμών	σελ.25
2.2. Οι παλαιές πατρίδες	σελ.31
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3- Διοικητικά, Δημογραφικά και Πολιτιστικά στοιχεία (1912 - 1989)</u>	
3.1. Ο πληθυσμός	σελ.38
3.2. Όργανα Αυτοδιοίκησης: Πρόεδροι- Δήμαρχοι	σελ.40
3.3. Πολιτιστικά στοιχεία	
• Σχολεία	σελ.43
• Εκκλησίες	σελ.48
• Λαογραφικά Στοιχεία	σελ.52
• Η ιστορία του κτιρίου Δωδώνη	σελ.54
• Ο Σιδηροδρομικός Σταθμός Γιδά	σελ.55
• Οι εφημερίδες της πόλης	σελ.56
ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΟΥ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙΟΥ	σελ.58
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4- Στοιχεία σχετικά με την καταγωγή, το φύλλο, την οικογενειακή και επαγγελματική κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο και την πολιτική ταυτότητα των κατοίκων της Αλεξάνδρειας</u>	
4.1α. Ερωτηματολόγιο για ντόπιους	σελ.60
4.1β. Ερωτηματολόγιο για Πρόσφυγες και Γρεβενιώτες –Σερβιώτες	σελ.64
4.1γ. Ερωτηματολόγιο για ρουμανόφωνους Ρομά	σελ.69
4.2. Ανάλυση - Συμπεράσματα	σελ.75
4.3. Παρουσίαση-Ανάλυση αποτελεσμάτων	σελ.79
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	σελ.118
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ.120

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η περιοχή του Γιδά/Αλεξάνδρειας Ημαθίας είναι μια πόλη της οποίας η ιστορία και η λαογραφία έχει καταγραφεί σε αρκετές μελέτες από επιστήμονες και μη της περιοχής κατά το παρελθόν. Σκοπός της παρούσης μελέτης είναι να αναδείξει κάποιες πτυχές που πιθανόν δεν έχουν ερευνηθεί, να γίνει μια συνοπτική καταγραφή της ιστορίας της πόλης κατά τον 20^ο αιώνα και να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για τις αντιλήψεις και τις πολιτικές πεποιθήσεις των κατοίκων. Προκειμένου να επιτευχθεί ο ανωτέρω σκοπός, κρίθηκε απαραίτητο, η εργασία να χωριστεί σε τέσσερα κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια καταγραφή της ιστορίας της πόλης. Δίνονται πληροφορίες για τις πιθανές εκδοχές προέλευσης του ονόματος Γιδά και επισημαίνεται κατά τη άποψη μου, η ορθότερη. Έπειτα παρουσιάζεται η θέση της πόλης και η κοινωνική δομή της κατά τα τελευταία χρόνια της Οθωμανικής κυριαρχίας στην περιοχή και κατόπιν τονίζονται τα σημαντικότερα γεγονότα του λεγόμενου «Μακεδονικού Αγώνα». Στη συνέχεια δίνονται πληροφορίες για τα γεγονότα της γερμανικής κατοχής και του εμφυλίου, τα οποία βέβαια πέρασαν πιο «επιδερμικά», θα λέγαμε, σε σχέση με άλλες περιοχές της υπόλοιπης Ελλάδας.

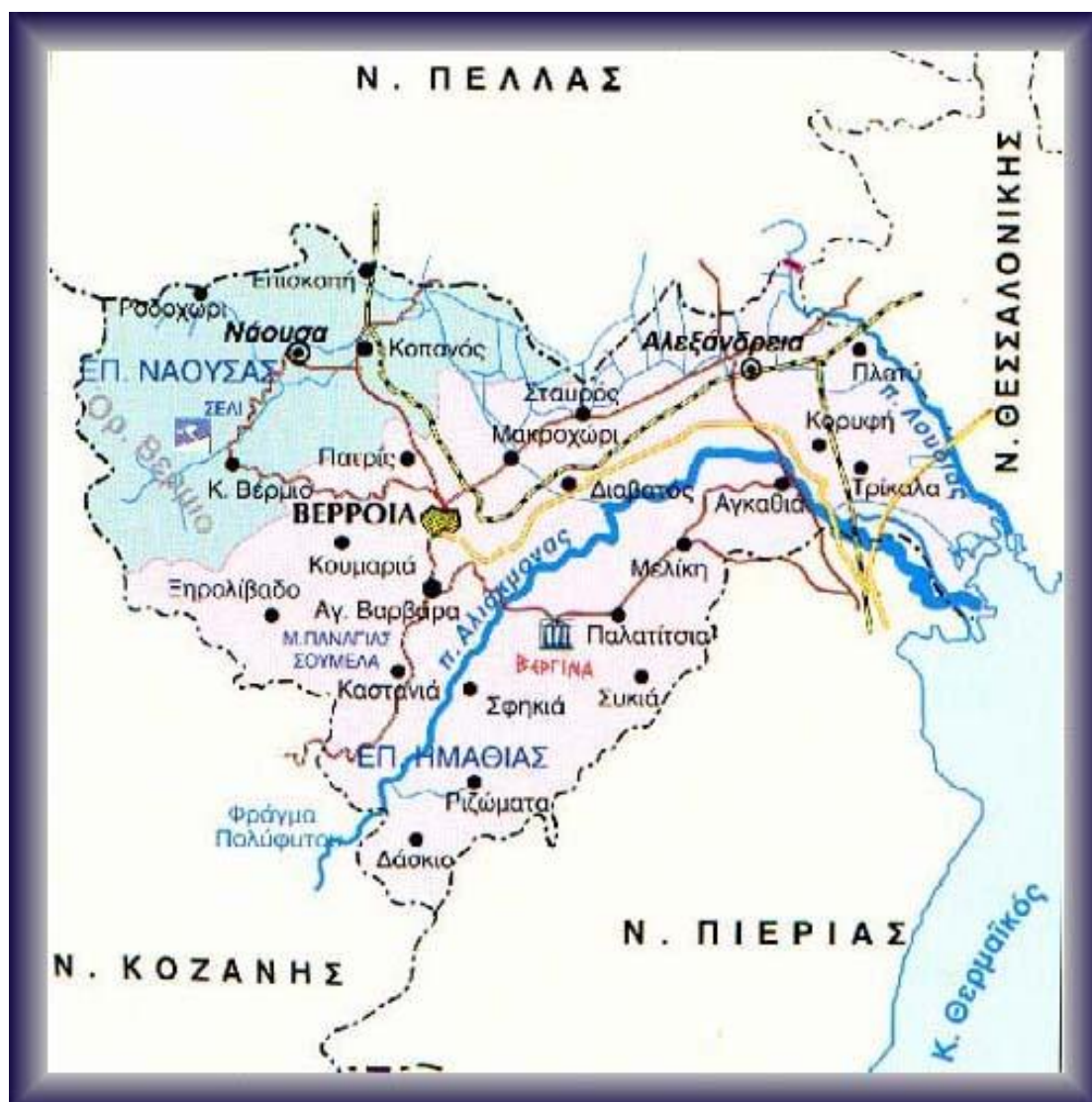
Το δεύτερο κεφάλαιο χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο γίνεται μια καταγραφή των «ξένων», πλην των «ντόπιων», πληθυσμών που αποτελούν το μωσαϊκό της ετερογενούς πόλης. Ως εκ τούτου, αρχικά καταγράφονται οι Πόντιοι που αντιπροσωπεύουν τους πρόσφυγες στην πόλη, οι Γρεβενιώτες και οι Σερβιώτες που αποτελούν την εσωτερική μετανάστευση αλλά και οι ρουμανόφωνοι ρομά που αποτελούν ένα ιδιαίτερο πολιτισμικό, φυλετικό και γλωσσικό φαινόμενο. Για όλους αυτούς τους πληθυσμούς παρουσιάζονται και πολιτιστικά στοιχεία. Στο δεύτερο μέρος καταγράφονται οι τόποι προέλευσης των πληθυσμών αυτών, καθώς και χρήσιμα γι' αυτούς στοιχεία. Οι πληροφορίες για τους τόπους αυτούς προήλθαν αποκλειστικά από τις εγκυκλοπαίδειες *Δομή* και *Μαλλιάρης Παιδεία*.

Εν συνεχεία, στο τρίτο κεφάλαιο, δίνονται γενικότερες πληροφορίες που αφορούν τον πληθυσμό κατά τις απογραφές, τα Όργανα Αυτοδιοίκησης ανά έτος σε συνδυασμό με τα πολιτικά στοιχεία. Επιπλέον, παρατίθενται αναλυτικές πληροφορίες, οι οποίες προέκυψαν από την προσωπική έρευνα σχετικά με την εκπαίδευση στην περιοχή, τα σχολεία, αλλά και τις εκκλησίες της πόλης. Παράλληλα, δίνονται πληροφορίες για ιστορικά κτίρια και εφημερίδες της πόλης.

Για τα ανωτέρω, χρήσιμες ήταν οι πληροφορίες που εντοπίστηκαν στα βιβλία ντόπιων ερευνητών και ιδιαίτερος του κυρίου Ντελιόπουλου. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο πίνακας που παρατίθεται έπειτα από τα ανωτέρω και αφορά την πληθυσμιακή σύνθεση κάθε χωριού της περιοχής, κάτι για το οποίο, από όσο είμαι σε θέση να γνωρίζω, δεν έχει καταγραφεί ξανά.

Τέλος, στο τελευταίο κεφάλαιο, που είναι και το μεγαλύτερο σε έκταση, δίνονται στοιχεία σχετικά με την καταγωγή, το φύλο, την οικογενειακή και επαγγελματική κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο και την πολιτική ταυτότητα των κατοίκων της Αλεξάνδρειας. Αρχικά, παρουσιάζεται το ερωτηματολόγιο για τους ντόπιους, έπειτα για τους Πρόσφυγες, τους Γρεβενιώτες –Σερβιώτες και τέλος ακολουθεί το ερωτηματολόγιο για τους Ρομά. Οι συνεντεύξεις έγιναν «πόρτα-πόρτα» σε ηλικιωμένους κατοίκους της πόλης (άνω των 60 ετών). Εν κατακλείδι, γίνεται ευσύνοπτη ανάλυση των ερωτήσεων, ενώ το κεφάλαιο κλείνει με μια λεπτομερέστατη παρουσίαση-ανάλυση των αποτελεσμάτων υπό τη μορφή πινάκων.

Για όλα τα παραπάνω χρησιμοποιήθηκε αξιόλογη βιβλιογραφία. Αυτή χωρίζεται σε εφημερίδες της Αλεξάνδρειας, αλλά και σε βιβλία ντόπιων και άλλων συγγραφέων. Το ιστορικό κομμάτι βασίστηκε στην ήδη υπάρχουσα βιβλιογραφία ιστορικών και ερευνητών, όπως Γεώργιος Ντελιόπουλος, Ιωάννης Μοσχόπουλος, Δημήτριος Πανταζόπουλος κ.α. Ιδιαίτερη χρήσιμη στην έρευνα ήταν η βοήθεια, τόσο του προσωπικού της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Αλεξάνδρειας, όσο και του Θεολόγου Δημήτριου Πανταζόπουλου. Καταλυτικό ρόλο, στην εκπόνηση και την ολοκλήρωση της παρούσης διπλωματικής εργασίας, διαδραμάτισε η καθοδήγηση του καθηγητή Στέφανου Παπαγεωργίου, σε συνδυασμό με τις επισημάνσεις της Αναπληρώτριας Καθηγήτριας Λίνας Λούβη και του κ. Λάμπρου Μπαλτσιώτη του Πάντειου Πανεπιστημίου, καθώς και της φιλόλογου-αρχαιολόγου Μαρίκας Ψα για την φιλολογική επεξεργασία, τους οποίους θα ήθελα να ευχαριστήσω προσωπικά.

Σύγχρονος χάρτης Νομού Ημαθίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1- Ο Γιδάς -Αλεξάνδρεια στην Ιστορία

1.1. Το όνομα της πόλης

Το σημερινό όνομα της πόλης «Αλεξάνδρεια» είναι σχετικά πρόσφατο, εφόσον επιλέχθηκε από το τότε Δημοτικό Συμβούλιο και έγινε δεκτό από την αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Εσωτερικών, το 1952. Είναι προφανές ότι η επιλογή συνδέεται με το Μακεδόνα βασιλιά Αλέξανδρο Γ' (Μέγα), με στόχο να τονιστεί η ιστορική συνέχεια και δευτερευόντως ως πλέον εύχο του προηγούμενου, 'Γιδάς'.

Η προέλευση του παλαιότερου ονόματος υπήρξε προϊόν ιστορικής έρευνας, η οποία κατέληξε σε διάφορες ερμηνείες, λιγότερο ή περισσότερο πειστικές. Έτσι, μεταξύ άλλων μια άποψη, η οποία εμφανίζεται με διάφορες παραλλαγές, υποστηρίζει ότι το όνομα «Γιδάς» είναι παραφθορά της φράσης *Γη είδα* και αποδίδεται σε ιστορικό πρόσωπο της περιόδου του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Συγκεκριμένα, κατά την επιστροφή του μακεδονικού στόλου μετά από μια εκστρατεία, κάποιος ναυτικός αξιωματούχος ή ο ίδιος ο Αλέξανδρος, ανακουφισμένος μετά από το πολυήμερο ναυτικό ταξίδι αναφώνησε «*Γη είδα*».

Μια άλλη εκδοχή υποστηρίζει ο τοπικός ιστορικός Γεώργιος Χ. Χιονίδης σε κείμενο του στην εφημερίδα *Αλεξάνδρεια*¹, σύμφωνα με την οποία το όνομα της πόλης προήλθε από την αρχοντική βυζαντινή οικογένεια των Γίδων, γαιοκτησία της οποίας ήταν η ευρύτερη περιοχή. Θα πρέπει, ωστόσο, να λάβουμε υπόψη ότι μεταξύ του τέλους 14^{ου} αιώνα, όπου καταλύεται η βυζαντινή κυριαρχία και αντικαθίσταται από την οθωμανική, έως τις αρχές του 18^{ου} αιώνα που έχουμε την πρώτη καταγραφή για την ύπαρξη συγκεκριμένου οικισμού με την ονομασία *Gidahor*, υπάρχει ένα κενό 300 περίπου χρόνων χωρίς την παραμικρή αναφορά σε θέση ή κοινότητα με το όνομα *Γιδάς*.

Περαιτέρω, ένας άλλος τοπικός ιστορικός, ο νομικός Γ. Μοσχόπουλος ισχυρίζεται, ότι η ονομασία *Γιδάς* παλαιότερα γραφόταν *Γηδάς* και προέρχεται από την ένωση των λέξεων *γη* και *οδός*, επειδή η περιοχή ήταν χερσαίος οδικός κόμβος.²

Μια ακόμη εκδοχή, που προτείνεται από τον Απ. Τζαφερόπουλο,³ βρίσκει πολλούς υποστηρικτές, προφανώς επειδή αναδεικνύει την επιθυμητή ιστορική συνέχεια συνδέοντας άμεσα την περιοχή με την μακεδονική ιστορία. Ο

¹ Εφ.Αλεξάνδρεια,φ.10ης Σεπτεμβρίου 1956.

² Γ. Μοσχόπουλος, *Ρουμλουκιώτικα Σημειώματα*, Αλεξάνδρεια, 1988, σ.30

³ Απόστολος Τζαφερόπουλος, *Τουριστικός Οδηγός Ημαθίας*, Θεσσαλονίκη 1980, 134. Βλ και Γεώργιος Θ.Ντελιόπουλος, *Γιδάς: Άνθρωποι και τοπία*, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ημαθίας, Αλεξάνδρεια, 2008

Τζαφερόπουλος ισχυρίζεται -χωρίς καμία άλλη αναφορά σε ιστορικές πηγές- ότι η συγκεκριμένη ονομασία οφείλεται στην εκτροφή οικόσιτης γίδας στην περιοχή που θεωρούνταν ιερό ζώο από τους αρχαίους Μακεδόνες και προς ενίσχυση της άποψης του, παραθέτει την ύπαρξη της πόλης των Αιγών.

Όλες οι παραπάνω απόψεις δεν έχουν καμία επιστημονική βάση, καθώς είναι εκ των υστέρων κατασκευές με προφανή εθνικιστικό προσανατολισμό στοχεύοντας στην ανάδειξη της ελληνικής ιστορικής συνέχειας στην περιοχή και δεν αντέχουν στην ιστορική έρευνα και αλήθεια.

Υπάρχει και μία τελευταία εκδοχή της ονομασίας του οικισμού, που θέλει το όνομα να προέρχεται από την τουρκική λέξη *gida* που σημαίνει «τροφή».⁴ Η εκδοχή αναφέρεται, από τον Μοσχόπουλο, ο οποίος όμως υπογραμμίζει ότι δεν την υιοθετεί, επιμένοντας στην προέλευση της ονομασίας από τη *σύμπτυξη* των λέξεων *γη* και *οδός*.⁵

Η τουρκική προέλευση της ονομασίας δείχνει να είναι η πειστικότερη. Ο οικισμός εμφανίζεται για πρώτη φορά κατά την οθωμανική περίοδο ως μέρος της ευρύτερης περιοχής που ονομάζεται Ρουμλούκι (*Rumluk*: τόπος Ρωμιών), οι κοινότητες της οποίας είχαν τουρκικά ονόματα (*Catal Ciftlik*). Περαιτέρω, η ονομασία *Gida* (τροφή, παραγωγή) παραπέμπει στην ευφορία της περιοχής. Η συγκεκριμένη άποψη υποστηρίχτηκε σε προφορική συνέντευξη από ηλικιωμένο τουρκόφωνο Ρομά της περιοχής (από τους ελάχιστους που εξαιρέθηκαν από την ανταλλαγή του 1922), ο παππούς του οποίου εργαζόταν σε τσιφλίκι τοπικού Οθωμανού μπέη.⁶

⁴ Faruk Tuncay-Λεωνίδας Καρατζάς, *Turkce Yunanca Sozluk (Τουρκοελληνικό Λεξικό)*, Κέντρο Ανατολικών Γλωσσών και Πολιτισμού, Αθήνα 2000, σ.261

⁵ Μοσχόπουλος, ο.π., σ.30

⁶ Προφορική συνέντευξη με ηλικιωμένο τουρκόφωνο κάτοικο Αλεξάνδρειας που επιθυμούσε να μη δημοσιευτεί το όνομα του, Γιδάς 10/12/2014

1.2. Τα τελευταία χρόνια της Οθωμανικής περιόδου (1770 - 1912)

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΓΙΔΑ

Από το 1710 έχουμε την πληροφορία σε περιγραφή περιοδείας του Μητροπολίτη Καμπανίας, ότι δεν αναφέρεται το χωριό Γιδάς. Λείπει ακόμη κι από τουρκικό κατάλογο περί του αριθμού των σπιτιών των χωριών και τσιφλικιών της περιοχής κατά το 17ο-18ο αιώνα.⁷

Τι συνετέλεσε όμως, ώστε ο Γιδάς να εμφανίζεται στις ιστορικές πηγές; Πιθανόν το υπάρχον χωριό να χτίστηκε στη θέση κάποιου παλιότερου ή να μετακινήθηκε λόγω κάποιας πλημμύρας.

Μια τέτοια πληροφορία αναφέρει ο επίσκοπος Καμπανίας, το δεύτερο μισό του 18ου αιώνα. Έτσι, ανατολικά του Γιδά βρίσκεται το Παλιοχώρι (παλιό χωριό) που η ονομασία του δηλώνει ότι κάποιοι έφυγαν από αυτό και μετοίκησαν αλλού, οπότε τον παλιό οικισμό τους, τον ονόμασαν Παλιοχώρι. Πιθανόν δηλαδή, αυτοί σε κάποια χρονική στιγμή δημιούργησαν ή μεγάλωσαν το χωριό, με αποτέλεσμα ο σημερινός Γιδάς να προέρχεται από αυτό το χωριό. Εξάλλου στην περιοχή ήταν συνηθισμένο το φαινόμενο να μετακινούνται τα χωριά ψάχνοντας συνεχώς για κάποιο υψηλότερο μέρος στην πεδιάδα για να μην πλημμυρίζουν, ενώ γνωστές είναι και οι καταστροφές ή μετακινήσεις χωριών λ.χ. οι κάτοικοι των χωριών Τσατάλ Τσιφλίκ, Φουρς και Καραβοστάσι μετακινήθηκαν στο χωριό Κορυφή, οι κάτοικοι του χωριού Κάλιανη στο Κλειδί, αυτοί του Καταφυγίου στο Νησί, ενώ από το Αηδονοχώρι και την Καρυά στα Τρίκαλα. Έτσι, κάποια χωριά μεγάλωσαν. Η πρώτη γνωστή τοποθεσία του Γιδά ήταν η τοποθεσία όπου σήμερα βρίσκεται το εξωκκλήσι του Αϊ-Γιώργη, τοποθεσία μόλις έξω από το σημερινό Παλιοχώρι. Από εκεί το χωριό αναγκάστηκε να μετακινηθεί λόγω των συχνών πλημμυρών του ποταμού Αλιάκμονα, του οποίου η κοίτη ήταν ακριβώς σε εκείνο το σημείο. Επιπλέον, ως τις μέρες μας υπάρχει το τοπωνύμιο *Άμμος*, δηλαδή αμμουδερή περιοχή ως ανάμνηση της ποτάμιας κοίτης.⁸

Το χωριό μετακινήθηκε εκεί, όπου σήμερα είναι η εκκλησία του Αγίου Αθανασίου και το νεκροταφείο της πόλης. Σκοπός ήταν να κτιστεί μια νέα εκκλησία για το νέο οικισμό. Επομένως, συμπεραίνουμε πως η μετακίνηση και το χτίσιμο εκεί έγινε στα 1776-1778, όπως αποδεικνύουν κιονίσκοι που βρέθηκαν με αυτές τις ημερομηνίες. Άμεση σχέση έχει και η επίσκεψη του Κοσμά του Αιτωλού που έγινε στις αρχές του 1776. Πιθανόν ο Κοσμάς ο Αιτωλός να παρακίνησε τους κατοίκους να κτίσουν εκκλησία, κάτι που συνήθιζε να κάνει στις επισκέψεις του. Άλλοι κιονίσκοι

⁷ Μοσχόπουλος, ό.π., σελ.32

⁸ Μοσχόπουλος, ό.π., σελ.33

που βρέθηκαν φέρουν τις ημερομηνίες 1796, 1801, 1849. Επιπλέον, η μετακίνηση του χωριού δικαιολογείται και από χρονολογίες θανάτων των κατοίκων στα τέλη του 18 αιώνα.

Σε κατάλογο 28 χωριών από χειρόγραφο του Θεοφίλου, επισκόπου Καμπανίας 1749-1795, αναφέρεται "Γιδάς" μεταξύ άλλων.⁹ Από ένα τουρκικό πίνακα των χωριών που ανήκαν στο βακούφι του Γαζή Εβρενός, που προέρχεται από την καταγραφή του 1771 συμπληρωμένη από άλλες προγενέστερες, βλέπουμε το τσιφλίκι του Γιδά να καταγράφεται GIDAHOR κι ότι έπρεπε να πληρώνει φόρο 1900 άσπρα, ποσό που είναι μεγαλύτερο από τα εκεί απαριθμούμενα υπόλοιπα χωριά του Ρουμλουκιού, πράγμα που σημαίνει ότι είχε πολλούς κατοίκους. Επίσης, υπάρχει η καταγραφή "Μοναχοί GIDAHOR, τσιφλίκι, 840 άσπρα", που μας δίνει την πληροφορία πως στην περιοχή υπήρχε μεγάλο μοναστήρι.¹⁰

Το χωριό μετακινήθηκε προς το χώρο της σημερινής εκκλησίας της Παναγίας, λόγω της ύπαρξης φιδιών στο νεκροταφείο του Αγίου Αθανασίου. Η παλιά εκκλησία της Παναγίας χτίστηκε το 1843, συνεπώς το χωριό μετακινήθηκε πριν το 1843.

Ο ΓΙΔΑΣ ΤΟ 1894

Εκείνη την εποχή ήταν ένα μικρό χωριό με 600 κατοίκους. Ιδιοκτήτης του τσιφλικιού του Γιδά (GIDAHOR) ήταν ο τούρκος Μεχμέτ Σεφίκ Πασάς. Διοικητικά ανήκε στο Σαντζάκι Θεσσαλονίκης και στο δήμο του Βαρδάρη. Εκκλησιαστικά υπαγόταν στην επισκοπή Καμπανίας. Ένα μεγάλο διοικητήριο ήταν η καλοκαιρινή εξοχική έπαυλη του τούρκου αξιωματούχου, η οποία μάλιστα σώζεται μέχρι και σήμερα και βρίσκεται πίσω από το δημαρχείο (φωτογραφία εξωφύλλου εργασίας).

Το διώροφο κονάκι με τα γύρω οικήματα του καταλάμβανε έκταση 3 στρεμμάτων και η αξία τους ανερχόταν σε 45.000 γρόσια. Δίπλα στο διοικητήριο υπήρχε ένα κατάστημα πωλήσεως δημητριακών προϊόντων. Αριστερά του υπήρχε ένας μεγάλος μακρόστενος στάβλος. Εκεί σταβλίζονταν τα ζώα του μπάη, ο οποίος τα χρησιμοποιούσε και για τις δικές του αγροτικές εργασίες, αλλά και τα ενοικίαζε με το μήνα στους κατοίκους.

Παραπλεύρως υπήρχαν τα δωμάτια των υπαλλήλων του μπάη. Ένα μάλιστα από αυτά ανήκε στο φύλακα που φρόντιζε τα κυνηγετικά σκυλιά. Πίσω υπήρχε μια μεγάλη αποθήκη στην οποία συγκεντρώνονταν τα παραγόμενα δημητριακά, εκτός από το καλαμπόκι, το οποίο συγκεντρωνόταν σε ξύλινες μακρόστενες αποθήκες που βρίσκονταν απέναντι από το κονάκι.¹¹

⁹ Μοσχόπουλος,ό.π.,σελ.34

¹⁰ Μοσχόπουλος,ό.π.,σελ.35

¹¹ Λεύκωμα του Δήμου Αλεξάνδρειας «ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ,ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΗ 1894-1994»,Έκδοση 1994,σελ.36

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Στη θέση του σημερινού ναού, οι φιλόθρησκοι κάτοικοι είχαν οικοδομήσει την εκκλησία τους, αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Κάθε δεκαπενταύγουστο στο μεγάλο περίγυρο του ναού γινόταν μεγάλη εμποροπανήγυρη, που συγκέντρωνε πλήθος κόσμου απ' όλη την περιοχή. Η ζωοπανήγυρη, που γίνονταν τις ίδιες ημέρες, λειτουργούσε στο εμπορικό κέντρο του χωριού και της σημερινής οδού, Εθνικής Αντιστάσεως. Στο νάρθηκα της εκκλησίας, οι κάτοικοι συγκεντρώνονταν και συζητούσαν τα διάφορα προβλήματα τους. Εκεί εξέλεγαν και τον κοινοτάρχη τους (*μουχτάρη*) με τους συμβούλους του (*αζάδες*). Τους ιερείς, όπως και τους δασκάλους, τους συντηρούσαν οι κάτοικοι του χωριού ενώ τους επιτρόπους τους βοηθούσαν στις εργασίες τους και οι υπόλοιποι κάτοικοι.¹²

Το ίδιο νεκροταφείο με το σημερινό χρησιμοποιούσαν και οι κάτοικοι το 1894. Στον Άγιο Αθανάσιο και σύμφωνα με τις αφηγήσεις πολλών κατοίκων πέρασε και ο Κοσμάς ο Αιτωλός. Ανατολικά της περιοχής υπήρχε και το δημοτικό σχολείο του Γιδά. Το σχολικό έτος 1894-95 στο τετραθέσιο λίθινο σχολείο είχαν εγγραφεί 65 μαθητές και οι περισσότεροι από αυτούς ήταν αγόρια.

Το σχολείο λειτουργούσε σε δύο πέτρινα χαμηλά οικήματα. Τα έξοδα συντήρησης του εκείνη τη χρονιά ανέρχονταν σε 690 γαλλικά φράγκα, που τα εξοικονομούσαν οι κάτοικοι του χωριού. Για αρκετές χρονιές, το σχολείο λειτουργούσε με ένα δάσκαλο, επειδή οι κάτοικοι δυσκολεύονταν οικονομικά να πληρώσουν το δεύτερο, την ώρα που στα γειτονικά χωριά για τον ίδιο λόγο δε λειτουργούσαν καθόλου τα σχολεία τους. Το σχολείο του Γιδά λειτουργούσε από τις αρχές του 19ου αιώνα.¹³

ΚΑΤΟΙΚΙΑ

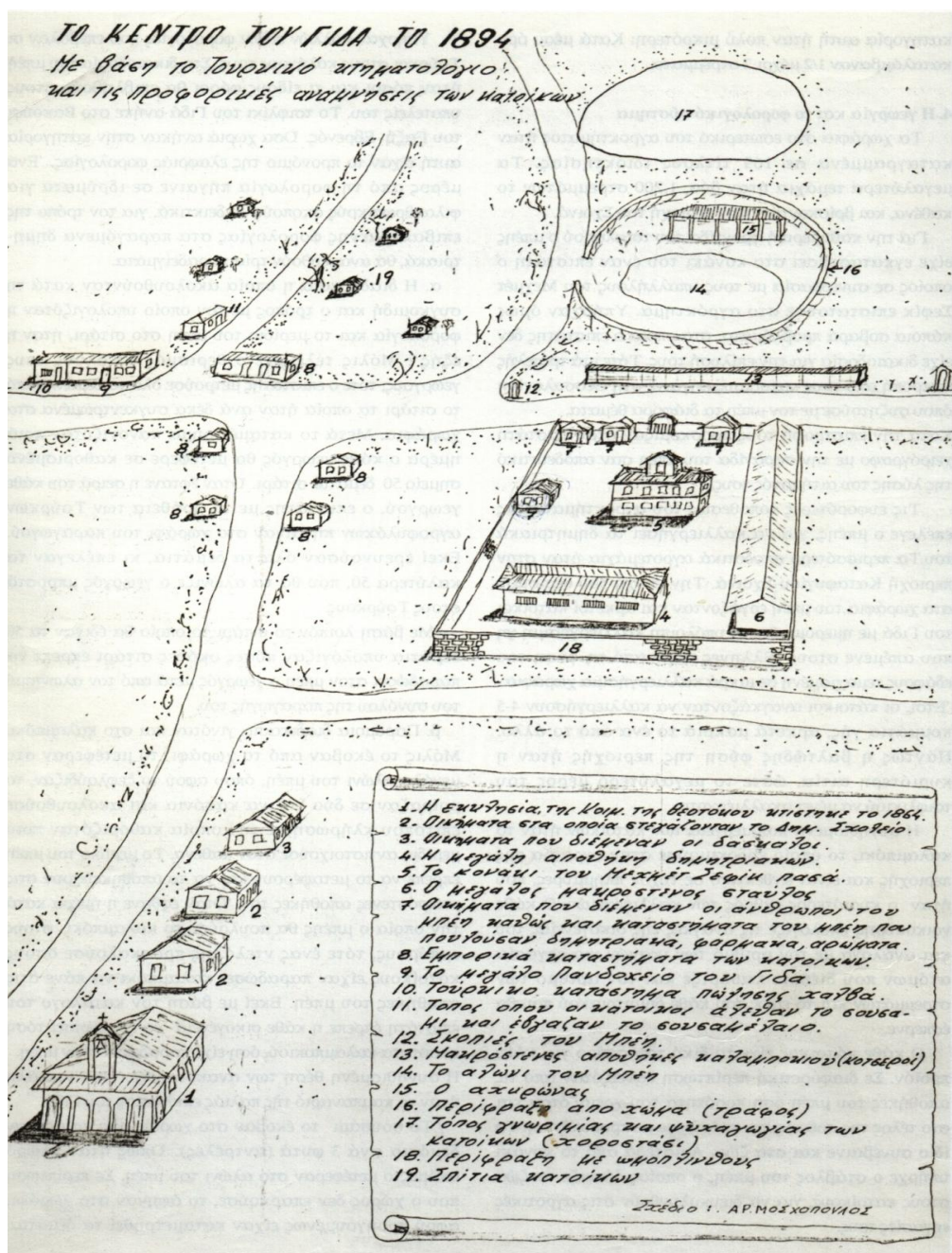
Όλα τα σπίτια των κατοίκων με τα εξαρτήματα τους ήταν ιδιοκτησίας του μπέη. Με έξοδα του ίδιου κατασκευάζονταν τα λιτά και χαμηλά σπίτια των κατοίκων. Για την προχειρότητα της κατασκευής, να αναφερθεί ότι η στέγη του κάθε σπιτιού ήταν κατασκευασμένη από ένα χόρτο του βάλτου, *το ραγάζι*. Σε περίπτωση που το σπίτι καταστρεφόταν, οι υπάλληλοι του μπέη το ανοικοδομούσαν. Όταν μάλιστα από γειτονικά τσιφλίκια έρχονταν για να διαμείνουν στο Γιδά άλλες οικογένειες, τότε ο μπέης τους έδινε έγγραφη άδεια για να ξυλίσουν άφοβα τα δάση του σταυρού. Στα τουρκικά αρχεία είναι καταγεγραμμένα 100 σπίτια των κατοίκων. Τα ξύλινα σπίτια

¹² Λεύκωμα του Δήμου Αλεξάνδρειας «ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΗ 1894-1994», Έκδοση 1994, σελ. 37

¹³ Λεύκωμα του Δήμου Αλεξάνδρειας, ό.π., σ. 38

του χωριού μαζί με τον περίβολο τους καταλάμβαναν έκταση 240 περίπου στρεμμάτων. Σε εκτίμηση που πραγματοποιήθηκε 19 χρόνια νωρίτερα, η αξία τους ανερχόταν σε 213.050 γρόσια.

Τα σπίτια αυτά ήταν χωρισμένα σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη αφορά 70 σπίτια τα οποία ανήκαν σε κατοίκους που δικαιούνταν το μισό της παραγωγής (γari) οικίες "γιαριτζή". Σ' αυτή την κατηγορία το κάθε σπίτι με τα εξαρτήματα του καταλάμβανε έκταση 2-4 στρεμμάτων και άξιζε 3-5 χιλιάδες γρόσια. Η δεύτερη κατηγορία αφορά 30 σπίτια, τους κατοίκους των οποίων αναφέρει ως "αιλακτοή". Η έκταση των σπιτιών από την κατηγορία αυτή ήταν πολύ μικρότερη, κατά μέσο όρο, από μισό έως 2 στρέμματα.

Το κέντρο του Γιδα το 1894

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

Ο φόρος στο μπέη ήταν το μισό της σοδειάς και το 10% επιπλέον από το υπόλοιπο "έμενε" στα χέρια του καλλιεργητή. Έτσι, αναγκάζονταν οι Έλληνες να μηχανεύονται τρόπους, ώστε να παραδίνουν όσο το δυνατόν λιγότερο σιτάρι στους Τούρκους. Όταν, λοιπόν, αλώνιζαν τα 50 αντιπροσωπευτικά δεμάτια, άφηναν στο λίχνισμα το σπόρο να πέφτει μέσα στα άχυρα και παρουσίαζαν κατά αυτό τον τρόπο λιγότερο καθαρό σιτάρι ως παραγωγή, οπότε αναλογικά ήταν μικρότερο και το ποσοστό που έπρεπε να παραδώσουν. Το καλαμπόκι, επιπλέον, έπρεπε, αφού το σπάσουν, να το μεταφέρουν πάλι στο αλώνι του μπέη και να το ξεφλουδίσουν εκεί. Στο τέλος μοίραζαν σε δυο μεγάλα βαρέλια τις ρόκες κι όταν έφευγαν έπαιρναν το ένα μόνο για το σπίτι τους. Στην προσπάθειά τους δε να κλέψουν τον Τούρκο, τα βράδια πήγαιναν με τα κάρα στα χωράφια ριψοκινδυνεύοντας και μάζευαν καλαμπόκια, κρύβοντας τα στα σπίτια τους.

Τα ίδια περίπου γίνονταν και με τα άλλα προϊόντα, όπως σουσάμι, κριθάρι, φασόλια κ.τ.λ. Μόνο έτσι μπορούσαν να εξασφαλίσουν οι Έλληνες «τα προς το ζην» και την παραμονή τους στο χωριό. Σε αντίθετη περίπτωση, ανεπαρκούς καλλιέργειας, οι Τούρκοι έδιωχναν τον καλλιεργητή τόσο από το σπίτι όσο και από το χωριό. Στον δε ιερέα, επειδή δεν καλλιεργούσε, επέβαλαν φόρο δύο χρυσές λίρες για το οικόπεδο του σπιτιού του. Σε περίπτωση που κάποιος, έμενε σε σπίτι που το είχε χτίσει ο μπέης, πλήρωνε ξεχωριστό φόρο κάθε χρόνο. Τα πράγματα στην κτηνοτροφία ήταν ευνοϊκότερα -πιθανόν χαμηλότεροι φόροι- κι έτσι οι χωρικοί προσπαθούσαν να εκτρέφουν όσο το δυνατό περισσότερα ζώα. Τότε ο Γιδάς είχε 7.000 πρόβατα και 1.000 μεγάλα ζώα.¹⁴

¹⁴ Γ. Μοσχόπουλος, *Ρουμλουκιώτικα Σημειώματα*, Αλεξάνδρεια, 1988, σ.50

1.3. Ο Μακεδονικός Αγώνας (1897-1910)

Για τη συμμετοχή των Γιδιωτών στο "Μακεδονικό Αγώνα" αφηγείται ο Γιώργος Ν.Κούγκας ή Κική¹⁵. Το *Κική* ήταν παρατσούκλι, ενώ ήταν βραδύγλωσσος και για αυτό τον έλεγαν Κική. Ο Γιώργος Κούγκας πήρε μέρος στο "Μακεδονικό Αγώνα" και μπήκε στον αγώνα με τον καπετάν Γκόννο από τα Γιαννιτσά. Ο Γκόννος ήταν γιος πλούσιου Γιαννιτσιώτη κι όταν αποφάσισε να ενταχθεί στο "Μακεδονικό Αγώνα" ενεργά, ο πατέρας του έκανε γλέντι στο οποίο παραβρίσκονταν ομπάρμπα Τζιόλας ο Κικής και όλη του η ομάδα. Έτσι, μπήκε στο βάλτο των Γιαννιτσών, όπου ήταν το κρησφύγετο των Ελλήνων ανταρτών. Τη λίμνη των Γιαννιτσών ήθελαν να την καταλάβουν Βούλγαροι κομιτατζήδες, καθώς εκεί η οργάνωση του Ρουμλουκιού είχε το κρησφύγετο της και δρούσαν κατά των Τούρκων και των Βουλγάρων. Ο *μακεδονικός αγώνας* άρχισε το 1897 μέχρι το 1910 που υπογράφηκε η χωρίς μέλλον συμφωνία μεταξύ Τούρκων και Μακεδόνων. Από το Γιδά ήταν η ομάδα του καπετάν Αποστόλη Ματόπουλου, πρώτου ξαδέρφου του "Κική". Οι Ρουμλουκιώτες με το όνομα Τζιόλα αναφέρονταν στο Γιώργο. Ξεχωρίζουν οι μορφές των καπετάν Αποστόλη, καπετάν Γκόννου, Θεόδωρου Κούγκα και Παπαντώνη.¹⁶ Το 1902 οι κομιτατζήδες άσκησαν βία -χωρίς επιτυχία- στους κατοίκους του Νησίου, για να ανοίξουν βουλγαρικό σχολείο στο χωριό τους. Στις 20 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους, πενταμελής συμμορία "κομιτατζήδων" προσπάθησε να μπει στο σπίτι του Δημητρίου και Γεωργίου Δούμπη στο Νεοχώρι Αλεξάνδρειας, για να τους ληστέψουν και να τους φονεύσουν. Τους έτρεψε όμως σε φυγή ο Γιδιώτης Τζιόλας ο Περήφανος με δύο άνδρες του.

Ο τελευταίος ήταν ο πρώτος ντόπιος που μπήκε στο βάλτο για να αντιμετωπίσει τους Βουλγάρους, προστατεύοντας κυρίως τους Έλληνες ψαράδες. Προς ενίσχυση του αγώνα μπήκε το 1904 και ο Θεοχάρης Κούγκας. Ο Παλαίμαχος, αυτός Γιδιώτης εντάχθηκε από πολύ νωρίς στον αγώνα. Με τη βοήθεια και άλλων χωρικών έκτισαν δυτικά της λίμνης την "*Καλύβα Κούγκα*", η οποία αργότερα θα καταστεί βάση και κέντρο εξόρμησης των ελληνικών σωμάτων. Η καλύβα αυτή απείχε μερικές εκατοντάδες μέτρα από την κεντρική καλύβα των Βουλγάρων. Τότε έφθαναν ενισχύσεις. Πρώτο έφθασε και μπήκε στο βάλτο το δυνάμεως 20 ανδρών σώμα του υπολοχαγού Κ.Μπουκουβάλα (*καπετάν Πετρίλου*). Την εποχή αυτή, στη λίμνη υπήρχαν 18 Έλληνες αντάρτες με εφτά πλάβες (βάρκες χωρίς καρίνα και με χαμηλό

¹⁵ Α.Κυρόπουλος, *90 χρόνια στο Ρουμλούκι*, Θεσσαλονίκη 2008, σ.136

¹⁶ Κυρόπουλος, ό.π., σ.137

κουπί) και 3 οχυρωμένες καλύβες¹⁷. Οι καλύβες (*πατώματα* στη γλώσσα των χωρικών) ήταν κατασκευασμένες επάνω σε νησίδες ή σε πασσάλους στερεωμένους στον αβαθή πυθμένα. Τα τοιχώματα τους ήταν κατασκευασμένα από καλάμια και ραγάζια και οι σκεπές τους ήταν αρκετά χαμηλές, για να μη διακρίνονται από μακριά. Σε μικρό χρονικό διάστημα μπήκε στο βάλτο και το σώμα του Κρητικού καπετάνιου Μανώλη Κατσίγαρη.

Ο Θεοχάρης Κούγκας με τους άνδρες του ενώθηκε με αυτό το σώμα. Έδωσαν αρκετές μάχες και εκτός του βάλτου, όπως στο Τέχοβο, Βλάντοβο κ.α. Ο Καπετάν Αποστόλης (*Απόστολος Ματόπουλος*) με το δεκαπενταμελές σώμα του είχε αναλάβει να ανακόψει τη βουλγαρική παρουσία στα χωριά που βρίσκονταν δυτικά της Θεσσαλονίκης και ανατολικά του βάλτου. Έλαβε μέρος σε πολλές μάχες και συνεργάστηκε με γνωστούς καπετάνιους.

Η επιτυχημένη του δράση τον καθιέρωσε ως υπαρχηγό του καπετάν Γκόνου. Η μικρή αυτή ελληνική παρουσία ήταν αρκετή, ώστε να δώσει θάρρος στους κατοίκους των παραλίμνιων χωριών, με αποτέλεσμα πολλά να γίνουν ελληνίζοντα και να ακολουθήσουν το οικουμενικό πατριαρχείο, όπως συνέβη με το Άδενδρο, το Χαρτοχώρι, την Παραλίμνη και το Ζορμπά. Η τουρκική στάση απέναντι σε όλα αυτά ήταν αδιάφορη. Η έγκαιρη εκτίμηση της στρατηγικής θέσης της λίμνης των Γιαννιτσών έδωσε το έναυσμα για την είσοδο πολλών ελληνικών σωμάτων. Οι κάτοικοι του Γιδά και της γύρω περιοχής προσέτρεξαν γρήγορα για να βοηθήσουν.

Η στάση της εκκλησίας ήταν ιδιαίτερα ενεργή. Η Μονή των Αγίων Αναργύρων στο Νησί αποτέλεσε το σημείο όπου γίνονταν οι συσκέψεις των "*καπεταναίων*" και των οπλαρχηγών της λίμνης. Οι μοναχοί προσέφεραν αφειδώς, από τα έσοδα της Μονής, χρήματα και τρόφιμα στα σώματα της λίμνης. Τα πολεμοφόδια που μετέφεραν οι χωρικοί από το Κλειδί στο Γιδά, τα συσκεύαζαν έντεχνα και τα μετέφεραν στο σιδηροδρομικό σταθμό. Τα όπλα και τα πιστόλια τα κάλυπταν μέσα σε τσουβάλια με κριθάρι. Από το σταθμό τα έστελναν με φορτωτική για τη Βέροια, τη Νάουσα και την Έδεσσα. Στην όλη διακίνηση των πολεμοφοδίων είχαν μνηθεί αρκετοί Έλληνες σιδηροδρομικοί υπάλληλοι, καθώς και Τούρκοι φύλακες. Οι τελευταίοι βοηθούσαν στις εκφορτώσεις αμειβόμενοι μηνιαίως για τις υπηρεσίες τους από το ελληνικό κράτος.¹⁸

Την εποχή αυτή, ο Χρήστος Καψάλης (*καπετάν Πραντούνας*) σκοτώνεται σε μια επιχείρηση για την κατάληψη της βουλγαρικής καλύβας "*Νταλμπίνα*" σε ενέδρα από τον Αποστόλ Πέτκωφ. Οι σύντροφοι πήραν τη σορό του και την έθαψαν στο

¹⁷ Λεύκωμα του Δήμου Αλεξάνδρειας «ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΗ 1894-1994», Έκδοση 1994, σελ. 58

¹⁸ Λεύκωμα του Δήμου Αλεξάνδρειας, ό.π., σελ. 61

εξωκλήσι του Αγίου Γεωργίου, κοντά στο σιδηροδρομικό σταθμό του Γιδά. Την οργή των Βουλγάρων, τη δέχθηκε το γειτονικό Νησί, που πυρπολήθηκε στις 14/3/1906 και έχασε δύο κατοίκους, τον οχτάχρονο Θωμά Σπανό που κάηκε ζωντανός και τον Κων/νο Σπανό που σκοτώθηκε με ξιφολόγχη. Η επανάσταση των Νεότουρκων στη Θεσσαλονίκη το 1908 έκλεισε την αυλαία του πολύχρονου Μακεδονικού Αγώνα.

Οι πιο πολλοί καπετάνιοι και οπλαρχηγοί του Μακεδονικού Αγώνα εγκαταλείπουν τη Μακεδονία για την ελεύθερη Ελλάδα. Έξω από το Σχοινά, οι Τούρκοι σκοτώνουν σε ενέδρα τον καπετάν Στεφανή, ενώ αρκετοί Ρουμλουκιώτες οπλίτες στα σώματα του βάλτου, των Πιερίων και του Βερμίου, εγκαταλείπουν τα χωριά τους και καταφεύγουν στη Λάρισα και την Αθήνα. Τέλος, το 1911, έξω από το Νησί, σκοτώθηκε ύστερα από ενέδρα τουρκικού αποσπάσματος, ο καπετάν Γκόνος.

Ο ΠΑΠΑΝΤΩΝΗΣ

Ο Αντώνιος Μοσχόπουλος διαπραγματεύτηκε με Τούρκους. Προς τιμήν του, στο ανατολικό τμήμα της πόλης, υπάρχει μια πλατεία που ονομάζεται "*Πλατεία Παπαντωνίου*". Γεννήθηκε το 1874 στο Γιδά. Όταν τέλειωσε το Δημοτικό σχολείο του χωριού, πήγε το 1880 στη Ριζάρειο Σχολή της Βέροιας, που είχε τότε διευθυντή το Δ.Καραλή. Απεφοίτησε από εκεί κι αμέσως διορίστηκε στο χωριό Τσινάφορο (*Πλάτανος*) όπου υπηρέτησε για 4 χρόνια.¹⁹ Στη συνέχεια μετατέθηκε στο Σχοινά. Το 1906 διορίστηκε δάσκαλος στο Γιδά όπου εκτός από δάσκαλος ήταν και γραμματέας της κοινότητας, κοντά στους *μουχτάρηδες* (πρόεδροι κοινότητας) Γεώργιο Μοσχόπουλο και Αργύρη Δεληπάλα. Το 1910 το χειροτόνησε ιερέα, ο μητροπολίτης Φώτιος. Ο Παπαντώνης διακρίθηκε ως εξέχουσα μορφή αγωνιστή έχοντας αναλάβει με τους Γ.Κούγκα και Δ.Κυριαζόπουλο την τροφοδοσία και τον εφοδιασμό των ανταρτικών σωμάτων του βάλτου. Γνώριζε τούρκικα και βουλγάρικα. Απεβίωσε την 17/04/1934.

Ο Παπαντώνης

¹⁹ Μοσχόπουλος, ο.π., σελ. 60

1.4. Η Αλεξάνδρεια κατά την περίοδο της Κατοχής

Οι αυξημένες υποχρεώσεις των κατοίκων του Γιδά και των συνοικισμών της κοινότητας, έναντι των κατακτητών σε σύγκριση με τα υπόλοιπα χωριά του κάμπου αλλά και άλλων περιοχών της Ελλάδος, έγκειται τόσο στη γεωγραφική θέση της κωμόπολης, που ήταν συγκοινωνιακός κόμβος, όσο και στο γεγονός ότι, στο Γιδά, Σχοινά, Πλατύ και Παλιοχώρι, έδρευαν αντίστοιχα μονάδες γερμανικού στρατού. Η διατροφή τόσων ξένων στρατιωτών συμπεριλαμβανομένων και αυτών του γερμανικού αεροδρομίου, επιβάρυνε τους κατοίκους της συγκεκριμένης περιοχής.

Εκτός αυτού, οι κάτοικοι ήταν υποχρεωμένοι να εφοδιάζουν με τρόφιμα και τους άνδρες ταγμάτων ασφαλείας, που καθημερινά διέρχονταν από το Γιδά, καθώς και τους άνδρες του εθελοντικού γερμανοντυμένου σώματος του σ/χη Γεωργίου Πούλου, που είχε έδρα την Κρύα Βρύση Γιαννιτσών. Εκτός αυτών, όπως προαναφέρθηκε, ο αγροτικός κόσμος συνείσφερε με ποσότητες δημητριακών, οι οποίες με τη μορφή των εράνων και των εθελοντικών προσφορών συγκεντρώνονταν σε αποθήκες του Ε.Α.Μ. με προορισμό τις ορεινές επιμελητείες του Ε.Λ.Α.Σ. και τη διατροφή των ανδρών τους.²⁰

Ο Γεώργιος Πούλος, ήταν ομογενής από τη Ράσα της Ρουμανίας. Συμμετείχε ως αξιωματικός στη Μικρασιατική εκστρατεία. Ύστερα από τη συμμετοχή του στο κίνημα του 1935 αποτάχθηκε με το βαθμό του συνταγματάρχη. Η δράση του Γεωργίου Πούλου, άρχισε λίγο μετά την είσοδο των Γερμανών στη Θεσσαλονίκη. Ανασύστησε την αντισημιτική οργάνωση "*Εθνική Ένωσις Ελλάδος*" που έδρασε την περίοδο του μεσοπολέμου γνωστή ως "*Ε.Ε.Ε*". Μετονόμασε την οργάνωση σε *Εθνικό Σοσιαλιστικό Κόμμα*, παράρτημα Θεσσαλονίκης και με τις ενέργειες του προσπάθησε να αποκτήσει ερείσματα συνεργασίας με τους Γερμανούς. Μέσα από τις γερμανικές εκθέσεις, η δημιουργία του τάγματος του χρονολογείται από το Φεβρουάριο του 1943. Ως το Μάιο του ίδιου έτους, στρατολόγησε 250-300 εθελοντές, ένας αριθμός που παρέμεινε σταθερός ως το τέλος του πολέμου.

Στην ευρύτερη περιοχή της Αλεξάνδρειας και του κάμπου της Ημαθίας, έδρασε ο Αριστείδης Παν. Παπαδόπουλος, κάτοικος Νησελίου, γεννηθείς το 1905. Το πρώτο διάστημα εντάχθηκε στις τάξεις της Π.Α.Ο. Με ορμητήριο το Νησέλι, συνεργαζόμενος με τους Γερμανούς, καταδίωκε στελέχη του Ε.Α.Μ. και Ε.Λ.Α.Σ., τρομοκρατώντας τον άμαχο πληθυσμό της περιοχής. Ο ίδιος ευθύνεται για άγνωστο αριθμό δολοφονιών.²¹

²⁰ Δ.Μπέλος, *Το κατοχικό συλλαλητήριο της Αλεξάνδρειας*, Θεσσαλονίκη 2005, σ.49

²¹ Μπέλος, ό.π., σελ.50

Τον Απρίλιο του 1944, ένα μήνα περίπου μετά το γεγονός του συλλαλητηρίου διαμαρτυρίας που έγινε στο Γιδά, η διοίκηση της αεροπορικής βάσης έλαβε νέα αυστηρότερα μέτρα ασφαλείας που επιδείνωσαν το ήδη οξύ πρόβλημα κυκλοφορίας των κατοίκων. Σύμφωνα με τη νέα διαταγή απαγορευόταν η είσοδος στα αμυντικά έργα των εγκαταστάσεων, των οποίων η καταστροφή και η κάθε δολιοφθορά θα τιμωρείτο σύμφωνα με τους νόμους του πολέμου. Επίσης, καθαρίσθηκε και μια μεγάλη σε έκταση απαγορευμένη ζώνη, που δημιουργήθηκε αποκλειστικά και μόνο για τους περιπλανώμενους αθίγγανους.²²

Η κοινότητα ήταν υποχρεωμένη να συγκεντρώνει καθημερινά μόνο από την κωμόπολη του Γιδά πενήντα κατοίκους, που θα εργάζονταν στα έργα οχύρωσης του αεροδρομίου. Κάθε πρωί και ώρα 5:15π.μ., οι πενήντα Γιδιώτες εργάτες έπρεπε να ήταν συγκεντρωμένοι έξω από το καφενείο του Δημήτρη Συρανίδη. Από εκεί θα τους παραλάμβαναν τα γερμανικά καμιόνια και θα τους οδηγούσαν στο αεροδρόμιο. Με τον ίδιο τρόπο και μετά τη λήξη της εργασίας, θα επέστρεφαν στο Γιδά στις 18:00μ.μ. περίπου το απόγευμα.²³

Ήταν βέβαια συχνή τόσο η προπαγάνδα όσο και η προβοκάτσια. Ένα τέτοιο περιστατικό συνέβη στον Αριστείδη Τσικόπουλο, κάτοικο Ξεχασμένης. Δύο άγνωστοι τον πλησίασαν και αφού τον απείλησαν, του τοποθέτησαν με τη βία στις τσέπες του, μια χειροβομβίδα και ένα πιστόλι. Το περιστατικό αυτό, το αντιλήφθηκαν τρεις συγχωριανοί του, που καταθέτοντας σήμερα τις δικές του μαρτυρίες επιβεβαίωσαν το γεγονός. Ο Νικόλαος Κυνηγός, Κων/νος Στεργιόπουλος και Ευθύμιος Παπαϊωάννου, προχώρησαν με ψυχραιμία προς το μέρος του και αφού τον οδήγησαν στις λακκούβες, τον απάλλαξαν από το επικίνδυνο φορτίο που μετέφερε.²⁴

Ο "*Κρυψώνας*" ήταν γνωστός αντάρτης της περιοχής. Μετά το συλλαλητήριο οι Γερμανοί έψαχναν για ενόπλους ανάμεσα στους διαδηλωτές. Υπάρχουν διάφορες εκδοχές για το τέλος του "*Κρυψώνα*", η βασικότερη από τις οποίες έχει ως εξής: μετά από σοβαρό τραυματισμό του αυτοκτόνησε. Οι υποστηρικτές της εκδοχής αυτής υποστηρίζουν, πως μετά το βαρύ τραυματισμό του ο "*Κρυψώνας*" συνειδητοποίησε το αδύνατο της διαφυγής του και για να μην ενοχοποιήσει τους συντρόφους του αυτοκτόνησε απασφαλίζοντας τη χειροβομβίδα. Μετά τον τραυματισμό του, ο φρούραρχος του Γιδά έστειλε προς τον τραυματία ένα Γερμανό λοχία και το γιατρό Γεώργιο Βελτσίδη για να τον περιθάλψουν. Μόλις όμως αυτοί πλησίασαν εκεί, ο "*Κρυψώνας*" προειδοποίησε το γιατρό και τον πρόσταξε να πέσει στο έδαφος, γιατί θα κινδύνευε από την έκρηξη της χειροβομβίδας. Μόλις ο γιατρός καλύφθηκε, τότε

²² Μπέλος,ό.π.,σελ.67

²³ Μπέλος,ό.π.,σελ.69

²⁴ Μπέλος,ό.π.,σελ.101

την απασφάλισε και αυτοκτόνησε. Ελάχιστα δευτερόλεπτα, πριν το θάνατο του, έβγαζε από τις τσέπες του έγγραφα και χαρτιά. Άλλα τα βουτούσε μέσα στο αίμα του τραύματος του για να αλλοιωθούν τα γράμματα και άλλα αφού τα έσκιζε στη συνέχεια τα κατάπινε.²⁵

ΑΠΩΛΕΙΕΣ-ΝΕΚΡΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Όσον αφορά την τότε κοινότητα Γιδά, σε δολοφονίες κατοίκων δεν προχωρούσε μόνο η οργάνωση του Ε.Α.Μ., αλλά και οι άνδρες των Ταγμάτων Ασφαλείας, γνωστοί ως *ταγματасφαλίτες*, που συχνά διέρχονταν από τα χωριά του κάμπου και συγκεκριμένα εκεί που οι Πουλικοί κατά το τελευταίο διάστημα της Κατοχής είχαν έδρα τους, στην Κρύα Βρύση Γιαννιτσών. Το Ε.Α.Μ. ευθύνεται για δολοφονίες είκοσι τεσσάρων κατοίκων της κοινότητας Γιδά. Από την κωμόπολη του Γιδά δολοφονήθηκαν τα εξής δώδεκα άτομα:

- Χρήστος Δ. Ρωσσάκης (έτος γέννησης 1919),
- Δημήτριος Απ. Παπαποστόλου (έτος γέννησης 1891),
- Αντώνιος Σπύρου (έτος γέννησης 1909),
- Νικόλαος Ι Ευαγγελάς στις 16/1/1944,
- Χαράλαμπος Πετσούλης,
- Καλλιόπη Πετσούλη,
- Γεώργιος Χριστοφοράκης,
- Ισλάμ Μαμούτ,
- Αισέ Σαμπρί,
- Αφροδίτη Ηλίδου,
- Αντώνιος Βαιδανάς και
- Γεώργιος Τζιμούρας

Συγκεκριμένα, ο Χ. Ρωσσάκης δολοφονήθηκε στις 10/2/1944 και στις 22/02/1944 δολοφονήθηκαν συγχρόνως οι Δ. Παπαποστόλου και Α. Σπύρου, κάτοικοι Γιδά, καταγόμενοι και οι τρεις από το Κρυονέρι Καρδίτσας. Παράλληλα, το ΕΑΜ ήταν υπεύθυνο για τις δολοφονίες δύο κατοίκων του Νεοχωρίου, των Σίμου Σούμπουρου και Αλέξανδρου Μπότη, αλλά και δέκα του Αράχου:

- Θεόδωρου Καραγιαννίδη,
- Χρήστου Μαυρίδη,
- Ιωάννη Μαυρίδη,
- Ιωάννη Μανουσαρίδη,
- Λάζαρου Αμανατίδη,
- Χρήστου Αμανατίδη,

²⁵ Μπέλος,ό.π.,σελ.103

- Νικόλαου Αδαμίδα,
- Σάββα Συρετίδη,
- Κων/νου Παπαδόπουλου και
- Θεόδωρου Σωτηρόπουλου

Τα τάγματα ασφαλείας, εκτός της τρομοκρατίας των ξυλοδαρμών και των συλλήψεων που ακολουθούσαν σε κάθε περιοδεία τους, ευθύνονται για τη δολοφονία του Θεόδωρου Παρπαλά στις 6/11/1944, κατοίκου Γιδά και των Θεοφάνη Καισίδα και Συμεών Γαβριηλίδη, κατοίκων Αράχου. Οι δε Πουλικοί ευθύνονται για το βιασμό δύο γυναικών του Γιδά και τις δολοφονίες των Γεωργίου Μανωλόπουλου, κατοίκου Γιδά (δολοφονήθηκε στη Βέροια την 7/4/1944) και Δημητρίου Μαλίνη, κατοίκου Σχοινά.²⁶

Τέλος, οι Γερμανοί σκότωσαν τους εξής οκτώ κατοίκους: Χρήστο Ροτσιόπουλο, Αναστάσιο Καρυδόπουλο, Εμμανουήλ Ρουμελιωτάκη (εκτελέστηκε στη Θεσσαλονίκη στις 22/05/1944, στις 9π.μ.), Νικόλαο Οικονομόπουλο -κάτοικοι Γιδά-, Σταύρο Σπυράκο -κάτοικο Σχοινά-, Ιωάννη Βιτούλια -κάτοικο Νεοχωρίου-, Περικλή Καρολίδη -κάτοικο Λιανοβεργίου- (εκτελέστηκε στις 6/6/1944) και Συμεών Μυλωνά από τον Άραχο.²⁷

²⁶ Α.Κυρόπουλος, *90 χρόνια στο Ρουμλούκι*, Θεσσαλονίκη, 2008, σ.160

²⁷ Δ.Μπέλος, *Το κατοχικό συλλαλητήριο της Αλεξάνδρειας*, Θεσσαλονίκη, 2005

1.5. Ο εμφύλιος στην περιοχή του Γιδά

Η κατάσταση των αγωνιστών της εθνικής αντίστασης ήταν αφόρητη, το κυνηγητό των φασιστών στους φιλήσυχους δημοκράτες, τους ανάγκασε, σε όλη την Ελλάδα, να καταφύγουν στα βουνά για την ασφάλεια τους. Δημιουργήθηκαν και πάλι ένοπλα τμήματα στα βουνά, που σιγά-σιγά με την αλόγιστη συμπεριφορά του κράτους της τότε δεξιάς απέναντι στους αγωνιστές, συντάχθηκε και πάλι ο λαϊκός στρατός. Οι παράγοντες της δεξιάς στο Γιδά, ίσως να αντιλήφθηκαν τα σφάλματα τους και άρχισαν να συμπεριφέρονται καλύτερα στους αριστερούς.²⁸ Έτσι, παρατηρούμε ότι κανένας από το Γιδά δε συμμετείχε στον εμφύλιο πόλεμο. Βέβαια, οι αγωνιστές της αντίστασης ήταν για αυτούς, πολίτες δεύτερης κατηγορίας. Με την έναρξη του εμφυλίου πολέμου του 1946, επειδή οι αντάρτες τροφοδοτούνταν τότε από τους κατοίκους των ορεινών χωριών, αποφασίστηκε από το κράτος στα μέρη όπου αποτελούσε κυρίαρχη δύναμη, η μετακίνηση των κατοίκων Νεοκάστρου, Βούλτιστας, Προδρόμου και Καστανιάς Βέροιας. Τους κατέβασαν όλους στον κάμπο και τους μοίρασαν στα διάφορα χωριά.

Ο τότε αγροφύλακας Ανδρόνικος Κούγκας μαζί με τους χωροφύλακες, όπως εξιστορεί ο Ανδρέας Κυρόπουλος, έφεραν μια οικογένεια Καστανιώτες που ονομαζόταν *Γιαννόπουλοι*. Ο Σωκράτης Γιαννόπουλος ήταν αντάρτης του Δημοκρατικού Στρατού και έφυγε μετά την ήττα στη Ρωσία, ενώ επέστρεψε μετά από είκοσι χρόνια. Στο σπίτι του Ανδρέα Κυρόπουλου, διέμενε η γυναίκα του, Γεωργία και το παιδί του, περίπου τρία χρόνια.²⁹ Ο εμφύλιος πόλεμος είχε ως αιτία την πολιτική που ακλούθησαν δυστυχώς οι κυβερνήσεις της Ελλάδος και η τότε καθοδήγηση του ΚΚΕ, που συντέλεσε στη δημιουργία του και κράτησε τρία χρόνια με ανυπολόγιστες ζημιές για τη χώρα. Το 1949 τερματίστηκε ο εμφύλιος σπαραγμός. Οι μεν αγωνιστές της δημοκρατικής παράταξης έφυγαν προς το Ανατολικό Μπλοκ, η δε Ελλάδα άρχισε την ανασυγκρότηση της και όλοι οι τότε φιλοξενούμενοι επέστρεψαν στον τόπο τους. Ο Εμφύλιος πόλεμος στην περιοχή της Αλεξάνδρειας δεν έγινε ιδιαίτερα αισθητός. Δεν υπήρξε στην περιοχή κάποια σημαντική μάχη ούτε υπήρξαν θύματα από καμία από τις δύο πλευρές.

Αυτό, προφανώς, οφείλεται στην επιθυμία των ντόπιων να απέχουν από τα πολιτικά πράγματα και την προσδοκία να ηρεμήσουν, έπειτα από το ρεύμα των

²⁸ Α.Κυρόπουλος, *90 χρόνια στο Ρουμλούκι*, Θεσσαλονίκη, 2008, σ.56

²⁹ Α.Κυρόπουλος, *ό.π.*, σ.57

προσφύγων που δέχτηκε η ευρύτερη περιοχή και από την δραματική γερμανική κατοχή.³⁰

Ωστόσο υπήρξαν αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης από την Αλεξάνδρεια, οι οποίοι πολέμησαν είτε με το ΕΑΜ είτε με την ΕΠΟΝ και οι οποίοι σύμφωνα με το αρχείο της ΠΕΑΕΑ Βέροιας ήταν οι εξής:

I. Αγωνιστές με την ΕΠΟΝ (αλφαβητικά)³¹:

- Αλεξάνδρου Αλέξανδρος του Αργυρίου (γεν. 1928),
- Αξιόγλου Σταύρος του Βασιλείου (γεν. 1923),
- Βασιλόπουλος Σωκράτης του Χρήστου (γεν. 1929),
- Γερακόπουλος Δημοσθένης του Στεφάνου (γεν. 1929),
- Γιαννόπουλος Γεώργιος του Στεφάνου (γεν. 1928),
- Γκότσης Θεόδωρος του Στέργιου (γεν. 1925),
- Δαβανόπουλος Γεώργιος του Κυριάκου (γεν. 1923),
- Ζαφειρίδης Ανέστης του Νικολάου (γεν. 1922),
- Καρκέλης Εμμανουήλ του Αθανασίου (γεν. 1924),
- Κούγκας Αριστείδης του Δημητρίου (γεν. 1925),
- Κουκουλούδης Γεώργιος του Διονυσίου (γεν. 1929),
- Κύρου Δημήτριος του Αργυρίου (γεν. 1922),
- Λαφαζάνης Λουκάς του Γρηγορίου (γεν. 1923),
- Ματόπουλος Θεοδόσιος του Θωμά (γεν. 1918),
- Μαυρίδης Γεώργιος του Θεοδώρου (γεν. 1922),
- Μοσχόπουλος Φίλιππος του Γρηγορίου (γεν. 1925),
- Μπασμαλή Ουρανία του Αποστόλου (γεν. 1924),
- Παντσελής Στέφανος του Θεοδώρου (γεν. 1926),
- Παπαεμανουήλ Κων/νος του Γρηγορίου (γεν. 1926),
- Παράσχος Αντώνιος του Αποστόλου (γεν. 1927),
- Πρόγιος Βασίλειος του Κων/νου (γεν. 1924),
- Ρεσινιώτης Βασίλειος του Θωμά (γεν. 1923) και
- Ρωμανίδου Ελένη του Ανέστη (γεν. 1927)

II. Αγωνιστές με το ΕΑΜ (αλφαβητικά)³²:

- Αναγνώστου Δημήτριος του Γεωργίου (γεν. 1912),
- Ανεσίδου Παρθένα του Αλεξάνδρου (γεν. 1923),
- Αυγετίδου Ευφροσύνη του Κων/νου (γεν. 1918),
- Βλαχάκης Γεώργιος του Δημητρίου (γεν. 1914),

³⁰ Προφορική Συνέντευξη με Ρότσιο Θωμά, δημόσιο υπάλληλο, κάτοικο Αλεξάνδρειας, την 15/12/2014

³¹ Α.Χατζηκώστας, Η Ημαθία από τη Βάρκιζα στον εμφύλιο, Βέροια, 2004, σ.99

³² Χατζηκώστας, ό.π., σ.100

- Βλαχάκης Αναστάσιος του Δημητρίου (γεν. 1922),
- Γαβριηλίδης Συμεών του Κων/νου (γεν. 1898),
- Γεωργόπουλος Εμμανουήλ του Γρηγορίου (γεν. 1916),
- Γιαννόπουλος Περικλής του Νικολάου (γεν. 1903),
- Γκατζουγιάννης Αλέξιος του Ιωάννη (γεν. 1921),
- Ελευθεριάδου Γαρουφαλλιά του Ιωάννη (γεν. 1913),
- Καρυοφύλλης Γεώργιος του Χρήστου (γεν. 1910),
- Καφετζής Γαβριήλ του Γεωργίου (γεν. 1920),
- Κεμπαμπίδου Σοφία του Ιωάννη (γεν. 1916),
- Κουτούλης Κων/νος του Μιχαήλ (γεν. 1917),
- Κυρόπουλος Ανδρέας του Δημητρίου (γεν. 1917),
- Κυρόπουλος Διονύσιος του Δημητρίου (γεν. 1913),
- Κωστής Σωτήριος του Νικολάου (γεν. 1923),
- Μανωλοπούλου Φωτεινή του Δημητρίου (γεν. 1926),
- Μικροπαντρεμένος Ιωάννης του Γεωργίου (γεν. 1910),
- Μιχαλοπούλου Παρασκευή του Σωτηρίου (γεν. 1922),
- Μοσχόπουλος Κων/νος του Γεωργίου (γεν. 1923),
- Μουστάκας Κων/νος του Γεωργίου (γεν. 1920),
- Μπάλαρης Κων/νος του Γεωργίου (γεν. 1913),
- Μπέλας ή Ντέλας Χρήστος του Κων/νου (γεν. 1918),
- Μπογιατζή Αναστασία του Αντωνίου (γεν. 1918),
- Μπογιατζής Κων/νος του Αργυρίου (γεν. 1917),
- Μπογιατζής Ευάγγελος του Χαράλαμπου (γεν. 1915),
- Παπαδόπουλος Βασίλειος του Ευθυμίου (γεν. 1922),
- Παρισσόπουλος Δημήτριος του Θωμά (γεν. 1915),
- Πηλίδου Αναστασία του Στυλιανού (γεν. 1922),
- Πλάτης Παναγιώτης του Σωτηρίου (γεν. 1920),
- Πολυζόπουλος Απόστολος του Βασιλείου (γεν. 1892),
- Ποποντέλης Καρυοφύλλης του Κων/νου (γεν. 1917),
- Ποταμιανού Βασιλική του Κων/νου (γεν. 1929),
- Ρεσινιώτης Κλεόβουλος του Σπύρου (γεν. 1915),
- Ρότσιος Βασίλειος του Δημητρίου (γεν. 1919),
- Σαραφόπουλος Χρήστος του Γεωργίου (γεν. 1914),
- Σίψια Βασιλική του Νικολάου (γεν. 1920),
- Σίψιας Κων/νος του Ιωάννη (γεν. 1912),
- Συλιβρίδης Θεόκλητος του Νικολάου (γεν. 1912),

- Τουρτίδου Σοφία του Ανανία (γεν. 1922),
- Τσιαμάρας Γεώργιος του Κων/νου (γεν. 1912),
- Τσιομάρας Νικόλαος του Κων/νου (γεν. 1922),
- Φωσενίας Αντώνιος του Ελευθερίου (γεν. 1921),
- Φωτακίδης Γεώργιος του Νικολάου (γεν. 1915) και
- Χατζηνικολάου Αντώνιος του Λεωνίδα (γεν. 1913)

III. Αγωνιστές με τον ΕΛΑΣ (αλφαβητικά)³³:

- Μπιλαδέρης Πάτροκλος του Δημητρίου (γεν. 1918)

Τον Αύγουστο του 1945 πραγματοποιήθηκαν εκλογές³⁴ σε φορείς, όπως συνεταιρισμοί, εργατικά και επαγγελματικά σωματεία. Οι δυνάμεις του ΕΑΜ πέτυχαν σημαντικές νίκες. Συγκεκριμένα στους συνεταιρισμούς του Γιδά κέρδισε την πλειοψηφία σε 33 από τους 42, στο Βρυσάκι 53 από 68 ψήφους, στην Καψόχωρα πήρε 42 από 68 ψήφους, ενώ στο Άραχο βγήκε παμψηφεί με 55 ψήφους.

Μια εφημερίδα της εποχής³⁵ έγραφε χαρακτηριστικά πως απεφασίσθηκε, από την Επιτροπή Ασφαλείας του νομού, η εξορία των κάτωθι «επικινδύνων για τη δημόσια ασφάλεια». Στη Φολέγανδρο για ένα χρόνο, οι εξής: Τσαπάρας Ι., Σιμεωνίδης Ι., Ναζίρης Ν., Πέτρου Δ., Τσιλικιώτης Κ., Τσιλικιώτου Ελ., Σπαθάς Α., Σκαρλάτος Ι., Σισμανίδης Σ., Μπαλταζίδης Ι., Τσαούσογλου Κ., Τσιτσένης Δ., Κολοκοτρώνης Γ., Δασιάνας Χ., Πολύζος Δ., Σισμανίδης Ν., Προιος Δ., Όππας Σ., ενώ ο Κουτσάκος Κ. παρομοίως εξορίστηκε στην Ανάφη.

³³ Χατζηκώστας,ό.π.,σ.100

³⁴ Χατζηκώστας,ό.π.,σ.56

³⁵ Εφ. Μακεδονία ,φ. 26/10/1946

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2- Οι πληθυσμιακές ομάδες της πόλης

2.1. Η άφιξη και η εγκατάσταση των «ξένων» πληθυσμών

α. ΟΙ ΓΡΕΒΕΝΙΩΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΕΡΒΙΩΤΕΣ

Οι κάτοικοι των Γρεβενών άρχισαν να έρχονται μετά το τέλος του εμφυλίου μαζικά κατά τη δεκαετία του 1950. Κάποιοι ήταν πολιτικοί πρόσφυγες που επέστρεψαν μετά το 1974 από την πρώην Σοβιετική Ένωση. Η μεγάλη πλειοψηφία των Γρεβενιωτών όμως αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τις εστίες τους για οικονομικούς λόγους και εύρεση εργασίας. Αρχικά εργάζονταν ως εποχιακοί εργάτες στα αγροκτήματα ντόπιων κατά την περίοδο του θέρους στην παραγωγή βαμβακιού³⁶, όπου υπήρχαν ανάγκες για εργατικά χέρια και ξεχειμώνιαζαν στα ορεινά χωριά τους. Έπειτα αγόρασαν οικόπεδα στο βόρειο τμήμα της πόλης και έφεραν τις οικογένειες τους. Έτσι δημιούργησαν το δικό τους συνοικισμό (Αμπελοτόπια). Αποτέλεσμα αυτού ήταν η αύξηση του πληθυσμού της πόλης (πίνακας?). Το 1950 εγκαταστάθηκαν στην περιοχή των Αμπελοτοπίων Αλεξάνδρειας δεκαπέντε οικογένειες από το Μοναχίτι Γρεβενών³⁷. Πιθανότατα ήταν οι πρώτοι δυτικομακεδόνες που έφτασαν στην πόλη. Ο γρεβενιώτικος πληθυσμός ενισχύθηκε κατά τη δεκαετία του 1970 από μετανάστες που επέστρεψαν από τη Γερμανία. Τα χωριά από τα οποία προέρχονται είναι το Κηπουρείο, το Μοναχίτι και το Τρίκωμο, δηλαδή από την περιφέρεια του νομού Γρεβενών.

Κατά βάση πρόκειται για ανθρώπους αριστερών καταβολών, οι οποίοι χαρακτηρίζονται «κλειστοί», δηλαδή επιφυλακτικοί απέναντι στους άλλους. Αυτό το γεγονός σε συνδυασμό με την καχυποψία των ντόπιων απέναντι τους έγινε η αιτία για αμοιβαία επιφυλακτικότητα. Παρ' όλα αυτά, δεν αποτέλεσε εμπόδιο για τη σύναψη γάμων μεταξύ τους, καθώς η τοπική κοινωνία είχε ήδη «δεχτεί» τους πρόσφυγες λίγα χρόνια πριν και πλέον ήταν πιο ανεκτική σε τέτοια φαινόμενα.

Οι Γρεβενιώτες υπολογίζεται ότι αποτελούν το 15% του πληθυσμού της πόλης. Δημιουργήθηκαν δύο πολιτιστικοί σύλλογοι: ο «Ζιάκας» και ο σύλλογος των καταγομένων από το Μοναχίτι. Αν και ο δεύτερος υπήρξε βραχύβιος, ο πρώτος είχε μακροχρόνια πορεία. Διατηρούσε χορευτικό τμήμα και ιδιόκτητα γραφεία. Σήμερα είναι ανενεργός.

Οι κάτοικοι από την περιοχή των Σερβίων είναι οι πιο πρόσφατα αφιχθέντες. Επέστρεψαν από τη Γερμανία μεταξύ των ετών 1970-1980, όταν αρκετοί βγήκαν στη

³⁶ Συνεντεύξεις από ερωτηματολόγια Γρεβενιωτών, Αλεξάνδρεια, Δεκέμβριος 2014

³⁷ Προφορική συνέντευξη με Γεώργιο Θ. Ντελιόπουλο, συγγραφέα, Αλεξάνδρεια, Δεκέμβριος 2014

σύνταξη προτιμώντας να αγοράσουν οικοπέδα στην εύφορη περιοχή και να εγκατασταθούν μόνιμα. Οδηγήθηκαν σε αυτήν την επιλογή, καθώς έλειπαν χρόνια από την πατρική τους εστία, τα εδάφη της οποίας ήταν άγονα και τα χωριά εγκαταλελειμμένα. Βεβαίως, διατηρούν επαφές και πηγαίνουν κάποιο διάστημα κατά την περίοδο του καλοκαιριού. Δεν υπάρχει κοινό χωριό καταγωγής και υπολογίζεται ότι πάνω από 50 οικογένειες συνταξιούχων επέστρεψαν³⁸. Σε αντίθεση με τους Γρεβενιώτες δεν εγκαταστάθηκαν σε κάποια συγκεκριμένη γειτονιά της πόλης, αλλά διάσπαρτα. Κατ' εκτίμηση αποτελούν το 5% του πληθυσμού. Οι κάτοικοι από τα Σέρβια προτιμούν να συνάπτουν γάμους μεταξύ τους, προφανώς λόγω και του γεγονότος ότι πολλοί ήρθαν συνταξιούχοι στην Αλεξάνδρεια. Ανέπτυξαν πλούσια πολιτιστική δραστηριότητα ενώ έχουν πολιτιστικό σύλλογο με το όνομα «Αμάραντος». Ιδρύθηκε την 1/4/1982 από «των εκ της περιοχής Σερβίων Κοζάνης καταγομένων κατοίκων Αλεξάνδρειας και Περιχώρων». Πρόκειται για ένα δραστήριο σύλλογο με πολλά μέλη, που έχει χορευτικό τμήμα, διοργανώνει εκδρομές, συμμετέχει στην κοπή της «αλεξανδρινής πίτας» κ.λ.π.³⁹

β. ΟΙ ΠΟΝΤΙΟΙ

Ήρθαν σε διάφορα χρονικά στάδια κατά τον 20^ο αιώνα. Σήμερα αποτελούν τη δεύτερη μεγαλύτερη πληθυσμιακή ομάδα της πόλης. Οι πρώτες, ελάχιστες στον αριθμό οικογένειες, ήρθαν από τον Καύκασο λίγα χρόνια πριν την ανταλλαγή το 1918 λόγω των εκεί δύσκολων καταστάσεων. Με τις γενικευμένες διώξεις του 1922 δεν υπήρξε μαζική εγκατάσταση Ποντίων στην πόλη της Αλεξάνδρειας, παρά μόνο σε κάποια χωριά. Μετά το 1923, στην περιοχή του Ρουμλουκιού δημιουργήθηκαν κάποια αμιγή ποντιακά χωριά, όπως ο Άραχος, ο Νέος Πρόδρομος κ.α. Σε αρκετά χωριά δίπλα στους ντόπιους εγκαταστάθηκαν πρόσφυγες είτε σε διπλανούς συνοικισμούς ή μέσα στα χωριά. Το 1923 μόλις 5 οικογένειες Ποντίων εγκαταστάθηκαν στην πόλη, στην περιοχή κοντά στο σταθμό, γεγονός στο οποίο οφείλεται η ονομασία δρόμων, όπως λ.χ. Τραπεζούντας⁴⁰. Το 1941 υπήρξε μια μαζικότερη άφιξη Ποντίων προσφύγων από τα Λευκόγεια Δράμας, η οποία αρχικά περιελάμβανε 20 οικογένειες. Αυτοί κατάγονταν από το Χορτοκόπι της Ματσούκας και το 1923 εγκαταστάθηκαν στα Λευκόγεια Δράμας, ενώ το 1941 λόγω της εκεί βουλγάρικης κατοχής κατέφυγαν στην περιοχή του Ρουμλουκιού. Αυτές οι οικογένειες ήταν κατά το πλείστον υπερπολύτεκνες (δηλαδή είχαν πάνω από πέντε παιδιά η καθεμία, σε αντίθεση με τις οικογένειες των ντόπιων που είχαν από 2-3

³⁸ Συνεντεύξεις από ερωτηματολόγια Γρεβενιωτών, Αλεξάνδρεια, Δεκέμβριος 2014

³⁹ Λαογραφικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος «Αμάραντος», Ημερολόγιο έτους 2011, Αλεξάνδρεια, 2011

⁴⁰ Προφορική Συνέντευξη με Ρότσιο Θωμά, δημόσιο υπάλληλο, κάτοικο Αλεξάνδρειας, την 15/12/2014

παιδιά), γεγονός που αποδεικνύει το σημαντικό ποσοστό των Ποντίων στην πόλη σήμερα. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις οικογένειες των Λαφαζανίδη, Ξανθόπουλου, Κοσμίδη κ.α. Άλλες 10 οικογένειες εγκαταστάθηκαν αρχικά στο χωριό Κορυφή.

Παρ' όλο που η υποδοχή των ντόπιων ήταν καλή απέναντι στους πρόσφυγες σε σχέση με άλλες περιοχές, αυτές οι δέκα οικογένειες έγιναν μάρτυρες ενός βίαιου περιστατικού που τους ανάγκασε να μετοικήσουν στην πόλη του -τότε- Γιδά. Στα 1944 οι ντόπιοι, θεωρώντας ότι οι Πόντιοι τους παίρνουν τα χωράφια, έκαψαν τις πρόχειρες καλύβες (*ραγαζόσπιτα*) στο χωριό Κορυφή, αναγκάζοντας τους να φύγουν από το χωριό⁴¹. Αυτό είναι το μοναδικό καταγεγραμμένο περιστατικό βίας. Οι «βουλγαροπρόσφυγες», όπως αποκαλούσαν οι ντόπιοι τους Ποντίους από το Χορτοκόπι, αγόρασαν οικόπεδα και έκτισαν σπίτια χωρίς ιδιαίτερη μέριμνα από το κράτος.

Κατά τη δεκαετία του 1950 και 1960 λόγω της αστυφιλίας και των συχνών μετακινήσεων πληθυσμού υπήρξε μαζική εσωτερική μετανάστευση Ποντίων από γειτονικά χωριά, οι οποίοι μαζί με τους ντόπιους εγκατέλειπαν τα χωριά τους και αγόραζαν σπίτια στην αναπτυσσόμενη πόλη και έδρα του δήμου. Οι Πόντιοι έχουν αναπτύξει ιδιαίτερη πολιτιστική δράση. Ο Σύλλογος Ποντίων Αλεξάνδρειας και Περιχώρων ιδρύθηκε στην Αλεξάνδρεια το 1959. Σκοπός του συλλόγου είναι η κοινωνική επαφή και επικοινωνία των μελών του, η καλλιέργεια και ανάπτυξη των πνευματικών και ηθικών δυνάμεων των μελών του και η παροχή μέσων ανώτερης πνευματικής απόλαυσης και ψυχαγωγίας. Στο ιδιόκτητο κτίριο του συλλόγου λειτουργούν χορευτικά τμήματα, βιβλιοθήκη και αναγνωστήριο, ενώ ο σύλλογος οργανώνει και συμμετέχει σε διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις⁴². Έχει χορευτικό τμήμα παιδικό, αρχαρίων και προχωρημένων και συμμετάσχει σε διοργανώσεις εντός και εκτός Ελλάδος. Στον προαύλιο χώρο του συλλόγου υπάρχει ένας ανδριάντας ενός Ποντίου πολεμιστή.

γ. ΟΙ ΡΟΥΜΑΝΟΦΩΝΟΙ ΡΟΜΑ

Αποτελούν έναν πληθυσμό με ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Δεδομένου της έλλειψης βιβλιογραφίας και ύπαρξης ιστορικών πηγών για αυτούς, η καταγραφή της ιστορικής πορείας τους καθίσταται δύσκολη. Σήμερα αριθμούν περί τα 2.200-2.500 άτομα⁴³. Χαρακτηριστικό είναι το ιδιαιτέρως χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, διότι τα παιδιά εγκαταλείπουν το δημοτικό και βγαίνουν συχνά στην αγορά εργασίας ή παντρεύονται νέοι. Εδώ απαντάται το έθιμο της κλοπής της νύφης εφ' όσον ο πατέρας της δεν

⁴¹ Συνεντεύξεις από ερωτηματολόγια Ποντίων, Αλεξάνδρεια, Δεκέμβριος 2014

⁴² Εγκυκλοπαίδεια του Ποντιακού Ελληνισμού, εκδ. *Μαλλιάρης*, τόμος 12, σ.389, Θεσσαλονίκη, 2007

⁴³ Δήμος Αλεξάνδρειας, *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Αλεξάνδρειας*, Αλεξάνδρεια, Νοέμβριος 2011

επιθυμεί το γάμο. Βέβαια, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται το φαινόμενο να τελειώνουν οι νέοι την υποχρεωτική εκπαίδευση, ενώ υπάρχουν κάποιες περιπτώσεις παιδιών που σπουδάζουν, μειώνοντας έτσι τον αναλφαβητισμό. Τα πρώτα επαγγέλματα που έκαναν οι Ρομά από την άφιξη τους στο Ρουμλούκι μέχρι τη δεκαετία του 1980 ήταν γανωτές, αρκουδιάρηδες και πωλητές αδραχιών και κουταλιών. Σήμερα η συντριπτική πλειοψηφία δηλώνουν εργάτες και αγρότες. Ως προς τη γλώσσα όλοι δηλώνουν δίγλωσσοι με μητρική γλώσσα τα βλάχικα, όπως τα ομιλούν οι Ρομά της σημερινής Ρουμανίας και τα ελληνικά. Οι ίδιοι δεν αποδέχονται τον όρο *Ρομά*⁴⁴, προτιμούν τον όρο «*ρουμανόβλαχοι*», ενώ κανείς δεν ομιλεί τσιγγάνικα-ρομάνι. Αρχικά εγκαταστάθηκαν 4 οικογένειες⁴⁵ στα τέλη της δεκαετίας του 1950, ενώ σταδιακά αυξάνονταν. Ελληνικές ταυτότητες πήραν κυρίως τα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης, ενώ μαζικά στις αρχές της δεκαετίας του 1980, όταν και εγκαταστάθηκαν περισσότερες οικογένειες.

Είναι εγκατεστημένοι στο συνοικισμό του Αγίου Γεωργίου, στην περιοχή που είναι γνωστή ως «*μαχαλάς*». Με αυτό τον όρο εννοείται το ανατολικό τμήμα της πόλης στα οικοδομικά τετράγωνα που περικλύουν οι οδοί Μαρίνου Αντύπα, Κολινδρού, Καρατάσου και Σοφοκλή Βενιζέλου. Ως προς τη θρησκεία ήταν ανέκαθεν χριστιανοί ορθόδοξοι, ενώ υπάρχει μια κοινότητα 200 ευαγγελιστών που ακολούθησε αυτό το δόγμα στα μέσα της δεκαετίας του 1990 λόγω επαφών και μετανάστευσης στη Βόρεια Ευρώπη⁴⁶. Οι νέοι έχουν παρατσούκλια με τα οποία είναι γνωστοί στο «*μαχαλά*» και συνήθως είναι το όνομα κάποιου γνωστού ποδοσφαιριστή ή ηθοποιού με τον οποίο ταυτίζονται. Το φαινόμενο της ρουμανοφωνίας μεταξύ των τσιγγάνων στον ελλαδικό χώρο απαντάται επίσης στη Νέα Σμύρνη Λάρισας, στις Αχαρνές των Αθηνών και σε λίγες οικογένειες στον Αλμυρό Βόλου.

Όταν έγινε η μαζική εγκατάσταση τους στην Αλεξάνδρεια μεταξύ 1977-1983 αγόρασαν οικόπεδα, έχτισαν και έφεραν τις οικογένειες τους. Μέχρι τότε διαβιούσαν ως νομάδες στα γειτονικά χωριά Π.Σκυλίτσι και Κουλούρα,⁴⁷ αλλά μετά τη χορήγηση ελληνικών ταυτοτήτων και την προσπάθεια αποκατάστασης και ένταξης τους από το ελληνικό κράτος και το δήμο Αλεξάνδρειας, έγινε η ανωτέρω εγκατάσταση. Μέχρι τότε τα μόνα έγγραφα που είχαν, ήταν κάποιο «*δελτίο αλλοδαπού*» με το οποίο δεν είχαν πολιτικά δικαιώματα. Δυστυχώς όμως δεν έχει διασωθεί κάποιο. Αυτό δείχνει το πώς τους αντιμετώπιζε το κράτος. Πριν την άφιξη

⁴⁴ Συνεντεύξεις από ερωτηματολόγια ρουμανόφωνων Ρομά, Αλεξάνδρεια, Φεβρουάριος 2015

⁴⁵ Προφορική Συνέντευξη με Ρότσιο Θωμά, δημόσιο υπάλληλο, κάτοικο Αλεξάνδρειας, την 15/12/2014

⁴⁶ Προφορική Συνέντευξη με Σιώπη Λάζαρο, κάτοικο Αλεξάνδρειας, ρουμανόφωνου Ρομά και ευαγγελιστή ιερέα, Αλεξάνδρεια, 15/02/2015

⁴⁷ Προφορική Συνέντευξη με Γεώργιο Ντελιόπουλο, συγγραφέα, κάτοικο Αλεξάνδρειας, Αλεξάνδρεια 18/12/2014

τους στο Ρουμλούκι είναι σαφές ότι ήταν εγκατεστημένοι στη Ρουμανία και ιδιαίτερα στην πόλη της Κωσταντζας. Ελάχιστοι μας δήλωσαν ότι οι πρόγονοι τους ήταν εγκατεστημένοι στο Μοναστήρι (*Bitola*) της Μακεδονίας⁴⁸. Είναι άγνωστο το πότε ακριβώς ήρθαν στον ελλαδικό χώρο. Πιθανότατα αυτό έγινε λίγο πριν την ανταλλαγή πληθυσμών του 1923, ίσως το 1917 ως φυγάδες από τη Ρουμανία. Άλλοι μας δήλωσαν πως οι πρόγονοι τους ήταν ανέκαθεν εγκατεστημένοι στον ελλαδικό χώρο, άποψη αβάσιμη⁴⁹. Βέβαια, οι ρουμανόφωνοι Ρομά δεν έχουν σχέση με τις περίπου δέκα οικογένειες τουρκόφωνων Ρομά μουσουλμάνων, που διαμένουν διασκορπισμένες στην πόλη και οι οποίες προϋπήρχαν ως εργάτες γης στο μπέη, εξαιρούμενες από τις ανταλλαγές του 1923.

Σύμφωνα με τον Stahlin (1926), οι πρόγονοι των σημερινών τσιγγάνων (*Ρουμανόβλαχοι – Ρουντάρηδες*), κατέληξαν στην Ελλάδα μετά το 1900 και αρχικά μετακινούνταν με τα «κάρα τους» σε διάφορες περιοχές της Ελλάδος μεταξύ των οποίων η Μακεδονία και η Θεσσαλία. Ως προς τη συμπεριφορά μεταξύ αυτών και των «μπαλαμών», όπως αποκαλούν τους ελληνόφωνους κατοίκους της Αλεξάνδρειας είναι γεγονός πως παλαιότερα υπήρχαν προβλήματα που έφταναν μέχρι τη ρατσιστική συμπεριφορά, αλλά τα τελευταία χρόνια «ζούνε αρμονικά χωρίς συγκρούσεις ενώ πλέον γίνονται και μεικτοί γάμοι». Πράγματι το τελευταίο θεωρείτο ένα θέμα ταμπού, αλλά μετά τη δεκαετία του 1990 όλο και συχνότερα παρατηρείται το φαινόμενο της σύναψης μεικτών γάμων. Τις δεκαετίες του 1950 και 1960 κάποιοι Ρομά περιοδεύοντες ανά την Ελλάδα (κυρίως τη Δυτική Μακεδονία) υιοθετούσαν παιδιά μη Ρομά, γεγονός που δικαιολογεί την ύπαρξη ατόμων με φυλετικά χαρακτηριστικά διαφορετικά μέσα στο «μαχαλά»⁵⁰. Ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι η αλλαγή επιθέτων για προσωπικούς λόγους, όπως ήταν η λιποταξία και έτσι έχουμε το φαινόμενο δύο αδέρφια να έχουν διαφορετικό επίθετο, λ.χ. από Φλώρος σε Ελευθερίου. Οι ρουμανόφωνοι Ρομά αποδεικνύονται ιδιαίτερα δραστήριοι αθλητικά και πολιτιστικά. Το «καμάρι» τους είναι ο Π.Α.Ο.Κ. Αλεξάνδρειας (με σήμα το δικέφαλο αετό του ομώνυμου συλλόγου της Θεσσαλονίκης) με έτος ίδρυσης το 1993 και πολλές διακρίσεις στο τοπικό πρωτάθλημα της Ένωσης Ποδοσφαιρικών Σωματείων Ημαθίας, έχοντας παρουσία στην τέταρτη εθνική κατηγορία⁵¹. Από πολιτιστικούς συλλόγους, αν και έχουν γίνει κατά καιρούς κάποιες σημαντικές προσπάθειες, δεν έχει ευδοκιμήσει κάποια ιδιαίτερα, κυρίως για οικονομικούς και

⁴⁸ Συνεντεύξεις από ερωτηματολόγια ρουμανόφωνων Ρομά, Αλεξάνδρεια, Φεβρουάριος 2015

⁴⁹ Βλέπε και :Δ. Πανταζόπουλος, *Τα αντέτια μας*, Αλεξάνδρεια, 2002

⁵⁰ Προφορική συνέντευξη με Ελευθερίου Θεοχάρη, ρουμανόφωνου , κάτοικου Αλεξάνδρειας , ο οποίος ισχυρίστηκε ότι γεννήθηκε στα Γρεβενά από διαφορετικούς βιολογικούς γονείς και υιοθετήθηκε από ρομά στην Αλεξάνδρεια

⁵¹ Εφ.Κερκίδα, φ.31/03/2014, Βέροια

γραφειοκρατικούς λόγους. Αξίζει να αναφερθεί ο σύλλογος «Άγιος Γεώργιος, των εκ Ρουμανίας βλαχόφωνων», ο οποίος σήμερα είναι ανενεργός.

Διαχρονικά φαίνονταν αδιάφοροι και ανενεργοί στα πολιτικά πεπραγμένα. Σε αυτό συνέβαλε και το γεγονός πως μόλις κατά τις τελευταίες δεκαετίες απέκτησαν δικαίωμα ψήφου. Αυτό που τους ενδιέφερε είναι να μη στρατεύονται (κυρίως τη δεκαετία του 1980) και γι' αυτό έβρισκαν διάφορες προφάσεις. Εδώ πάντως αξίζει να αναφερθεί πως κατά τη διάρκεια της κατοχής το 1943 στο χωριό Παλαιό Σκυλίτσι εκτελέστηκαν από τους *Πουλικούς* (ταγματασφαλίτες που πήραν το όνομα τους από τον επικεφαλής τους Πούλιο) δεκατρείς Ρομά, ενώ άλλοι τρεις ηλικιωμένοι Ρομά εκτελέστηκαν από τον ίδιο, έξω από το χωριό Καλοχώρι⁵². Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται και από άλλες πηγές σύμφωνα με τις οποίες «Οι Ρουμανόβλαχοι ή Ρουντάρηδες» κατάγονται από την Ρουμανία (ευρύτερη περιοχή της Μολδοβλαχίας) και ειδικότερα από την Κωσταντζα. Δεν αποδέχονται το χαρακτηρισμό του 'Τσιγγάνου' και προσβάλλονται όταν αποκαλούνται έτσι. Έχουν συγγενείς στην Αγ. Παρασκευή της Νέας Ιωνίας Βόλου»⁵³.

⁵² Προφορική Συνέντευξη με Γεώργιο Ντελιόπουλο, συγγραφέα, κάτοικο Αλεξάνδρειας, Αλεξάνδρεια 18/12/2014

⁵³ Έξαρχος, 1996, σελ.114, Περιοδικό *Θεσσαλικές Επιλογές*, τχ.11, σελ.40-42, Ντούσας, 1997, Λυδάκη, 1997 κ.α

2.2. Οι παλαιές πατρίδες

α. ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Βιζύη (τουρκ. Vize). Κωμόπολη (10.600 κατ. το 2000) της Τουρκίας, στην Ανατολική Θράκη, στην επαρχία Κιρκκλάρελι. Βρίσκεται στο δρόμο που οδηγεί από την Αδριανούπολη στην Κωνσταντινούπολη και απέχει 40 χλμ. από το πλησιέστερο λιμάνι του Εύξεινου Πόντου⁵⁴.

Σύμφωνα με τη μαρτυρία του Στράβωνα, η Βιζύη κατά την αρχαιότητα ήταν "*ακρόπολις των βασιλέων της Θράκης*". Σε προχριστιανικές επιγραφές αναφέρεται ως *Ulpia Bire* και *Iulia Bire*, ενώ κατά τη βυζαντινή περίοδο υπαγόταν στη θρακική επαρχία της Ευρώπης και αποτελούσε έδρα αρχιεπισκόπου. Η Βιζύη, που αναφέρεται και ως Βίζα, υπήρξε γενέτειρα του μεγάλου λογοτέχνη Γεώργιου Βιζυηνού.

Σημερινή φωτογραφία της Βιζύης (Vize)

β. ΠΟΝΤΙΟΙ

Χορτοκόπι

Αναδημοσίευση από περιοδικό *Άμαστρις*:

«Εἰς το νότιον μέρος της Τραπεζούντας και εἰς απόστασι 25 χιλιομέτρων και ἐπὶ της αμαξιτῆς οδοῦ Τραπεζούντας Ερζερούμ, κείται ἡ κωμόπολις Τζεβιζλίκ (ἀλλιώως Δικαιόσημον) ἐπὶ της συμβολῆς δύο ποταμίων, τοῦ Πυξίτου (ἢ Μεϊράμ Ανέ ἢ Παναγίας) και τοῦ Μάτσκα τερεσί (ἢ Πρυτάνεως) κατὰ τον αρχιμανδρίτη Πανάρετόν Τοπαλίδη, συγγραφέα της ιστορίας της 1. Μονῆς Βαζελώνος. Εἰς την κορυφὴν του σχηματιζόμενου ὑπὸ των ποταμίων τριγώνου και εἰς την δυτικὴν αὐτοῦ πλευρὰ κείται το χωρίον Χορτοκόπι και ἔχει ὡς διακριτικόν σημεῖον ἓνα βράχον κυλινδρικό ἐκ φύσεως και ὕψους 15 περίπου μέτρων με ομαλή την ἄνω βάσιν και χρησιμεύοντα ἄλλοτε ὡς παρατηρητήριον.

⁵⁴ Εγκυκλοπαίδεια Δομή, τόμος 5, Αθήνα, 2006, σελ. 258

Ο βράχος αυτός είναι ορατός και μακρόθεν και εκ της θαλάσσης. Παρ' αυτόν δυτικώς κείται η Χασνέχα όπου ήδρευεν η Ρωμαϊκή Λεγεών και όχι όπως αναφέρει ο Σεβασμιότατος Τραπεζούντας κ. Χρυσάνθος ότι εκείτο παρά το Καρά Καπάν ή Ποντικά Πύλαι. Πράγματι εις το μέρος εκείνο σώζονται ερείπια αρχαίων κτηρίων, ίσως στρατώνων, όχι όμως η Χασνέχα.

Η παρά τον κυλινδρικό βράχο τοποθεσία εξακολουθεί να λέγεται Χασνέα και αποτελεί ενορία του Χορτοκοπίου με 25 οικίας όλης χριστιανικής με ναόν των Ασωμάτων και του Αγίου Ιωάννου Βυζαντίνας. Το αρχαιότερον χωρίον έκειτο εις την ΝΔ πλευρά του τριγώνου και επί της εαρινής οδού ή άλλως Βασιλικής (η νέα οδός Τραπεζούντος- Ερζερούμ δεν υπήρχε προ εξηκονταετίας και όλαι αι μεταφοραί και τούτου υπήρχαν κατά διαστήματα, όπου πηγή πανδοχεία (χάνια) και υπόστεγα δια τα ζώα και τα εμπορεύματα) και απείχε εκ Δικαιοσήμου 3/4 της ώρας. Η θέσις του χωρίου φαίνεται ακόμη διότι σώζονται τα ερείπια των Εκκλησιών, των οικιών και των υδραγωγείων και εξακολουθεί να ονομάζεται <<παλαισπήτια>> (απάκια). Εις δε δεκάλεπτον απόστασιν επί ωραίας πεδινής τοποθεσίας έκειτο το Παλάτιον ή μάλλον θερινή διαμονή των βασιλέων και εξ' αυτού η τοποθεσία λέγεται <<πλατάκια>> (παλατάκια).

Το χωριό αυτό κατοικείτο μέχρι το 1650 της εποχής της βασιλείας του Σουλτάνου Σελήμ οπότε λόγω των πολέμων Σελήμ και Περσών και λόγω των διαρπαγών των διερχομένων εκείθεν στρατευμάτων οι κάτοικοι αναγκάσθηκαν να εγκαταλείψουν το χωρίον και να εγκατασταθούν εις μέρη απόκρυφα εντός των δασών και εις τοποθεσίας μακράν της δημόσιας οδού. Εκ της ανωτέρω αιτίας εσηματίσθησαν αι κάτωθι συνοικισμοί ; Παλαιοχώρ, Λορκά, Χαβρέα, Μουτουλού, Χασνέα, Τροχάντων, Φλαρετάντων, Μαρνάντων ή Καθιστάντων.

Οι συνοικισμοί ούτοι εκυβερνώντο μέχρι του 1858 από μίαν και την αυτήν δημογεροντίαν. Ως τελευταίος Δημογέρον αναφέρεται ο Καρτεράς. Μετά τον διαχωρισμόν αποτέλεσεν τρεις κοινότητες: Άνω Χορτοκόπι, Μέσον Χορτοκόπι και Κάτω Χορτοκόπι.⁵⁵»

⁵⁵ Πηγή: http://pontiosakritas.blogspot.gr/2011/09/blog-post_18.html αναδημοσίευση από περιοδικό Άμασπρις

Το χωριό Χορτοκόπι σήμερα

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

γ. ΣΕΡΒΙΩΤΕΣ

Σέρβια: Ημιορεινή κωμόπολη (υψομ. 430μ., 3.290 κάτοικοι) του νομού Κοζάνης. Βρίσκεται στο νοτιοανατολικό άκρο του νομού, στις βορειοδυτικές απολήξεις των Πιερίων ορέων, 27 χλμ. ΝΑ της πόλης της Κοζάνης. Αποτελεί έδρα του δήμου Σερβίων. Η ονομασία της κωμόπολης αποτελεί λατινική μετάφραση της αρχαίας ονομασίας της πόλης *Φύλακα*. Η ονομασία Σέρβια προέρχεται από το λατινικό ρήμα *serno* που σημαίνει *φυλάττω*. Με την ίδια ονομασία αναφέρεται μεσαιωνική πόλη, τα ερείπια της οποίας βρίσκονται στο βραχώδη λόφο δίπλα στη σημερινή ομώνυμη κωμόπολη. Η θέση αυτή είχε εξαιρετικά στρατηγική σημασία: στο σημείο αυτό ο δρόμος που οδηγεί από τη Μακεδονία στη Θεσσαλία περνά από μια στενωπό και έτσι η οχυρωμένη πόλη των Σερβίων είχε τον έλεγχο της διάβασης⁵⁶.

Η πόλη των Σερβίων σήμερα

⁵⁶ Εγκυκλοπαίδεια Δομή, τόμος 26, Αθήνα, 2005

δ. ΓΡΕΒΕΝΙΩΤΕΣ

Μοναχίτι: Ορεινός οικισμός (υψόμετρο 1.010μ., 183 κατ.). Βρίσκεται στο δυτικό τμήμα του νομού, 29 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της πόλης των Γρεβενών. Υπάγεται διοικητικά στο δήμο Θεόδωρου Ζιάκα. Βρίσκεται σε απόσταση 29 χλμ. νοτιοδυτικά της πόλης των Γρεβενών, στις πλαγιές της Βόρειας Πίνδου. Συνορεύει με τα Δημοτικά Διαμερίσματα Σπηλαίου και Τρικώμου του Δήμου Θεόδωρου Ζιάκα, τα Δημοτικά Διαμερίσματα Κρανιάς, Μικρολιβάδου και Κηπουρείου του Δήμου Γόργιανης και την Κοινότητα Περιβολίου. Το χωριό περιβάλλεται από τις κορυφές Λυκότρυπα (1.259μ.), Τσούκα Καραλή (1.231μ.), Τσούμα (1.067μ.), Κούλια (1.143μ.) και Μεγάλη Πέτρα (1.143μ.). Νοτιοδυτικά του χωριού υψώνεται το βουνό της Κυρά Καλής με τις κορυφές Τρυπημένη (1.285μ.), Αντάρτης (1.702μ.) και Πυροστιά (1.967μ.) που είναι το υψηλότερο σημείο της έκτασης του χωριού στα όρια του Εθνικού Δρυμού της Βάλια Κάλντα. Στην περιοχή κυλά ο ποταμός Βενέτικος και οι κλάδοι του Μηλεοπόταμος και Ασπροπόταμος Περιβολίου, καθώς και τα ρέματα Κυρά Καλής και Τρυπημένης. Στην ευρύτερη περιοχή βλέπει κανείς δάση από μαύρη πεύκη, ρόμπολα, έλατα, οξιές και βελανιδιές. Μέχρι το 1940 γραφόταν *Μοναχήτι*. Στην περιοχή εντοπίστηκαν λείψανα αρχαίου οικισμού⁵⁷.

Μοναχίτι Γρεβενών

⁵⁷ Εγκυκλοπαίδεια Δομή, τόμος 19, Αθήνα, 2005

ε. ΡΟΜΑ

Κωσταντζα: Πόλη και λιμάνι της Ρουμανίας στις ακτές της Μαύρης Θάλασσας. Έχει πληθυσμό 349.000 κατοίκους. Διαθέτει βιομηχανίες τροφίμων, μηχανικών κατασκευών και ναυπηγεία. Μέσω του λιμανιού διεξάγεται το μεγαλύτερο μέρος του εμπορίου της χώρας (εξαγωγή πετρελαίου, ξυλείας, δημητριακών κ.α.).

Στην πόλη υπάρχουν υπολείμματα ρωμαϊκών τειχών και οικοδομημάτων. Στις ανασκαφές, που έγιναν το 1959, βρέθηκαν σημαντικά κατάλοιπα της ρωμαϊκής περιόδου (κυρίως αγάλματα θεοτήτων). Η Κωσταντζα είναι αρχαιότατη πόλη. Στη θέση της υπήρχε η αρχαία ελληνική αποικία *Τόμοι*, η οποία ιδρύθηκε από Μιλήσιους τον 7ο π.Χ. αιώνα. Σ' αυτή εξορίστηκε και πέθανε ο Οβίδιος. Η νέα πόλη ιδρύθηκε στα χρόνια του Μ. Κων/νου και ονομάστηκε *Κωνσταντιάνα* προς τιμή της αδερφής του αυτοκράτορα (η σύγχρονη ονομασία της οφείλεται σε παραφθορά της λέξης)⁵⁸.

Κωσταντζα Ρουμανίας σήμερα

⁵⁸ Εγκυκλοπαίδεια Μαλλιάρης Παιδεία, τόμος 13, Αθήνα 2006

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3- Διοικητικά, Δημογραφικά και Πολιτισμικά στοιχεία (1912-1989)

3.1. Ο πληθυσμός

Πίνακας εξέλιξης πληθυσμού

Έτος	Γιδάς	Σχοινιάς	Σιδ.Σταθμός	Σύνολο
1920	844	279	22	1145
1928	1151	401	-	1552
1940	1752	584	-	2429
1951	3083	677	-	3760

Από τα πληθυσμιακά μεγέθη του *‘Πίνακα εξέλιξης πληθυσμού’*⁵⁹ διαπιστώνουμε ότι η εξέλιξη του πληθυσμού είχε κανονική αυξητική πορεία.

Επίσης, να σημειωθεί ότι, εκτός από τους ντόπιους το 1920 στον οικισμό του Γιδά, ζούσαν πέντε οικογένειες Βλάχων και άλλες τόσες Σαρακατσάνων. Σε αυτές προστέθηκαν διαχρονικά και άλλες οικογένειες Σαρακατσάνων από τη δυτική Μακεδονία και Βλάχων από γειτονικά χωριά, αλλά με μικρή παρουσία στο σύνολο του πληθυσμού της πόλης.

Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα το 1920 ήρθαν από το Βρυσχώρι Ιωαννίνων τέσσερις οικογένειες, οι οποίες είχαν τα εμπορικά καταστήματα του οικισμού.

Ο οικισμός Γιδά αναγνωρίστηκε σε Κοινότητα Γιδά Β Δ 28-6-1918, Φ Ε Κ Α 152/1918. Περιελάμβανε τους οικισμούς με τον αντίστοιχο πληθυσμό απογραφής 1920: Γιδά - 844, Λιανοβέριον - 373, Παλαιοχώριον - 260, Πλατύ - 61 (μόνο υπάλληλοι του Σ. Σταθμού. Ο οικισμός Πλατέος ιδρύθηκε με τους πρόσφυγες), Σιδ. Σταθμός Γιδά - 22, Σχοινιά - 279. Η κοινότητα Γιδά υπήχθη στην Επαρχία Ημαθίας από την Επαρχία Θεσσαλονίκης ΝΔ 325/10-7-1941, ΦΕΚ Α257/1941. Αναγνωρίστηκε σε Δήμο ΒΔ 9-2-1948, ΦΕΚ Α56/1948. Η πόλη "Γιδά" μετονομάστηκε σε "Αλεξάνδρεια" και ο "Δήμος Αλεξανδρείας" ΒΔ 6-1-1953, ΦΕΚ Α10/1953.^[1] Το 1997 με το πρόγραμμα Καποδίστριας συνενώθηκαν στον Δήμο οι κοινότητες (μετέπειτα Δημοτικά Διαμερίσματα) με τον αντίστοιχο πληθυσμό απογραφής 1991: Αλεξανδρείας (έδρα) 13.319, Βρυσακίου 700, Καμποχωρίου 916, Λουτρού 1290, Νεοχωρίου 759, Νησίου 1.661. Σύνολο 18.645. Με το πρόγραμμα Καλλικράτης ο δήμος Αλεξανδρείας επεκτάθηκε εκ νέου με την συγχώνευση και των Δήμων Πλατέος, Μελίκης και Αντιγονιδών.

⁵⁹ Πηγή:ΚΕΔΚΕ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑΣ ΑΓΟΡΑΣ (ΠΑΖΑΡ) ΕΝ ΓΙΔΑΙ

Ο
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΓΙΔΑ

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΕΙ ΟΤΙ

ΔΙΑ ΤΗΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 6057/46 ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ (ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΑΓΟΡΑΝΟΜΙΑΣ) ΙΔΡΥΘΗ ΕΝ ΓΙΔΑΙ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΛΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ, ΩΣ ΗΜΕΡΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΚΑΙΝΟΥΝ ΕΚΑΣΤΟΝ ΣΑΒΒΑΤΟΝ, ΤΟΠΟΣ ΔΕ Ο ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΝ ΣΤΑΘΜΟΝ ΤΗΣ ΚΩΜΟΠΟΛΕΩΣ ΜΑΣ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΟΣ ΧΩΡΟΣ.

ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΗΜΕΡΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ, ΕΝΕΚΑ ΤΗΣ ΕΠΙΔΕΙΧΝΟΜΕΝΗΣ ΠΟΛΥΠΛΗΘΟΥΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΕΝ ΑΥΤΗΙ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΩΣ ΑΞΙΟΛΟΓΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΟΠΟΥ ΚΑΤΕΣΤΗ Η ΟΜΩΝΥΜΟΣ ΕΔΡΑ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ, ΕΓΓΥΑΤΑΙ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΑΤΗΝ ΚΙΝΗΣΙΝ.

ΕΠΙΣΗΣ ΠΡΟΜΗΝΟΥΝΤΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΖΩΩΝ, ΑΤΙΝΑ ΘΕΛΟΥΣΙ ΜΕΤΑΦΕΡΘΗ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΠΡΟΣ ΠΩΛΗΣΙΝ.

ΕΦ' Ω ΔΙΑΒΕΒΑΙΟΥΜΕΝ ΤΟΥΣ ΘΕΛΟΝΤΑΣ ΝΑ ΠΡΟΣΕΛΘΩΣΙΝ ΕΝ ΤΥΧΩΣΙΝ ΤΗΣ ΠΡΟΘΥΜΟΥ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΕΩΣ ΗΜΩΝ.

(ΟΙ κ.κ. ΔΗΜΑΡΧΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ, ΠΡΟ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΕΛΛΕΤΑΙ Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΝΤΑΙ ΟΠΩΣ ΔΩΣΩΝΤΕ ΤΑΥΤΗΝ ΕΥΡΕΙΑΝ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑ).

ΕΝ ΓΙΔΑΙ ΤΗ 20^Η ΜΑΡΤΙΟΥ 1946

Ο
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΓΙΔΑ
ΑΛΕΚΟΣ ΚΑΡΑΝΙΚΑΣ

Γνωστοποίηση Κοινότητας Γιδά, 1946

3.2. Όργανα Αυτοδιοίκησης: Πρόεδροι-Δήμαρχοι

ΠΡΟΕΔΡΟΙ

Πίνακας Προέδρων και Κοινοτικών Συμβούλων⁶⁰

α/α	Θητεία	Πρόεδρος	Μέλη Κοινοτικού Συμβουλίου
1	1938 – 1940	Μπέρσος Δημ.	Ασημακόπουλος Ασημ. Κουρκουτάς Θ. Ράπτης Αντ. Στάθαρος Νικ.
2	23.2.1941	Γιαννιώτης Μερκ.	Κούγκας Θωμ. Κουρκουτάς Θ. Στάθαρος Νικ.
3	30.10.1941	Οικονομόπουλος Αθαν.	Κυρόπουλος Θ. Κουρκουτάς Θ. Παπαεμανουήλ Γρηγ.
4	1943 - 1944	Μπουράτσης Αριστοτ.	Νοτόπουλος Κ. Δοτσιόπουλος Γ. Μπέρσος Δημ.
5	24.03.1945	Μακρής Παναγιώτης	Ναλμπάντης Κ. Κατσούλης Κων. Νοτόπουλος Κ. Κουρκουτάς Θ. Τζιουβάρα Ευαγγ.
6	11.08.1945	Μακρής Παναγιώτης	Νοτόπουλος Κ. Κατσούλης Γ. Δουρας Αθαν. Νουσιόπουλος Α.
7	26.02.1946	Οικονομόπουλος Αθανάσιος	Νουσιόπουλος Α. Ναλμπάντης Κ. Συμεωνίδης Γ. Γκλαβίνας Μιχ. Προιος Γρηγ. Μπουράτσης Αρ. Ντελιόπουλος Γεώργιος
8	3.5.1946	Μπουράτσης Αριστοτ.	Μπέρσος Δημ. Μακρής Χρ. Κούγκας Νικ. Μηνόπουλος Αρ. Δούμπης Διονύσιος Νοτόπουλος Κ. Κοτσιφτόπουλος Θωμ.
9	26.4.1947		Μπουράτσης Αρ. Μακρής Χρ. Μηνόπουλος Αρ. Δούμπης Διον. Κούγκας Νικ.

⁶⁰ Γεώργιος Θ. Ντελιόπουλος, *Γιδάς: Άνθρωποι και τοπία*, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ημαθίας, Αλεξάνδρεια, 2008, σ.60-61

Η παλιά Κοινότητα

Η οδός Βετσοπούλου στα 1955

ΔΗΜΑΡΧΟΙ

Πίνακας Δημάρχων (1948 - 1989)⁶¹

Α α	Θητεία	Δήμαρχος	Τρόπος ανάδειξης στο αξίωμα
1	1948-1951	Ράπτης Αντ.	Διορισμός
2	1951-1954	Πετρίδης Ιωάννης	Έμμεση εκλογή
3	1955-1959	Βετσόπουλος Δημήτριος	Άμεση εκλογή
4	1960-1964	Βετσόπουλος Δημήτριος	Άμεση εκλογή
5	1964-1967	Παπαποστόλου Χαρίλαος	Έμμεση εκλογή
6	1968-1971	Μπέρσος Βασίλειος	Διορισμός
7	1971-1974	Μπουράτσης Δημ.	Διορισμός
8	1974-1975	Δράκος Χαράλαμπος	Έμμεση εκλογή
9	1975-1981	Παπαποστόλου Χαρίλαος	Άμεση εκλογή
10	1982-1990	Μπρουσκέλης Δημ.	Άμεση εκλογή

Δημαρχείο Αλεξάνδρειας σήμερα

⁶¹ Γεώργιος Θ.Ντελιόπουλος, *Γιδάς: Άνθρωποι και τοπία*, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ημαθίας, Αλεξάνδρεια, 2008, σ.61-63

3.3. Πολιτιστικά στοιχεία

▪ Σχολεία

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ⁶²

Για την κατάσταση της εκπαίδευσης στην περιοχή της Αλεξάνδρειας στις αρχές του 20 αιώνα πληροφορούμαστε ότι ήταν σε αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο :

Γιδάς , 16 και 28 Μαΐου 1906

Οικίαι 115, κάτοικοι 660 Έλληνες. Μαθηταί εγγραφέντες 50 (ων 5 μόνον κοράσια), διδάσκαλος 1. Το χωρίον τσιφλίκι οθωμανικόν. Το κεντρικώτατον τούτο χωρίο του Ρουμπλουκιού, εν ω από του έτους τούτου γίνεται και εβδομαδιαία αγορά (παζάρι), έχει σχολείον νεόδμητον λίθινον και εκκλησίαν κομψήν και ευρείαν, ιδρύματα των προοδευτικών και φιλόπωνων κατοίκων.

Εν τω τετρατάκτω δημοτικό σχολείω edίδαξεν ο μέτριος διδάσκαλος Δ.Τσιτσιμήτας τους 50 εγγραφέντας μαθητάς. Οι κάτοικοι θέλουσι να προσθέσωσι και δεύτερον διδάσκαλον ή διδασκάλισσαν, όπερ από του παρελθόντος έτους υπεδείξαμεν αυτοίς, μη δυνηθείσιν εκ των ιδίων πόρων να φέρωσι τούτο εις πέρας. Κατά την επί ταις εξετάσεσι μετάβασιν μου διενήργησα μεταξύ αυτών έρανον εκ δέκα περίπου λιρών, ας αφήκα τοις εκεί εφόροις και ιερεύσιν , ίνα παρασκευάσωσιν αίθουσα παραδόσεως δια τη διδασκάλισσαν, ης ο διορισμός είναι και άλλως αναγκαίος, καθ' όσον και ενταύθα και εν πάσι σχεδόν τοις χωρίοις του Ρουμπλουκιού κοράσια δεν φοιτώσιν εις τα σχολεία, εν οις μόνος άρρενες διδάσκουσιν. Έπειτα δια της προσθήκης της διδασκαλίσσης θα καταρτισθή κάλλιον το σχολείον του κεντρικού τούτου χωρίου, όπερ δέον να γίνει εξάτακτον, ίνα φοιτώσιν εις τα δύο ανωτάτας αυτού τάξεις και μαθηταί εξ' άλλων πλησιχώρων τσιφλικίων, άτινα μόνο τριτάξια ή τετρατάξια γραμματεία έχουσι υπό αγραμμάτους και απαιδαγώγητους διδασκάλους.

1^ο Δημοτικό Σχολείο σήμερα

⁶² Εταιρία Μακεδονικών Σπουδών, *Μακεδονικά*, ΙΕ Τόμος, Θεσσαλονίκη, 1975

2^ο Δημοτικό Σχολείο σήμερα

4^ο Δημοτικό Σχολείο σήμερα

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΨΥΧΟΥΛΑΣ

Ένας ικανός φιλόλογος που εμφανίστηκε στο Γιδά στις αρχές της δεκαετίας του 1950 .Σε δύσκολες συνθήκες, μετά από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τον Εμφύλιο, ίδρυσε το σχολικό έτος 1950-51 το πρώτο Γυμνάσιο στο Γιδά. Μέχρι τότε τα ελάχιστα παιδιά που συνέχισαν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ήταν υποχρεωμένα να πηγαίνουν σε Βέροια ή Θεσσαλονίκη. Αρχικά χρησιμοποιήθηκε το διώροφο σπίτι του Αντώνη Οικονομόπουλου. Λόγω της μεγάλης προσέλευσης ενοικιάστηκε και ένας δεύτερος χώρος, το σπίτι του Θωμά Φυσέκα⁶³.

Έπειτα έκτισε ιδιόκτητα κτίρια. Ήταν αξιοσημείωτη η συμμετοχή των κοριτσιών. Ανάμεσα στους νέους καθηγητές που δίδαξαν ήταν και ο πεζογράφος Γεώργιος Ιωάννου. Το 1961 ο Γ.Ψυχούλας μαζί με το Νίκο Ατματζίδη θα ιδρύσει την Τεχνική Σχολή.

Το 1965 δημιουργεί ειδική Σχολή Εργοδηγών, Ηλεκτρολόγων και Σχεδιαστών. Η εφημερίδα "ΑΣΤΗΡ" έγραψε: «Ο Γιδάς, η συμπαθής κωμόπολη, αλματωδώς εξελίσσεται προς την πρόοδο. Από τον επί θύραις σχολικού έτους θα λειτουργήσει εν Γιδά ιδιωτικό Γυμνάσιο. Δια της ιδρύσεως του εν λόγω Γυμνασίου Γιδά, μέγaalως θα εξυπηρετηθώσι τα χωριά του Ρουμλουκίου, διότι δε θα αναγκάζονται να στέλνουν τα παιδιά των άλλων εις το Γυμνάσιο Βέροιας και άλλοι εις τα Γυμνάσια Θεσσαλονίκης».⁶⁴

Το Επαγγελματικό Λύκειο σήμερα

⁶³ Ντελιόπουλος,ό.π.,σελ.91

⁶⁴ Ντελιόπουλος,ο.π.,σελ.92

Η ΑΝΕΓΕΡΣΗ ΤΟΥ 1^{ου} ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Διενεργήθηκε έρανος για τη συγκέντρωση χρημάτων προκειμένου να ανεγερθεί. Εκείνη την περίοδο ήταν σύνηθες φαινόμενο, καθώς η δευτεροβάθμια εκπαίδευση δεν ήταν υποχρεωτική. Η επιτροπή αυτή συστάθηκε το 1955. Υπήρξαν 209 επαγγελματίες που συνεισέφεραν με χρηματικά ποσά και συγκεντρώθηκε το ποσό των 69.800 δραχμών. Η επιτροπή αποτελείτο από τους εξής:⁶⁵

1. Δημήτριος Βετσόπουλος, δήμαρχος
2. Γεώργιος Βελτσίδης, ιατρός
3. Δημήτριος Μπέρσος, έμπορος
4. Αριστείδης Μπουράτσης, έμπορος
5. Κων/νος Ρούβαλης, έμπορος
6. Κων/νος Μανωλόπουλος, πρόεδρος δημ. συμβουλίου
7. Στέφανος Γιαννόπουλος, δημ. σύμβουλος
8. Συμεωνίδης Γεώργιος, δημ. σύμβουλος
9. Χαρίλαος Παπαποστόλου, δημ. σύμβουλος
10. Θωμάς Κυρόπουλος, υπάλληλος
11. Αθανάσιος Οικονομόπουλος, γεωργός

Το 1ο Γυμνάσιο-Λύκειο σήμερα

⁶⁵ Ντελιόπουλος,ό.π.,σελ.103

Το 2^ο Γυμνάσιο-Λύκειο σήμερα

▪ Εκκλησίες

ΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΟΥ ΓΙΔΑ

Ο Γιδάς είχε τρεις εκκλησίες , οι οποίες υπάρχουν μέχρι σήμερα. Η πρώτη είναι του Αγίου Αθανασίου, που βρίσκεται βόρεια και είναι το νεκροταφείο. Οι παλιοί Γιδιώτες την λέγανε *παλιά εκκλησία*. Το 1929, ο δάσκαλος Κουκουλούδης Θωμάς, διευθυντής του τότε σχολείου, είχε πει ότι η εκκλησία είχε 811 χρόνια, άρα χτίστηκε το 1118, επομένως σήμερα (ενν. 2008) πρέπει να αριθμεί 877 χρόνια⁶⁶. Βέβαια, αυτό το γεγονός δεν επιβεβαιώνεται από άλλη πηγή. Ιστορική ανάμνηση της εκκλησίας αυτής από αφηγήσεις παλαιότερων είναι το πέραςμα του Κοσμά του Αιτωλού. Λέγεται δε ότι συνέβησαν τρία φαινόμενα, που πολλοί τα αποκαλούν "*θαύματα*". Προφανώς είναι απλά λαϊκή αφήγηση ωραιοποιημένη με εξωλογικά στοιχεία.

Το πρώτο αναφέρει πως η περιοχή είχε πολλές καλιακούδες. Ήταν δε τόσες πολλές που φώλιαζαν στα δέντρα προτιμώντας παράμερα μέρη, όπως ήταν η παλιά εκκλησία μακριά από το χωριό. Την εποχή εκείνη είχε και πολλά δέντρα και χτίζανε πολλές φωλιές. Όταν λοιπόν τα πουλιά φώναζαν, επειδή οι φωνές τους ήταν άγριες, ήταν δύσκολο οι εκκλησιαζόμενοι να παρακολουθήσουν τη λειτουργία και λέγεται ότι ο Άγιος Κοσμάς προσευχήθηκε στο Θεό και έτσι τα πουλιά «έπαψαν να φωνάζουν μέχρι που τέλειωσε η λειτουργία».⁶⁷ Το δεύτερο περιστατικό συνέβη κατά τη διάρκεια συγκέντρωσης των κατοίκων του Γιδά, προκειμένου να παρακολουθήσουν τη λειτουργία του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού. Καθώς αυτός δε λειτουργούσε και σε ερώτηση του κόσμου γιατί δεν αρχίζει, τους απάντησε ότι περιμένει έναν πιστό από την Καβάσιλα, ο οποίος ήταν γεωργός και επιθυμούσε και αυτός να εκκλησιαστεί. Έτσι, επειδή του είχε μείνει από την προηγούμενη μέρα λίγο όργωμα για να τελειώσει τη σπορά του χωραφιού, πήγε το πρωί τελείωσε τη δουλειά του και έπειτα έφτασε στο Γιδά, κάπως καθυστερημένα. Μόλις έφτασε άρχισε η λειτουργία. Τέλος, η τρίτη αφήγηση αναφέρει ότι μια Γιδιώτισσα ζύμωσε το ψωμί της και πήγε στην εκκλησία, όμως καθυστέρησε η λειτουργία λόγω του παραπάνω γεγονότος και άρχισε να ανησυχεί για το ψωμί που έπρεπε να φουρνίσει, γιατί αλλιώς θα ξίνιζε και θα το πετούσε. Ο Κοσμάς την είδε που ανησυχούσε και της είπε να μείνει ήσυχη, να παρακολουθήσει τη λειτουργία και όταν θα πάει στο σπίτι θα βρει το ψωμί της στη θέση που το άφησε και έτσι η γυναίκα παρακολούθησε τη

⁶⁶ Κυρόπουλος Ανδρέας, 90 χρόνια στο Ρουμλούκι, Θεσσαλονίκη, 2008, σελ. 127

⁶⁷ Κυρόπουλος, ο.π., σ. 128

λειτουργία μαζί με τους άλλους πιστούς και "πραγματικά το ψωμί της δεν είχε πάθει τίποτα".⁶⁸

Δεύτερη εκκλησία είναι η κοίμηση της Θεοτόκου που κτίστηκε το 1843 από τους τότε κατοίκους που κουβάλησαν τις πέτρες από τα Κουφάλια με μέσα μεταφοράς εκείνης της εποχής. Η εκκλησία της Θεοτόκου είχε το εξής χαρακτηριστικό: Είχε μια δυνατή καμπάνα που βρίσκεται μέχρι σήμερα και οι Τούρκοι στρατιώτες την πυροβόλησαν και την τραυμάτισαν και έτσι μείωσαν την απόδοση της. Άλλο ιστορικό γεγονός είναι ότι όταν γινόταν η μάχη των Γιαννιτσών, ο τότε βασιλιάς Γεώργιος ο Α' παρακολουθούσε την έκβαση του αγώνα από το καμπαναριό της εκκλησίας, που ήταν το ψηλότερο σημείο του Γιδά τότε. Η ανακαίνιση της εκκλησίας έγινε από το 1961 μέχρι το 1972. Για την ανακαίνιση της εκκλησίας την ερανική επιτροπή αποτελούσαν οι:

- Ανδρέας Κυρόπουλος,
- Ευάγγελος Μπράβος,
- Απόστολος Β. Κούγκας,
- Νικόλαος Μπαμπίνας,
- Οικονομόπουλος Αντώνιος,
- Δεμελιός Απόστολος,
- Θεοδωρίδης Θεόδωρος,
- Λακασάς Κων/νος,
- Παπαδήμας Δήμος,
- Κούγκας Γεώργιος

Οι δε κάτοικοι βοήθησαν με τις οικονομίες τους και έτσι κτίστηκε η σημερινή εκκλησία το 1972. Με μοναδική εσωτερική επένδυση το τέμπλο και δύο πολυελαίους, ο υπόλοιπος χώρος ήταν για δεκαέξι χρόνια σε κατάσταση απαράδεκτη μέχρι το 1988, οπότε οι ενορίτες αγανακτισμένοι επισκέφθηκαν τη μητρόπολη διαμαρτυρόμενοι έντονα για την απαράδεκτη θέση του τότε δεσπότη Παύλου και του πρότειναν να διορίσει καινούργια επιτροπή που θα έκανε την αγιογράφηση του ναού, όπως και έγινε.

Οι επιτροπές διορίστηκαν το 1988 και είχαν τα ακόλουθα μέλη:

- Ιερόθεος Κουτρομπής ως πρόεδρος,
- Κυρόπουλος Ανδρέας ως αντιπρόεδρος,
- Τσιουμάνης Δημήτριος ως γραμματέας,
- Χολίδης Α. ως ταμίας, ενώ μέλη ήταν:
- Οικονομόπουλος Κων/νος,

⁶⁸ Κυρόπουλος,ό.π.,σ.129

- Κεφαλάς Κυριάκος,
- Κωνσταντός Νικόλαος,
- Κούγκας Γ. Θωμάς,
- Μαρκόπουλος Δημήτριος,
- Ξανθόπουλος Γεώργιος,
- Γεωργιάδης Αθανάσιος,
- Σπανός Αθανάσιος,
- Τέγος Δημήτριος,
- Ματράκας Αριστείδης,
- Νουσιόπουλος Κων/νος,
- Κατσίκας Κλεόβουλος,
- Ρότσιος Θωμάς,
- Παπαποστόλου Αγγελική,
- Αλμπανίδου Πόπη,
- Γκλεζάκου Ανθούλα,
- Παπαποστόλου Μαίρη,
- Στανέλου Ευδοκία

Αυτή η επιτροπή ολοκλήρωσε την ανακαίνιση του ναού της Κοίμησης της Θεοτόκου. Η προσφορά των κατοίκων της Αλεξάνδρειας ήταν τόσο απλόχερη, που εκτός από το ποσό των 35.654.000, που κόστισε η αγιογράφηση, παραδόθηκαν και 2.411.397 στην εκκλησία, η οποία είναι πολιούχος. Το Δεκαπενταύγουστο γίνεται θρησκευτικό και εμπορικό πανηγύρι, το οποίο συγκεντρώνει πολύ κόσμο.⁶⁹

Ο Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου

⁶⁹ Κυρόπουλος, ο.π., σελ129

Η τρίτη εκκλησία είναι το εξωκλήσι του Αϊ Γιώργη. Βρίσκεται ανατολικά μέχρι σήμερα. Τα παλιά χρόνια, παραμονή της γιορτής, οι κάτοικοι έπαιρναν την εικόνα του Αγίου Γεωργίου από το ναό της Κοίμησης της Θεοτόκου και με τους παπάδες μπροστά, πήγαιναν στο ξωκλήσι, τελούσαν τον εσπερινό και μετά καθόταν όλοι ξάγρυπνοι τιμώντας τον Άγιο. Το βράδυ γινόταν γλέντι και έρχονταν πολλοί άλλοι Ρουμλουκιώτες από τα γύρω χωριά. Το ξωκλήσι αυτό υπάρχει και σήμερα ανακαινισμένο.⁷⁰

Το Ξωκλήσι Αγίου Γεωργίου (σήμερα)

⁷⁰Κυρόπουλος,ό.π.,σ.131

▪ Λαογραφικά στοιχεία

ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ--ΗΘΗ-ΕΘΙΜΑ ΝΤΟΠΙΩΝ

Τα μουσικά όργανα των ντόπιων είναι δύο: ο ζουρνάς και το νταούλι.

Ένα από τα σημαντικότερα έθιμα που αναβιώνει μέχρι και σήμερα από ορισμένους ντόπιους είναι η *γουρνοχαρά* ή *γ'ρουνοχαρά*. Τις ημέρες των Χριστουγέννων σχεδόν κάθε οικογένεια έσφαζε ένα ή δύο γουρούνια. Κατά τη διάρκεια της *γουρνοχαράς* μαζευόταν γείτονες και φίλοι διασκεδάζοντας με κρασί και τραγούδι. Πολλές φορές καλούσαν και τα όργανα και το γλέντι κρατούσε ως αργά το βράδυ.⁷¹

Ένα άλλο έθιμο που αναβιώνει και σήμερα είναι τα *κόλιντα*, δηλαδή τα κάλαντα. Το βράδυ της 23^{ης} και το πρωί της 24^{ης} Δεκεμβρίου, τα παιδιά πήγαιναν από σπίτι σε σπίτι και έψελναν τα κάλαντα. Το φιλοδώρημα που έπαιρναν από τις νοικοκυρές ήταν ξυλοκέρατα, κάστανά, ξερά σύκα, καρύδια, μεταγενέστερα και χρήματα.⁷²

Η ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΝΤΟΠΙΩΝ

Η γυναικεία φορεσιά των ντόπιων χωρίζεται σε δύο κύρια μέρη, στα κομμάτια που φοριούνται στον κορμό και σε εκείνα που προορίζονται για το κεφάλι. Ένα τρίτο μέρος αποτελούν τα κοσμήματα.⁷³ Χαρακτηριστικό της ανδρικής φορεσιάς είναι η απλότητα και η έλλειψη κάθε είδους διακόσμησης. Απαραίτητο συμπλήρωμα αποτελούσε το κάλυμμα του κεφαλιού.⁷⁴

Η γυναικεία ρουμλουκιώτικη φορεσιά

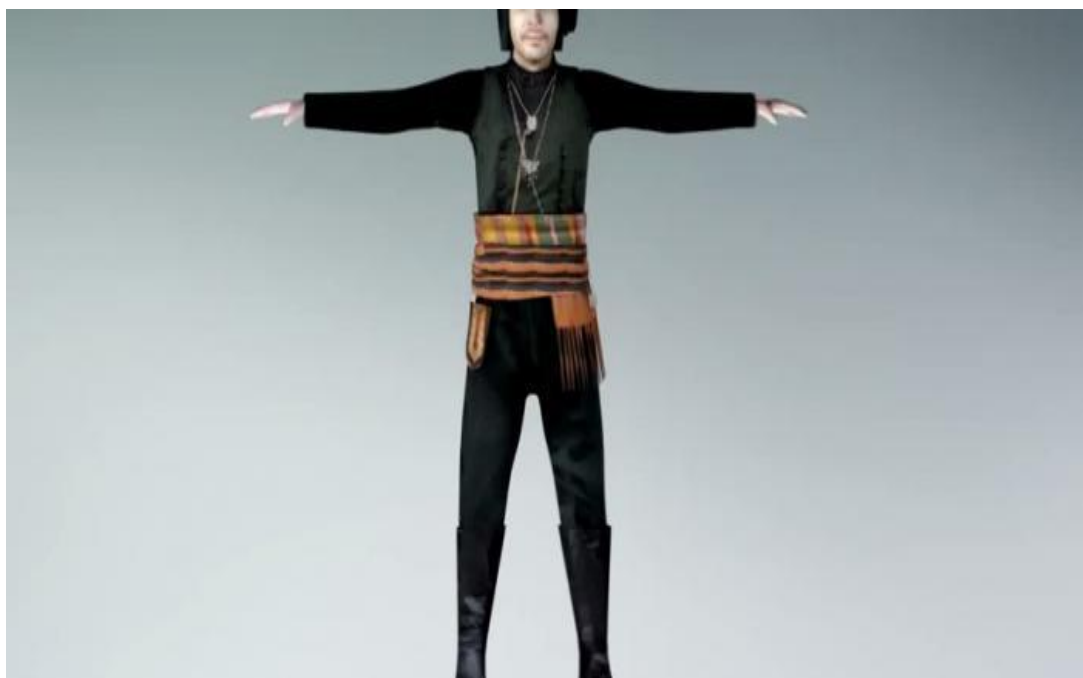
⁷¹ Πανταζόπουλος Δημήτριος, *Γ' αντέτια μας*, Αλεξάνδρεια, 2001

⁷² Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 159

⁷³ Γιώργος Ντελιόπουλος, *Ελληνότοπος*, Αλεξάνδρεια 1996, σσ. 17-25.

⁷⁴ Ντελιόπουλος *ό.π.*, σσ. 34-36.

Ανδρική ενδυμασία	Γυναικεία ενδυμασία
• Φανέλα • Π'καμσου: πουκάμισο, (ανοιχτόχρωμο, αρκετά ευρύχωρο με μανίκια φαρδιά) • Μπουλμπότσα: φαρδύ μάλλινο παντελόνι • Ζίβρο: παντελόνι (στενό από τα γόνατα και κάτω.) • Κάπα: χειμωνιάτικο πανωφόρι • Κουκουλιάτο: χειμωνιάτικο πανωφόρι • Νταλαγάνι: χειμωνιάτικο πανωφόρι • Ζουνάρι: ζωνάρι • Γουρονοτσάρουχα • Σκουφάκι (από αστραχά για το κεφάλι) • Μαφέσι: μαντήλι (χρώματος σκούρου γαλάζιου, που τύλιγαν το κεφάλι τους, όταν δούλευαν στο χωράφι)⁷⁵	• Κατασάρκι: Φανέλα • Π'καμσου: πουκάμισο • Τραχηλιά ή παταριά ή φούτα: ποδιά • Σαγιάς: μακρύς επενδυτής με ιδιόρρυθμο σχήμα • Κοντόσι ή Χρυσοκόντοσο: κοντό παλτό (φοριέται πάνω από το σαγιά) • Μπρουμάνικα: τα πρόσθετα μανίκια • Ζουνάρι: ζωνάρι • Νταρτμάδες: μαντήλια • Κάλτσες • Γεμενιά: μποτίνια • Κατσούλι: κεφαλόδεσμος (μαντήλι πολύ καλά στερεωμένο στο κεφάλι, όπου επάνω τοποθετούσαν κοσμήματα, λουλούδια, φούντες και λουλούδια. Αποτελεί το κυρίαρχο στοιχείο της ντόπιας ενδυμασίας).⁷⁶

Η ανδρική ρουμανικιώτικη φορεσιά

⁷⁵ Γιώργη Μελίκη *Τα Λαογραφικά της Μελίκης, Μελετήματα*, εκδ, Λαογραφικός Σύλλογος Μελίκης και Περιχώρων, τ.Δ' σ. 119-121.

⁷⁶ Ο.π σ, 78

▪ Η Ιστορία του Κτιρίου Δωδώνη

Είναι το παλαιότερο κτίριο του Γιδά. Τα τελευταία χρόνια χρησιμοποιήθηκε ως ξενοδοχείο. Αρχικός σκοπός του κτισίματος ήταν να χρησιμοποιηθεί σαν αστυνομικό τμήμα.⁷⁷

Χτίστηκε στα τέλη του 19ου αιώνα. Το 1912 αγοράστηκε από την οικογένεια Ρούβαλη. Ο επάνω όροφος συνέχισε να είναι η έδρα της αστυνομίας, ενώ ο κάτω λειτούργησε ως καφενείο. Στις 5/3/1943 ο κοινοτάρχης ειδοποίησε τον ιδιοκτήτη του ότι έπρεπε να το εκκενώσει, διότι ο Γερμανός διοικητής του αεροδρομίου του Παλαιοχωρίου ήθελε να το χρησιμοποιήσει για τις ανάγκες του στρατού κατοχής.

Το κτίριο- ξενοδοχείο Δωδώνη

⁷⁷ Ντελιόπουλος, ο.π., σελ. 166

▪ Ο Σιδηροδρομικός Σταθμός Γιδά

Οι σταθμοί της γραμμής Θεσσαλονίκης-Μπίτολα (*Μοναστηρίου*) ήταν οι εξής:

- Σίνδρος (Τέκελη),
- Άδενδρο(Κιρτζαλάρ),
- Αλεξάνδρεια (ΓιδάςΚαψόχωρα),
- Βέροια (Καραφέρια),
- Νιάουστα (Άγουστος),
- Σκύδρα (Βέρτεκοπ),
- Έδεσσα (Βοδενά),
- Άγρα (Βλάδοβο),
- Άρνισσα (Όστροβο),
- Αμύνταιο (Σόροβιτς),
- ΞυνόΝερό (ΕσκήΣου),
- Βεύη (Μπάνιτσα),
- Φλώρινα (Μεσονήσιον),
- Ν.Καύκασος,
- Σύνορα,
- Κρεμένιτσα (Κέναλι),
- Μπίτολα⁷⁸

Κατά την κατασκευή εργάστηκαν και αρκετοί κάτοικοι του Γιδά από 14 χρονών και πάνω. Σε εφημερίδα της εποχής δημοσιεύονται και οι πρώτοι πίνακες δρομολογίων και τιμών. Από το Γιδά μέχρι τη Βέροια η δεύτερη θέση κόστιζε οκτώ γρόσια. Το κτίριο του σταθμού κατασκευάστηκε ταυτόχρονα με τη σιδηροδρομική γραμμή. Το υψόμετρο του σταθμού ήταν 8,4 μέτρα. Στην επιγραφή του τότε ανέγραφε "*GUIDA CAPSOCHORA*".

Οι ίδιες λέξεις ήταν γραμμένες και δεξιότερα με οθωμανική γραφή. Οι υπάλληλοι του σταθμού και οι οικογένειες τους, που κατοίκησαν στα ειδικά για αυτούς κατασκευασμένα εκεί κτίρια, δημιούργησαν το δικό τους μικρό οικισμό αρκετά μακριά από το τότε χωριό. Στη διάρκεια του Α' Βαλκανικού Πολέμου και για λίγες ημέρες, ο σταθμός του Γιδά θα γίνει το στρατηγείο του βασιλιά Γεωργίου του Α' και συνάμα ο κυριότερος αναμεταδότης τηλεγραφημάτων μεταξύ κυβέρνησης και στρατηγείου.

⁷⁸ Λεύκωμα του Δήμου Αλεξάνδρειας «ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ,ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΗ 1894-1994»,Έκδοση 1994,σελ.27

Μετά από 29 χρόνια λειτουργίας του σταθμού η περιοχή του χαρακτηρίστηκε κατοικημένος τόπος. Αναγνωρίστηκε μάλιστα αυτοτελής οικισμός με το Β.Δ. της 31-08-1921. Στην απογραφή μάλιστα του 1920 οι κάτοικοι του Σταθμού ανέρχονταν σε 22 άτομα. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος σε μια περιοδεία του σταμάτησε στο σιδηροδρομικό σταθμό Γιδά και μίλησε στους κατοίκους.

Το 1933, ο σταθμός θα φιλοξενήσει και τα νεοσυσταθέντα κοινοτικά ταχυδρομεία και τηλεφωνεία⁷⁹. Την εποχή αυτή, ο σταθμός λειτουργούσε με ένα σταθμάρχη Γ' τάξης, 2 κλειδούχους, 1 αρχιεργάτη, 1 υπαρχιεργάτη, 5 εργάτες και ένα φύλακα. Όταν μπήκαν οι Γερμανοί σταμάτησε η λειτουργία του για μήνες.

Οι κατακτητές εγκατέστησαν για ένα μήνα το φρουραρχείο τους στο σπίτι του Δ. Γιαννόπουλου, που ήταν απέναντι από το σταθμό. Δύο Γερμανοί λοχίες εκτελούσαν χρέη σταθμάρχη. Οι Γερμανοί σκόπευαν να ανατινάξουν τη σιδηροδρομική γραμμή όταν αποχωρούσαν, αλλά αυτό αποφεύχθηκε χάρη στην παρέμβαση του τότε σταθμάρχη Χαράλαμπου Καρακάση και του Παναγιώτη Μακρή.

Κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου, ο σταθμός υπολειτουργούσε λόγω διακοπής της συγκοινωνίας, που προκλήθηκε από την ανατίναξη της σιδηροδρομικής γέφυρας της Κουλούρας. Τότε οι επιβάτες πήγαιναν με λεωφορείο ως τον Άγρα και από εκεί και έπειτα η γραμμή λειτουργούσε κανονικά. Τότε την ιστορία του σταθμού τη σημάδεψαν μεμονωμένα περιστατικά που όμως κόστισαν τη ζωή σε στρατιώτες και πολίτες. Μια γερμανική πετρελαιοκίνητη γεννήτρια τροφοδοτούσε την πόλη με ρεύμα. Αργότερα η ιδιωτική εταιρία "Βέρμιον" ανέλαβε την ηλεκτροδότηση της κωμόπολης. Τα επόμενα χρόνια ο ανεξάρτητος οικισμός του σταθμού ενώθηκε με την πόλη κι έπαψε να αποτελεί ανεξάρτητο οικισμό.⁸⁰ Αργότερα καταργείται ο θεσμός του αρχιεργάτη και των εργατών συντήρησης της γραμμής κι έτσι το κτίριο που κατασκευάστηκε για τη στέγαση τους εγκαταλείπεται.

▪ Οι εφημερίδες της πόλης

1.«ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙΟΥ», συχνότητα κυκλοφορίας: ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ, εκδ: ΤΣΙΑΡΤΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, έτη:1985-2009

2.«ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ», συχνότητα κυκλοφορίας: ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ, εκδ: ΡΟΤΣΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, έτη:1986-1995

3.«Ο ΠΟΛΙΤΗΣ», συχνότητα κυκλοφορίας: ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ, εκδ: ΣΟΥΡΛΟΠΟΥΛΟΣ ΦΩΤΗΣ ,έτη:1991 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ

⁷⁹ Λεύκωμα του Δήμου Αλεξάνδρειας ,ό.π.,σελ.51

⁸⁰ Λεύκωμα του Δήμου Αλεξάνδρειας ,ό.π.,σελ.52

4.«ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ», συχνότητα κυκλοφορίας: ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ, εκδ: ΚΙΤΣΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ , έτη: 1998-2010

5.«ΑΙΧΜΗ», συχνότητα κυκλοφορίας: ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ, εκδ: ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, έτος:ΙΔΡ.1999

6.«ΤΑ ΛΕΜΕ», συχνότητα κυκλοφορίας: ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ, εκδ: ΝΙΚΟΛΑΙΔΟΥ ΠΟΠΗ, έτος: ΙΔΡ.2004

7.«ΧΡΟΝΙΚΑ» συχνότητα κυκλοφορίας: ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ, εκδ: ΜΟΧΛΑΣ ΧΑΡΗΣ, έτη:2006-ΣΗΜΕΡΑ(ΠΕΡΙΣΤΑΣΙΑΚΑ)

Χάρτης περιοχής Ρουμλουκιού (1930)

**ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ
ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΤΟΥ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙΟΥ:**

ΟΙΚΙΣΜΟΣ ⁸¹	ΠΑΛΙΟ ΟΝΟΜΑ ⁸²	ΝΤΟΠΙΟΙ ⁸³	ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ⁸⁴	ΑΛΛΟΙ ⁸⁵
Αγ.Τριάδα	Ιδρ.1923 από Τσερκέζους αντικεμαλιστές	15% από χωριό Καταφύ	50% Πόντιοι	35% Κοζανίτες από Πλατανόρεμα,
Άμμος		40%	60% Μ. Ασία	
Άραχος			50% Πόντιοι	30% Κολινδρινοί , 20% Βλάχοι
Βρυσάκι	Ρέσινα	25% καταγ. Από Νησί	55% Πόντιοι Καυκάσιοι	10% Θρακιώτες, 10% μεικτοί
Αγκαθιά	Γκριτζάλι	70%		5% από Δάσκιο, 5% διάφοροι, 20% μεικτοί Έλληνες-Ρομά
Βεργίνα	Μπάρμπες Κούτλες	35%	50% Πόντιοι	7% Βλάχοι 7% Δάσκιο
Διάβατος		50%	40% Πόντιοι	10%
Επισκοπή		97%		2%Ελληνορομά, 1% Βεροιώτες
Καλοχώρι		2%	95% Αν. Θρακιώτες (Αγ.Ιωάννης) 1% Πόντιοι	2% Κοζανίτες
Καμποχώρι	Τερχόβιστα	58%	22% Θράκη 3% Μ. Ασία	17% μεικτοί
Κεφαλοχώρι	Ποζαρίτες	90%	3% Αν. Θράκη	5% Ρομά, 2% διάφοροι
Κυδωνιά	Μικρό Αλάμπορο	55%	45% Θράκη-Μ. Ασία	
Κυψέλη		60%(ένωση χωριών Σφηνίτσα ,Καλύβια, Σερμαλί)	30% Κων/πολη	10% μεικτοί
Κορυφή	+κάτοικοι χωριών Τσατάλ Τσιφλίκ 1945 15 οικογ.Ρομά Χριστιανών, 15 οικογ.Φουρς και Καραβοστάσι 1886-1900)	70%	15% Πόντιοι 7% Μ. Ασία 5% Αν. Θράκη	2% Βλάχοι
Κλειδί	+κάτοικοι από Κάλιανη	60%	10% Μ. Ασία	20% Σαρακατσάνοι 10% άλλοι
Καψοχώρι		60%	10% Γρεβενιώτες	30% Ρομά
Λιβάδι		100%		
Καβάσιλα		60%	35% Πόντιοι	5% διάφοροι
Λιανοβέργι		60%	10% Θρακιώτες	15% Ρομά, 5% Σαρακατσάνοι 5% Βλάχοι, 5% άλλοι
Μέση		45%	55% Μ. Ασία	
Μακροχώρι	Μικρογούζι	50%	30% Πόντιοι	10%

⁸¹ Πανταζόπουλος Δημήτριος, Οι παλιοί Ρουμλουκιώτες αδικιούνται,Αλεξάνδρεια,2010(λίστα χωριών Ρουμλουκίου)

⁸² Λεύκωμα Δήμου Αλεξάνδρειας, ό.π., χάρτης 1909

⁸³ Τα ποσοστά ντόπιων είναι εκτίμηση από ίδια έρευνα στα χωριά συνομιλώντας με ηλικιωμένους ενώ σημαντική ήταν η συνεισφορά στις εκτιμήσεις του Δημητρίου Πανταζόπουλου ,τον οποίο ευχαριστώ ιδιαίτερα.

⁸⁴ Τα ποσοστά προσφύγων είναι εκτίμηση από ίδια έρευνα στα χωριά συνομιλώντας με ηλικιωμένους

⁸⁵ Τα ποσοστά των άλλων «φυλών» είναι εκτίμηση από ίδια έρευνα στα χωριά συνομιλώντας με ηλικιωμένους

			10% Μ. Ασία	
Μ. Γέφυρα	Μυλοβό	70%	30% Μ. Ασία	
Μελίκη		60%	20% Θράκη(χωριό Κωστή)	5% Κοζανίτες 5% τουρκόφωνοι από Χωριό Γεράκι 2% Βλάχοι από Βρυσοχώρι Ιωαννίνων 8% μεικτοί
Λουτρός		100%		
Νέος Πρόδρομος			100% Πόντιοι	
Νεοχώρι		75%	10% Μ. Ασία	10% μεικτοί 5% διάφοροι
Νησέλι		80%	15% Θρακιώτες	5% Μικρασιάτες
Νησελούδι	Ιδρ.1906 από Σλαβόφωνους Γκρίμποβο	50%	30% Μ. Ασία	20% τουρκόφωνοι Ρομά
Νεοχωρόπουλο		35%	50% Πόντιοι 10% Θρακιώτες	5% μεικτοί
Ξεχασμένη		99%		1% Βρυσοχώρι Ιωαν.
Παλαιόχωρα		20%	10% Θρακιώτες 5% Μ. Ασία	60% Ρομά 5% άλλοι
Παλαιοχώρι		70%	25% Μ. Ασία	4% Θρακιώτες 1% διάφοροι
Π.Σκυλίτσι		25%	15%	60% Βλάχοι
Παλατίτσια		50%	50% Πόντιοι	
Πλατύ			65% Καπαδόκες 15% Πόντιοι	Βλάχοι από Σέλι 10% Σαρακατσάνοι 5% Άλλοι 5%
Πρόδρομος		97%		3%
Νησί	+Καταφύγι	45%	20% Μ. Ασία	10% Δάσκιο 10% Μεικτοί 5% Βλάχοι Σελιώτες
Πλάτανος	Τσινάφορο	65%	20% Μ. Ασία	7% Ηπειρώτες 5% Σαρακατσάνοι 3% Βλάχοι
Πρασινάδα	Μέγα Αλάμπορο	97%		3% Γκρίμποβο Μακεδονίας
Σάντα			30% Πόντιοι	70% Δάσκιο
Σχοινάς		65%	10% Μ. Ασία	20% μεικτοί 5% διάφοροι
Σταυρός		20%	60% Πόντιοι	15% ντόπιοι Βλάχοι 5% διάφοροι
Τρίκαλα	+Αηδονοχώρι +Καρυά	15%	50% Αν Ρωμυλία 5% Πόντιοι 5% Μ. Ασία	10% Σαρακατσάνοι 15% Βλάχοι
Τριλοφιά		60% καταγόμενοι από Γκρίμποβο	40% Πόντιοι	
Ραψωμανίκη		90%	10% Μ. Ασία	
Κουλούρα		70%	20% Μ. Ασία	2% Βλάχοι 8% Μεικτοί

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4- Στοιχεία σχετικά με την καταγωγή, το φύλλο, την οικογενειακή και επαγγελματική κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο και την πολιτική ταυτότητα των κατοίκων της Αλεξάνδρειας

Προς το σκοπό αυτό κατήρτισα τρία ερωτηματολόγια -το ένα για το ντόπιο πληθυσμό, το δεύτερο για τον προσφυγικό και δυτικομακεδονικό (με λίγες παραλλαγές από αυτό των προσφύγων) και το τρίτο για τους ρουμανόφωνους ρομά-τα οποία είχαν την παρακάτω μορφή:

α) Ερωτηματολόγιο για ντόπιους

1. Ηλικία:

2. Φύλλο: Άνδρας ☐ Γυναίκα ☐

3. Οικογενειακή κατάσταση: παντρεμένος ☐ ανύπανδρος ☐ διαζευγμένος ☐
παιδιά (αριθμός) ☐

4.Μορφωτικό επίπεδο:

α. Αναλφάβητος: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐

β. Δημοτικό: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐

γ. Γυμνάσιο: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐

δ. Πανεπιστήμιο: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ Σχολή:

5. Επάγγελμα:

• **επάγγελμα συζύγου:**

6. Ποιο ήταν το επάγγελμα των γονιών/παππούδων σας στην Αλεξάνδρεια:

α. της μητέρας

β. του πατέρα

γ. του παππού

δ. της γιαγιάς

7.Ποιο το μορφωτικό επίπεδο των γονιών σας:

α. του πατέρα:

- Αναλφάβητος: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐
- Δημοτικό: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐
- Γυμνάσιο: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐
- Πανεπιστήμιο: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ Σχολή:.....

β. της μητέρας

- Αναλφάβητος: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐
- Δημοτικό: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐
- Γυμνάσιο: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐
- Πανεπιστήμιο: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ Σχολή:.....

8. Τι γνωρίζετε για το Γιδά (πριν την ένταξή του στο ελληνικό κράτος):

9. Ποια ήταν η συμπεριφορά σας απέναντι στους πρόσφυγες:

- φιλική ☐
- εχθρική ☐
- καχύποπτη ☐
- αδιάφορη ☐

Σχολιάστε:

--

10. Ποια ήταν η συμπεριφορά και η στάση των προσφύγων απέναντι σας:

- φιλική ☐
- εχθρική ☐
- καχύποπτη ☐
- αδιάφορη ☐

Σχολιάστε:

--

11. Γνωρίζετε άλλη γλώσσα πέραν της ελληνικής ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐

αν ναι:

- σλαβομακεδονική/βουλγαρική ☐
- τουρκική ☐

- άλλη [εάν ναι να σημειωθεί]

12. Οι γονείς σας γνώριζαν άλλη γλώσσα πέραν της ελληνικής: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐

εάν ναι:

- σλαβομακεδονική/βουλγαρική ☐
- τουρκική ☐
- άλλη [εάν ναι να σημειωθεί]

13. Σε ποιο από τα δύο πολιτικά μέτωπα της μεσοπολεμικής περιόδου ανήκε η οικογένεια σας:

- βενιζελικό/φιλελεύθερο ☐
- κωνσταντινικό/βασιλικό ☐
- Κ.Κ.Ε. ☐
- άλλο [να σημειωθεί]

14. Υπήρξε δραστηριότητα προσωπική ή της οικογένειάς σας στα πολιτικά και πολεμικά πράγματα της κατοχής (1941 - 1944):

α. προσωπική ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ , εάν ναι:

- Ε.Λ.Α.Σ.
- Κ.Κ.Ε.
- Ε.Δ.Ε.Σ.
- Άλλο (να σημειωθεί):

β. της οικογένειας ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ , εάν ναι:

- Ε.Λ.Α.Σ.
- Κ.Κ.Ε.
- Ε.Δ.Ε.Σ.
- Άλλο (να σημειωθεί):

Σχολιάστε:

--

15. Υπήρξε δραστηριότητα προσωπική ή της οικογένειάς σας στα πολιτικά και πολεμικά πράγματα της περιόδου του Εμφυλίου (1945 - 1949):

α. προσωπική ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ , εάν ναι:

- Ε.Λ.Α.Σ.

- Εθνικός Στρατός

β. της οικογένειας ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ , εάν ναι:

- Ε.Λ.Α.Σ.
- Εθνικός Στρατός

Σχολιάστε:

16. Ποιο το πολιτικό στίγμα σας κατά τη μεταπολεμική περίοδο :

α. 1951 -1967

- Δεξιά ☐ Κόμμα:.....
- Κέντρο ☐ Κόμμα:.....
- Αριστερά ☐ Κόμμα:.....
- Αδιάφορος

β. κατά την επταετία 1967 -1974

- Υπέρ του στρατιωτικού καθεστώτος ☐
- Κατά του στρατιωτικού καθεστώτος ☐
- Αδιάφορος ☐

γ. Κατά τη μεταπολίτευση [μπορεί να σημειωθούν περισσότερα του ενός]

- Ν. Δ.
- ΠΑ.ΣΟ.Κ.
- Κ.Κ.Ε.
- Κ.Κ.Ε εσωτερικού
- Εθνική Παράταξη
- ΛΑΟΣ
- Συνασπισμός

β] Ερωτηματολόγιο για Πόντιους και Δυτικομακεδόνες

1. Ηλικία:

2. Φύλλο: Άνδρας ☐ Γυναίκα ☐

3. Οικογενειακή κατάσταση: παντρεμένος ☐ ανύπανδρος ☐ διαζευγμένος ☐

παιδιά: (αριθμός)

4.Μορφωτικό επίπεδο:

α. Αναλφάβητος: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐

β. Δημοτικό: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐

γ. Γυμνάσιο: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐

δ. Πανεπιστήμιο: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ Σχολή:

5. Επάγγελμα:

• **επάγγελμα συζύγου:**

6.Τόπος καταγωγής: [χωριό/πόλη, επαρχία, χώρα]

α. του πατέρα:

β. της μητέρας:.....

7.Τι γνωρίζετε για τον τόπο καταγωγής της οικογένειάς σας, και από ποιές πηγές τα πληροφορηθήκατε:

8. Ποιο ήταν το επάγγελμα των γονιών/παππούδων σας στον τόπο καταγωγής τους:

α. της μητέρας

β. του πατέρα

γ. του παππού

δ. της γιαγιάς

9. Ποιο ήταν το επάγγελμα των γονιών/παππούδων σας στην Αλεξάνδρεια :

- α. της μητέρας
- β. του πατέρα
- γ. του παππού
- δ. της γιαγιάς

10. Ποιο το μορφωτικό επίπεδο των γονιών σας:

α. του πατέρα:

- Αναλφάβητος: NAI ☐ OXI ☐
- Δημοτικό: NAI ☐ OXI ☐
- Γυμνάσιο: NAI ☐ OXI ☐
- Πανεπιστήμιο: NAI ☐ OXI ☐ Σχολή:.....

β. της μητέρας

- Αναλφάβητος: NAI ☐ OXI ☐
- Δημοτικό: NAI ☐ OXI ☐
- Γυμνάσιο: NAI ☐ OXI ☐
- Πανεπιστήμιο: NAI ☐ OXI ☐ Σχολή:.....

11. Πότε, πώς και γιατί εγκατέλειψαν οι γονείς σας τον τόπο καταγωγής τους. Αναφέρετε αν παρέμειναν συγγενείς τους εκεί. Τι περιουσιακά στοιχεία άφησαν (κινητά ή ακίνητα); Εξακολούθησαν να έχουν εκείνοι ή εσείς (ο ίδιος) κάποια επαφή με άτομα από την "παλιά πατρίδα";

12. Ποια ήταν η μητρική γλώσσα των γονιών σας:

- α. της μητέρας:
- β. του πατέρα:

13. Ποια άλλη γλώσσα εκτός της μητρικής γνώριζαν:

- α. η μητέρα:
- β. ο πατέρας:

14. Μετά την εγκατάσταση στην Αλεξάνδρεια, τους εκχωρήθηκε από το κράτος:

- α. Καλλιεργήσιμη γη NAI ☐ OXI ☐
- β. Οικοδομήσιμη γη NAI ☐ OXI ☐
- γ. Δάνειο NAI ☐ OXI ☐
- δ. Μετρητά NAI ☐ OXI ☐

- καχύποπτη ☐
- αδιάφορη ☐

Σχολιάστε:

20. Σε ποιο από τα δύο πολιτικά μέτωπα της μεσοπολεμικής περιόδου ανήκε η οικογένειά σας:

- βενιζελικό/φιλελεύθερο ☐
- κωνσταντινικό/βασιλικό ☐
- Κ.Κ.Ε. ☐
- άλλο [να σημειωθεί]

21. Υπήρξε δραστηριότητα προσωπική ή της οικογένειάς σας στα πολιτικά και πολεμικά πράγματα της κατοχής (1941 - 1944):

α. προσωπική ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ , εάν ναι:

- Ε.Λ.Α.Σ.
- Κ.Κ.Ε.
- Ε.Δ.Ε.Σ.
- Άλλο (να σημειωθεί):

β. της οικογένειας ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ , εάν ναι:

- Ε.Λ.Α.Σ.
- Κ.Κ.Ε.
- Ε.Δ.Ε.Σ.
- Άλλο (να σημειωθεί):

Σχολιάστε:

22. Υπήρξε δραστηριότητα προσωπική ή της οικογένειάς σας στα πολιτικά και πολεμικά πράγματα της περιόδου του Εμφυλίου (1945 - 1949):

α. προσωπική ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ , εάν ναι:

- Ε.Λ.Α.Σ.
- Εθνικός Στρατός

β. της οικογένειας ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ , εάν ναι:

- Ε.Λ.Α.Σ.
- Εθνικός Στρατός

Σχολιάστε:

23. Ποιο το πολιτικό στίγμα σας κατά τη μεταπολεμική περίοδο

α. 1951 -1967

- Δεξιά ☐ Κόμμα:.....
- Κέντρο ☐ Κόμμα:.....
- Αριστερά ☐ Κόμμα:.....
- Αδιάφορος

β. κατά την επταετία 1967 -1974

- Υπέρ του στρατιωτικού καθεστώτος ☐
- Κατά του στρατιωτικού καθεστώτος ☐
- Αδιάφορος ☐

γ. Κατά τη μεταπολίτευση [μπορεί να σημειωθούν περισσότερα του ενός]

- Ν. Δ.
- ΠΑ.ΣΟ.Κ.
- Κ.Κ.Ε.
- Κ.Κ.Ε εσωτερικού
- Εθνική Παράταξη
- ΛΑΟΣ
- Συνασπισμός

Γ] Ερωτηματολόγιο για ρουμανόφωνους Ρομά

1. Ηλικία:

2. Φύλλο: Άνδρας ☐ Γυναίκα ☐

3. Οικογενειακή κατάσταση: παντρεμένος ☐ ανύπανδρος ☐ διαζευγμένος ☐
παιδιά: (αριθμός)

4.Μορφωτικό επίπεδο:

α. Αναλφάβητος: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐

β. Δημοτικό: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐

γ. Γυμνάσιο: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐

δ. Πανεπιστήμιο: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ Σχολή:

5. Επάγγελμα:

- **επάγγελμα συζύγου:**
- **τόπος καταγωγής συζύγου:**.....

6.Τόπος καταγωγής: [χωριό/πόλη, επαρχία, χώρα]

α. του παππού:

β. της γιαγιάς :.....

7.Τι γνωρίζετε για τον τόπο καταγωγής της οικογένειάς σας, και από ποιές πηγές τα πληροφορηθήκατε:

8. Ποιο ήταν το επάγγελμα των παππούδων σας στον τόπο καταγωγής τους:

α. του παππού

β. της γιαγιάς

9. Ποιο ήταν το επάγγελμα των γονιών/παππούδων σας στην Αλεξάνδρεια :

α. της μητέρας

- β. του πατέρα
- γ. του παππού
- δ. της γιαγιάς

10. Ποιο το μορφωτικό επίπεδο των γονιών σας:

α. του πατέρα:

- Αναλφάβητος: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐
- Δημοτικό: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐
- Γυμνάσιο: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐
- Πανεπιστήμιο: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ Σχολή:.....

β. της μητέρας

- Αναλφάβητος: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐
- Δημοτικό: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐
- Γυμνάσιο: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐
- Πανεπιστήμιο: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ Σχολή:.....

11. Πότε, πώς και γιατί εγκατέλειψαν οι γονείς σας τον τόπο καταγωγής τους ;

12. Ποια ήταν η μητρική γλώσσα των γονιών σας:

α. της μητέρας:

β. του πατέρα:

13. Ποια άλλη γλώσσα εκτός της μητρικής γνώριζαν:

α. η μητέρα:

β. ο πατέρας:

14. Μετά την αναχώρηση από τον τόπο καταγωγής του, εγκαταστάθηκαν απευθείας στην Αλεξάνδρεια, ή υπήρξε και άλλος, προγενέστερος, τόπος (προσωρινής) παραμονής τους:

ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐

αν ναι (να σημειωθεί ο τόπος/τόποι):

15. Υπάρχουν και άλλα μέρη της Ελλάδας στα οποία εγκαταστάθηκαν συντοπίτες-ρουμανόφωνοι ρομά εκείνων που εγκαταστάθηκαν στην Αλεξάνδρεια:

ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐

αν ναι (να σημειωθεί ο τόπος/τόποι):

16. Ποια ήταν η συμπεριφορά και η στάση των ντόπιων απέναντί τους:

- φιλική ☐
- εχθρική ☐
- καχύποπτη ☐
- αδιάφορη ☐

Σχολιάστε:

--

18. Γνωρίζετε ή έχετε ακούσει ποιά ή ποιές γλώσσες μιλούσαν οι ντόπιοι κάτοικοι:

- ελληνική ☐
- Σλαβομακεδονική ☐
- τουρκική ☐
- εβραϊκή ☐

19. Ποια ήταν η συμπεριφορά και η στάση των ρουμανόφωνων Ρομά απέναντι στους ντόπιους:

- φιλική ☐
- εχθρική ☐
- καχύποπτη ☐
- αδιάφορη ☐

Σχολιάστε:

--

20. Σε ποιο από τα δύο πολιτικά μέτωπα της μεσοπολεμικής περιόδου ανήκε η οικογένειά σας:

- βενιζελικό/φιλελεύθερο ☐
- κωνσταντινικό/βασιλικό ☐
- Κ.Κ.Ε. ☐
- άλλο [να σημειωθεί]

21. Υπήρξε δραστηριότητα προσωπική ή της οικογένειάς σας στα πολιτικά και πολεμικά πράγματα της κατοχής (1941 - 1944):

α. προσωπική ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ , εάν ναι:

- Ε.Λ.Α.Σ.
- Κ.Κ.Ε.
- Ε.Δ.Ε.Σ.
- Άλλο (να σημειωθεί):

β. της οικογένειάς ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ , εάν ναι:

- Ε.Λ.Α.Σ.
- Κ.Κ.Ε.
- Ε.Δ.Ε.Σ.
- Άλλο (να σημειωθεί):

Σχολιάστε:

--

22. Υπήρξε δραστηριότητα προσωπική ή της οικογένειάς σας στα πολιτικά και πολεμικά πράγματα της περιόδου του Εμφυλίου (1945 - 1949):

α. προσωπική ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ , εάν ναι:

- Ε.Λ.Α.Σ.
- Εθνικός Στρατός

β. της οικογένειάς ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ , εάν ναι:

- Ε.Λ.Α.Σ.
- Εθνικός Στρατός

Σχολιάστε:

--

23. Ποιο το πολιτικό στίγμα σας κατά τη μεταπολεμική περίοδο

α. 1951 -1967

- Δεξιά ☐ Κόμμα:.....
- Κέντρο ☐ Κόμμα:.....
- Αριστερά ☐ Κόμμα:.....
- Αδιάφορος

β. κατά την επταετία 1967 -1974

- Υπέρ του στρατιωτικού καθεστώτος ☐
- Κατά του στρατιωτικού καθεστώτος ☐
- Αδιάφορος ☐

γ. Κατά τη μεταπολίτευση [μπορεί να σημειωθούν περισσότερα του ενός]

- Ν. Δ.
- ΠΑ.ΣΟ.Κ.
- Κ.Κ.Ε.
- Κ.Κ.Ε εσωτερικού
- ΕΠΕΝ
- ΛΑΟΣ
- Συνασπισμός

24.Πότε εγκαταστάθηκαν οι γονείς σας στην πόλη της Αλεξάνδρειας ;

.....

25.Πότε ήλθαν στον ελλαδικό χώρο ;(σε συνδυασμό με ερώτηση 11)

.....

26.Από ποια περιοχή ήλθαν ;

.

- Ρουμανία Πόλη:.....
- Μακεδονία Πόλη:.....
- Βουλγαρία Πόλη:.....
- Άλλο Πόλη:.....

27.Πώς αποκτήσατε τα οικόπεδα στα οποία μένετε;

- Παραχώρηση από κράτος ΝΑΙ.....ΟΧΙ.....
- Ίδια αγορά ΝΑΙ.....ΟΧΙ.....

28.Πότε αποκτήσατε ελληνικές ταυτότητες και μέχρι τότε ποιο ήταν το καθεστώς παραμονής σας στην Ελλάδα;

- 1965-1974 Καθεστώς διαμονής έως τότε:.....
- 1974-1979 Καθεστώς διαμονής έως τότε:.....
- 1980-1985 Καθεστώς διαμονής έως τότε:.....

29.Πώς θα προσδιορίζατε τον εαυτό σας φυλετικά από τους παρακάτω όρους;

- Ρουμανόβλαχος ΝΑΙ:.....ΟΧΙ.....
- Ρομά ΝΑΙ:.....ΟΧΙ.....
- Ρουμάνος ΝΑΙ.....ΟΧΙ.....
- Άλλο (διευκρινίστε).....

30. Ποια είναι η θρησκεία σας;

- Χριστιανός Ορθόδοξος
ΝΑΙ:.....ΟΧΙ.....
- Μουσουλμάνος
ΝΑΙ:.....ΟΧΙ.....
- Χριστιανός άλλου δόγματος
ΝΑΙ:.....ΟΧΙ.....
- Άθεος/Αγνωστικιστής
ΝΑΙ:.....ΟΧΙ.....

.....

31. Το επίθετο που έχετε ήταν πάντα το ίδιο από τους παππούδες σας;

.....

Εάν όχι, ποιο ήταν το πραγματικό;

.....

4.2.Ανάλυση- Συμπεράσματα

Το ερωτηματολόγιο δομήθηκε πάνω στις βασικές θεματικές της μεταπτυχιακής διπλωματικής έρευνας, δηλαδή την κοινωνική, δημογραφική, πολιτική και πολιτιστική εξέλιξη του Γιδά/Αλεξανδρείας, με στόχο να ερευνηθούν κάποια βασικά χαρακτηριστικά βάση των οποίων διαμορφώθηκε η ζωή των κατοίκων της (καταγωγή, οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο των οικογενειών τους), αλλά και πώς αυτά αλληλεπιδράσαν, όταν ντόπιοι και πρόσφυγες άρχισαν από το 1923 και μετά αλλά και αργότερα μετά το 1950 -αρχικά οι Γρεβενιώτες/Σερβιώτες και οι Ρομά μετά το 1970- να συνυπάρχουν στο ίδιο χώρο κάτω από την ίδια διοικητική και πολιτική "ομπρέλα". Η δοθείσα σφαιρική εικόνα προέκυψε από το δείγμα των ατόμων που αποδέχτηκαν να απαντήσουν στα ερωτήματα της έρευνας, που σχετίζονταν με την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο, το επάγγελμα κ.ά.

Επιπρόσθετη στοχοθεσία του ερωτηματολογίου ήταν η ανάδειξη συμπεριφορών και νοοτροπιών ανθρώπων διαφορετικής κουλτούρας, προερχομένων από διαφορετικά μέρη. Περαιτέρω επιδίωξη της μελέτης ήταν να διαπιστωθεί με ποιο τρόπο αυτές οι διαφορετικές κουλτούρες έπαιξαν ρόλο στη διαμόρφωση και την πολιτική, οικονομική και πολιτισμική εξέλιξη του χωριού.

Για να καλυφθούν οι παραπάνω σκοποί διατυπώθηκαν 16 ερωτήσεις για τους ντόπιους, 23 για τους πρόσφυγες/δυτικομακεδόνες και 31 για τους Ρομά. Οι πρώτες 5 είναι κοινές για ντόπιους και πρόσφυγες. Οι ερωτήσεις 1, 2, 3, 4 και 5 αφορούν την ηλικία, το φύλο, την οικογενειακή κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο και το επάγγελμα των κατοίκων στοχεύοντας στην αποκρυστάλλωση μιας εικόνας για τους ερωτηθέντες που αποτελούν ένα κομμάτι της σημερινής κοινωνίας του χωριού. Από την ερώτηση 6 και μετά, το ερωτηματολόγιο διαφοροποιείται για ντόπιους και πρόσφυγες, καθώς στους πρόσφυγες έγιναν 7 ερωτήσεις παραπάνω.

Οι ερωτήσεις 6 και 7, αφορούν το επάγγελμα των γονιών και των παππούδων των ντόπιων και το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας τους επιδιώκοντας να καταδείξουν το οικογενειακό περιβάλλον και τις επιρροές που άσκησε αυτό πάνω τους.

Η ερώτηση 8, καλεί τους ντόπιους να περιγράψουν το Γιδά, πριν αυτός ενταχθεί στο ελληνικό κράτος και στηρίζεται στις αφηγήσεις των προγόνων τους (γονέων και παππούδων), καθώς οι ερωτηθέντες γεννήθηκαν πολλά χρόνια αργότερα από τα γεγονότα της εποχής. Η ερώτηση αυτή αποσκοπεί στο να συναχθούν κάποια συμπεράσματα για τη ζωή στο χωριό τα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας,

(καθημερινότητα, ήθη έθιμα, συμβίωση με τους συντοπίτες τους μουσουλμάνους), αλλά και στο να αναδείξει κάποια στερεότυπα που έχουν εντυπωθεί στις μνήμες των κατοίκων για εκείνα τα χρόνια.

Οι ερωτήσεις 9 και 10, αναφέρονται στο αν οι ντόπιοι σήμερα και οι γονείς τους γνωρίζουν άλλη γλώσσα, εκτός από την ελληνική, όπως:

- την σλαβομακεδονική (Βουλγαρική),
- την τούρκικη και
- κάποια άλλη γλώσσα

Με τις ερωτήσεις αυτές πραγματοποιήθηκε προσπάθεια να γίνει αντιληπτό αν οι διαφορετικοί πληθυσμοί που ζούσαν στην Μακεδονία, (όπως προκύπτει από την έρευνα βάσει της βιβλιογραφίας) επηρέασαν τους κατοίκους της Αλεξάνδρειας, ως προς το ζήτημα της γλώσσας και αν ναι, κατά πόσο οι σημερινοί κάτοικοι το γνωρίζουν, το θυμούνται ή συνεχίζουν να μιλούν κάποια από τις παραπάνω γλώσσες.

Οι ερωτήσεις 11 και 12, αφορούν τη συμπεριφορά των ντόπιων απέναντι στους πρόσφυγες και τη συμπεριφορά των προσφύγων απέναντι στους ντόπιους αντίστοιχα. Στόχος τους είναι να κατανοηθεί πώς οι ντόπιοι κάτοικοι αντιλαμβάνονταν τον εαυτό τους μέσα στην τοπική κοινωνία της Αλεξάνδρειας, δέκα περίπου χρόνια μετά την ένταξή τους στο ελληνικό κράτος και επιπλέον πώς αντιμετώπιζαν τους πρόσφυγες που προέρχονταν από διαφορετικά και μακρινά γι' αυτούς μέρη, δηλαδή αν είχαν εθνική συνείδηση και πώς αυτή αποτυπωνόταν στις σχέσεις τους με αυτούς.

Το ερωτηματολόγιο ολοκληρώνεται με τρεις ερωτήσεις που αφορούν την πολιτική συμπεριφορά και είναι κοινές για ντόπιους και πρόσφυγες, το μόνο που αλλάζει είναι ο αριθμός των ερωτήσεων. Με τις ερωτήσεις αυτές, γίνεται μια προσπάθεια να διαπιστωθεί με ποια κριτήρια ψήφιζαν οι ντόπιοι και οι πρόσφυγες. Συγκεκριμένα, ποιες επιρροές διαμόρφωναν την πολιτική ταυτότητα-συνείδηση τους και κατά πόσο αυτή επηρεάστηκε από την αλληλεπίδραση των διαφορετικών νοοτροπιών ντόπιων-προσφύγων· δηλαδή, σε ποιο βαθμό, ο ερχομός των προσφύγων επηρέασε τις πολιτικές επιλογές των ντόπιων και παράλληλα κατά πόσο οι μεταξύ τους σχέσεις καθόρισαν το πολιτικό σκηνικό του χωριού.

Η ερώτηση 13 (για ντόπιους), 20 (για πρόσφυγες), τους καλεί να απαντήσουν σε ποιο από τα πολιτικά μέτωπα της μεσοπολεμικής περιόδου (1918-1940) ανήκε η οικογένειά τους. Η ερώτηση αυτή καλύπτει ένα μεγάλο χρονικό πλαίσιο μέσα στο οποίο συνέβησαν ραγδαίες και καθοριστικές μεταβολές, που διαμόρφωσαν τη ζωή των ντόπιων και των προσφύγων επιχειρώντας να ερμηνευτούν μέσω των πολιτικών τους επιλογών.

Στην ερώτηση 14 (για ντόπιους), 21(για πρόσφυγες) καλούνται να απαντήσουν, αν οι ίδιοι ή κάποιο μέλος της οικογένειάς τους, είχαν δραστηριότητα στα πολιτικά και πολεμικά πράγματα της κατοχής (1941-1944). Κάτω από την ερώτηση 14, παραθέτονται κάποιες από τις αντιστασιακές οργανώσεις της εποχής. Στόχος της ερώτησης είναι να διαπιστωθεί, αν οι κάτοικοι διαδραμάτισαν κάποιο ρόλο στην αντίσταση κατά των Γερμανών και σε ποιο βαθμό, αλλά και πως οι ίδιοι και οι οικογένειές τους από τις ιστορίες και τα γεγονότα που μας διηγήθηκαν βίωσαν εκείνη την εποχή.

Στην ερώτηση 15 (για ντόπιους), 22 (για πρόσφυγες), καλούνται να απαντήσουν αν οι ίδιοι ή κάποιο μέλος της οικογένειάς τους είχαν δραστηριότητα στα πολιτικά και πολεμικά πράγματα του εμφυλίου πολέμου (1946-1949). Κάτω από την ερώτηση 15, παραθέτονται τα πολεμικά μέτωπα της εποχής. Η ερώτηση αυτή στοχεύει στο να δείξει κατά πόσο συμμετείχαν στα πολεμικά ή πολιτικά πράγματα του Εμφυλίου και ποια ήταν τα κίνητρα και οι προθέσεις τους.

Η ερώτηση 16 (για ντόπιους), 23(για πρόσφυγες), αφορά το πολιτικό τους στίγμα κατά τη μεταπολεμική περίοδο και χωρίζεται σε τρεις φάσεις:

A)1951-1967. Ακριβώς από κάτω παρατίθενται οι πολιτικοί χώροι της εποχής προσθέτοντας και την επιλογή 'αδιάφορος'.

B)Επταετία 1967-1974

Γ)Μεταπολίτευση

Η ερώτηση αυτή στοχεύει στο να διαπιστωθεί αν κάτοικοι διατήρησαν μια σταθερή πορεία στις πολιτικές τους επιλογές. Σε αντίθετη περίπτωση, αν παρατηρηθεί δηλαδή μαζικά, και όχι σε μεμονωμένες περιπτώσεις που εκεί μπορεί να εμπίπτουν προσωπικοί λόγοι, θα γίνει προσπάθεια όσο το επιτρέπουν τα δεδομένα να κατανοηθούν οι λόγοι αυτής της μεταστροφής.

Όπως προαναφέρθηκε, οι ερωτήσεις 1-5 είναι κοινές για ντόπιους και πρόσφυγες. Υπάρχουν βέβαια κι άλλες ερωτήσεις κοινές, όπως για παράδειγμα το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, όπου αλλάζει όμως ο αριθμός, καθώς στους πρόσφυγες έγιναν επιπλέον 7 ερωτήσεις.

Η ερώτηση 6, που αφορά τον τόπο καταγωγής των γονιών των προσφύγων, έγινε με σκοπό να γνωστοποιηθεί το όνομα του χωριού-πόλης και της επαρχίας που ήρθαν οι πρόσφυγες.

Οι ερωτήσεις 8 και 9, αφορούν το επάγγελμα γονιών-παππούδων στον τόπο καταγωγής τους και στο Γιδά αντίστοιχα, ώστε να παρατηρηθεί είτε η πιθανή συνέχεια του ίδιου επαγγέλματος είτε να γίνει η καταγραφή νεοεισαχθέντων επαγγελμάτων, που πριν δεν υπήρχαν.

Η ερώτηση 10 είναι η ίδια με την 6 για τους ντόπιους και αφορά το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας των προσφύγων.

Στην ερώτηση 11 οι πρόσφυγες καλούνται να απαντήσουν το πότε, το πώς και το γιατί εγκατέλειψαν οι γονείς τους τον τόπο τους και αν παρέμειναν συγγενείς εκεί. Γίνεται ακόμη νύξη για τα περιουσιακά στοιχεία που άφησαν πίσω τους και αν εξακολουθούν να έχουν επαφές με άτομα από την "παλιά πατρίδα". Ο σκοπός της ερώτησης είναι προφανής, αλλά και πάλι υποκρύπτεται ένας απώτερος στόχος: να αφουγκραστούμε το βαθμό της συνειδητοποίησης αυτής της μετάβασής τους από την πατρίδα τους στη νέα τους πατρίδα, δηλαδή πώς αντιλαμβανόταν τότε τα γεγονότα, πώς τα βίωσαν και πώς διατηρούν επαφές σήμερα με τους συγγενείς τους σε περίπτωση που έχουν παραμείνει εκεί.

Η ερώτηση 12, καλεί τους πρόσφυγες να απαντήσουν, ποια ήταν η μητρική γλώσσα των γονιών τους, ώστε να διαπιστωθεί αν στον τόπο όπου διέμεναν μιλούσαν η ελληνική γλώσσα και αν υπήρχαν ελληνικά σχολεία.

Η ερώτηση 13, αφορά πάλι γλωσσικό ζήτημα και συγκεκριμένα, αν οι γονείς των προσφύγων μιλούσαν άλλη γλώσσα.

Στην ερώτηση 14, οι πρόσφυγες καλούνται να απαντήσουν αν το κράτος τους εκχώρησε:

- καλλιεργήσιμη γη
- οικοδομήσιμη γη
- δάνειο
- μετρητά
- ζώα
- άρωσης
- εκμετάλλευσης

Η ερώτηση αυτή στοχεύει στη συλλογή πληροφοριών σχετικών με τον τρόπο και το βαθμό στον οποίο βοηθήθηκαν οι πρόσφυγες, ενώ παράλληλα φανερώνεται το σημείο απ' όπου ξεκίνησαν την καινούρια τους ζωή.

Η ερώτηση 17, αφορά τη συμπεριφορά των ντόπιων απέναντι στους πρόσφυγες, ενώ η ερώτηση 18 ακριβώς το αντίστροφο. Στόχος είναι να γνωστοποιηθούν μέσω των χαρακτηρισμών και των περιστατικών που αφηγήθηκαν, οι σχέσεις αυτών των δύο πλευρών.

Η ερώτηση 19, αφορούσε στη γλώσσα των ντόπιων. Κάτω από την ερώτηση παρατίθενται τέσσερις γλώσσες για να επιλέξουν οι πρόσφυγες.

4.3 Παρουσίαση - ανάλυση αποτελεσμάτων

Η έρευνα ξεκίνησε στις 15-11-2014 και ολοκληρώθηκε 15-01-2015.

Στο ερωτηματολόγιο απάντησαν 175 κάτοικοι Αλεξάνδρειας: 81 ντόπιοι και 38 Πόντιοι, 33 Δυτικομακεδόνες (10 Σερβιώτες και 23 Γρεβενιώτες) και τέλος 23 ρουμανόφωνοι Ρομά (**Πίνακας 1**). Από αυτούς, οι 74 είναι γυναίκες και οι 101 άνδρες (**Πίνακας 2,3,4**). 75 άτομα έχουν ηλικία από 61-70,66 από 71-80, 30 από 81-90 και 4 από 91-100 (**Πίνακας από 5, 6, 7, 8, 9**). Όλοι είναι παντρεμένοι και έχουν από 2-3 παιδιά, εκτός από μία πρόσφυγα.

Πίνακας 1: Ο πληθυσμός σε σχέση με την προέλευσή του

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
ΝΤΟΠΙΟΙ	81	46,28%
ΠΟΝΤΙΟΙ	38	21,71%
ΓΡΕΒΕΝΙΩΤΕΣ- ΣΕΡΒΙΩΤΕΣ	33	18,85%
ΒΛΑΧΟΦΩΝΟΙ ROMA	23	13,14%
ΣΥΝΟΛΟ	175	100%

Πίνακας 2: Γυναίκες/Άνδρες

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ	%
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	74	42,28%
ΑΝΔΡΕΣ	101	57,71%

Πίνακας 3: Γυναίκες, ποσοστό σε σχέση με την καταγωγή τους

ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
ΝΤΟΠΙΕΣ	29	39,19%
ΠΟΝΤΙΕΣ	19	25,67%
ΓΡΕΒΕΝΙΩΤΙΣΣΕΣ- ΣΕΡΒΙΩΤΙΣΣΕΣ	15	20,27%
ΡΟΥΜΑΝΟΦΩΝΕΣ ROMA	11	14,86%

Πίνακας 4: Άνδρες, ποσοστό σε σχέση με την καταγωγή τους.

ΑΝΔΡΕΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
ΝΤΟΠΙΟΙ	47	46,53%
ΠΟΝΤΙΟΙ	19	18,81%
ΓΡΕΒΕΝΙΩΤΕΣ- ΣΕΡΒΙΩΤΕΣ	23	22,77%
ΒΛΑΧΟΦΩΝΟΙ ΡΟΜΑ	12	11,88%
ΣΥΝΟΛΟ	101	100%

Πίνακας 5: Ηλικία 58-70

58-70 ΕΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
ΝΤΟΠΙΟΙ	34	45,33%
ΠΟΝΤΙΟΙ	13	17,33%
ΓΡΕΒΕΝΙΩΤΕΣ- ΣΕΡΒΙΩΤΕΣ	13	17,33%
ΡΟΥΜΑΝΟΦΩΝΟΙ ΡΟΜΑ	15	20%

Πίνακας 6: Ηλικία 71-80

ΗΛΙΚΙΑ 71-80 ΕΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΣΥΝΟ- ΛΟ %
ΝΤΟΠΙΟΙ	31	46,96%
ΠΟΝΤΙΟΙ	15	22,72%
ΓΡΕΒΕΝΙΩΤΕΣ- ΣΕΡΒΙΩΤΕΣ	16	24,24%
ΒΛΑΧΟΦΩΝΟΙ ΡΟΜΑ	4	6,06%

Πίνακας 7: Ηλικία 81-90

ΗΛΙΚΙΑ 81-90 ΕΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
ΝΤΟΠΙΟΙ	13	43,33%
ΠΟΝΤΙΟΙ	9	30%
ΓΡΕΒΕΝΙΩΤΕΣ- ΣΕΡΒΙΩΤΕΣ	4	13,33%
ΡΟΥΜΑΝΟΦΩΝΟΙ ΡΟΜΑ	4	13,33%

Πίνακας 8: Ηλικία 91-100

ΗΛΙΚΙΑ 91-100	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
ΝΤΟΠΙΟΙ	3	75%
ΠΟΝΤΙΟΙ	1	25%
ΓΡΕΒΕΝΙΩΤΕΣ- ΣΕΡΒΙΩΤΕΣ	-	%
ΒΛΑΧΟΦΩΝΟΙ ΡΟΜΑ	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	4	100%

Πίνακας 9: Ηλικία ανά δεκαετία για το σύνολο των κατοίκων

ΗΛΙΚΙΑ ΑΝΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
61-70	75	42,85%
71-80	66	37,71%
81-90	30	17,14%
91-100	4	2,28%
ΣΥΝΟΛΟ	175	100%

Πίνακας 10: Μόρφωση ερωτηθέντων.

ΜΟΡΦΩΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΙ	17	9,71%
ΜΗ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΙ	22	12,57%
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	86	49,14%
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	39	22,28%
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	11	6,28%
ΣΥΝΟΛΟ	175	100%

Πίνακας 11: Επάγγελμα ερωτηθέντων

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
<u>ΑΓΡΟΤΕΣ</u> ΚΤΗΝΟΤΟΦΟΙ	74	42,28%
<u>ΕΜΠΟΡΟΙ</u>	27	15,42%
<u>ΔΗΜΟΣΙΟΙ</u> <u>ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ</u>	17	9,71%
ΑΛΛΟ	57	32,57%
ΣΥΝΟΛΟ	175	100%

Ντόπιοι

Από τους ντόπιους που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο, οι 52 είναι γυναίκες και οι 29 άνδρες.

Πίνακας 1: Ντόπιοι/Φύλο

ΦΥΛΛΟ	ΝΤΟΠΙΟΙ	%
ΑΝΔΡΕΣ	52	64,19%
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	29	35,80%
ΣΥΝΟΛΟ	81	100%

Οι 34 από τους 81 έχουν ηλικία από 61-70, οι 31 από τους 71-80 ενώ άλλοι 13 είναι από 81-90. Όλοι δήλωσαν παντρεμένοι με παιδιά (1-3).

Πίνακας 2: Ντόπιοι/Ηλικία

ΗΛΙΚΙΑ ΑΝΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
61-70	34	41,97%
71-80	31	38,27%
81-90	13	16,05%
91-100	3	3,7%

Πίνακας 3: Ντόπιοι/Μόρφωση

ΜΟΡΦΩΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΙ	2	2,46%
ΜΗ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΙ	7	8,64%
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	42	51,85%
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	25	30,86%
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	5	6,17%
ΣΥΝΟΛΟ	81	100%

Πίνακας 4: Ντόπιοι/Επάγγελμα

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
<u>ΑΓΡΟΤΕΣ</u>		
ΚΤΗΝΟΤΟΦΟΙ	35	43,20%
ΕΜΠΟΡΟΣ	12	14,81%
ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	11	13,58%
ΑΛΛΟ	23	28,39%
ΣΥΝΟΛΟ	81	100%

Στο ερώτημα 6, για το επάγγελμα των γονιών/παππούδων στην Αλεξάνδρεια/Γιδάς η συντριπτική πλειοψηφία είπε ότι ήταν αγρότες/αγρότισσες. Οι υπόλοιποι ήταν κουρείς, οικοδόμοι και ιερείς.

Πίνακας 5: Ντόπιοι/Επάγγελμα γονιών-παππούδων

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΓΟΝΕΙΣ	%	ΠΑΠΠΟΥΔΕΣ	%
<u>ΑΓΡΟΤΕΣ</u> ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΙ	73	90,12%	71	87,65%
ΑΛΛΟ	8	9,87%	10	12,34%
ΣΥΝΟΛΟ	81	100%	81	100%

Στο ερώτημα 7, που αφορά το μορφωτικό επίπεδο των γονιών των ερωτηθέντων, περίπου οι μισοί είπαν ότι ο πατέρας και η μητέρα τους ήταν αναλφάβητοι, ενώ αρκετά λιγότεροι δήλωσαν ότι οι γονείς τους ήξεραν μόνον τα στοιχειώδη. Λιγосτοί, είπαν ότι ο πατέρας και η μητέρα τους τελείωσαν το δημοτικό.

Πίνακας 6: Ντόπιοι/Μόρφωση Γονέων

ΓΟΝΕΙΣ	ΑΝΑΛΦ.	%	ΜΗ ΑΝΑΛ.	%	ΔΗΜΟΤΙΚΟ	%
ΠΑΤΕΡΑΣ	22	27,16%	19	23,45	40	49,38%
ΜΗΤΕΡΑ	34	41,97%	19	23,45	28	34,56%

Στην ερώτηση 8 τέθηκε στους συνεντευξιαζομένους το ερώτημα τι γνωρίζουν για το Γιδά κατά τα τελευταία χρόνια της τουρκοκρατίας, από πότε κατοικείται και αν υπήρχαν μουσουλμάνοι. Οι περισσότεροι απάντησαν πως υπήρχαν μουσουλμάνοι, αλλά περιοριζόταν σε διοικητικές θέσεις, όπως ο μπέης της περιοχής ή οι χωροφύλακες. Δεν υπήρχε μαζική εγκατάσταση μουσουλμάνων στον οικισμό του Γιδά. Υπήρχαν μόνο κάποιοι μουσουλμάνοι Ρομά. Κάποιοι από αυτούς έμειναν στην πόλη και μετά το 1923 οι απόγονοι των οποίων υπάρχουν μέχρι σήμερα και ασκούν αγροτικές εργασίες.

Όπως δήλωσαν ο οικισμός δημιουργήθηκε επί τουρκοκρατίας χωρίς να είναι σίγουροι για το πότε. Συμβατικά μια γυναίκα ανέφερε ότι το χωριό δημιουργήθηκε στα 1770, χρονολογία που είναι επικρατέστερη και από τους ντόπιους ιστορικούς.

Όλοι δήλωσαν πως η περιοχή ήταν βάλτος μέχρι την αποξήρανση της λίμνης των Γιαννιτσών. Αποτόκο αυτού του γεγονότος είναι η ύπαρξη πολλών κουνουπιών που «ταλαιπωρούν» τους κατοίκους κάθε καλοκαίρι αλλά και τα κρούσματα

ελonoσίας που όπως αναφέρθηκε «ήταν πολλά στις αρχές του εικοστού αιώνα, και πολλοί ντόπιοι πέθαιναν από αυτή την αρρώστια».

Κάποιοι βέβαια επισήμαναν ότι δεν υπήρχαν μουσουλμάνοι στο χωριό λέγοντας «εμείς καταγόμαστε από το Μέγα Αλέξανδρο» . Ως προς τα βιοποριστικά μέσα όλοι παραδέχονταν πως υπήρχε αυτάρκεια λόγω της αγροτικής περιοχής και των μεγάλων καλλιεργήσιμων εδαφών .Το 1912 το χωριό είχε 300 κατοίκους .

Σε γενικές γραμμές παραδέχτηκαν πως η συμβίωση με τους μουσουλμάνους ήταν πολύ καλή και υπήρχαν επαφές. Συγκεκριμένα δήλωσαν:

«Οι χριστιανοί είχαν ελευθερίες. Είχαν δικά τους σχολεία. Παράλληλα ασκούσαν ελεύθερα τα θρησκευτικά τους καθήκοντα. Η εκκλησία λειτουργούσε . Δεν υπήρχαν προβλήματα».

και

«Δεν υπήρχαν ιδιαίτερα προβλήματα. Ήμασταν καλά με τους αλλοεθνείς και τους αλλόθρησκους. Τα μόνα προβλήματα ήταν οικονομικής φύσης. Υπήρχαν προβλήματα μόνο στο μοίρασμα των γαιών. Οι μουσουλμάνοι έπαιρναν το καλύτερο και μεγαλύτερο μερίδιο στα χωράφια και στη σοδειά.»

Οι ντόπιοι πλήρωναν χαράτσι στο μπέη. Η περιοχή είχε πολύ λάσπη, χωρίς δρόμους και δεν κυκλοφορούσαν αυτοκίνητα. Δεν έγιναν σφαγές στην περιοχή ούτε εξεγέρσεις. Ο μπέης ήταν Αλβανός και έμεινε λίγα χρόνια και μετά το 1912. Έμεινε στο κονάκι, που διασώζεται μέχρι σήμερα (**φωτογραφία εξωφύλλου**).Οι ντόπιοι σέβονταν το μπέη και ήταν υποτελείς σ' αυτόν.

Πίνακας 7 : Συμπεριφορά ντόπιων απέναντι στους πρόσφυγες.

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΝΤΟΠΙΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ.		
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ	ΝΤΟΠΙΟΙ	%
ΦΙΛΙΚΗ	69	85,18%
ΕΧΘΡΙΚΗ	3	3,69%
ΚΑΧΥΠΟΠΤΗ	2	2,46%
ΑΔΙΑΦΟΡΗ	7	8,64%

Στις ερωτήσεις οκτώ και εννέα στο ερωτηματολόγιο των ντόπιων, οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν αρχικά για τη συμπεριφορά τους απέναντι στους Πόντιους και δευτερευόντως για τη συμπεριφορά των προσφύγων απέναντι

τους. Η μεγάλη πλειοψηφία 85,18% (69 άτομα) απάντησε πως φέρθηκαν φιλικά και πως υποδέχτηκαν εγκάρδια τους πρόσφυγες.

Βέβαια, αν και στην περιοχή του Γιδά δεν υπήρχαν ιδιαίτερες προστριβές μεταξύ γηγενών και προσφύγων και δεν έχουν καταγραφεί σημαντικά περιστατικά βίας, θα ήταν δύσκολο ένας ντόπιος να παραδεχτεί πως φέρθηκαν εχθρικά στους πρόσφυγες. Ίσως να ήθελαν να ξεχάσουν πιθανή εχθρική συμπεριφορά που είχε συμβεί στο παρελθόν απέναντι στους Πόντιους, γεγονός που μαρτυρά η στάση κάποιων ντόπιων κατά τη διάρκεια της απάντησης, οι οποίοι ήταν πολύ διστακτικοί και σκέφτηκαν αρκετά πριν απαντήσουν.

Μόνο το 3,69% των ντόπιων (3 άτομα) παραδέχτηκαν πως η συμπεριφορά τους απέναντι στους Πόντιους ήταν εχθρική. Ένα ποσοστό 8,64% (7 άτομα) δήλωσε πως τους ήταν αδιάφοροι η άφιξη των Ποντίων και τέλος το 2,46%(2 άτομα) δήλωσαν πως η στάση τους ήταν καχύποπτη.

Σε γενικές γραμμές η ένταξη και η ενσωμάτωση των προσφύγων υπήρξε γρήγορη, σε αντίθεση με άλλες περιοχές της Ελλάδος. Γρήγορα έγιναν και οι πρώτοι γάμοι μεταξύ ντόπιων και προσφύγων ήδη από τη δεκαετία του 1930. Πολλοί παραδέχτηκαν πως οι Πόντιοι ήταν εργατικοί, καλοσυνάτοι ενώ αναγνώρισαν και την πολιτιστική υπεροχή τους. Συγκεκριμένα ειπώθηκε:

«Οι Πόντιοι ήταν καλοί άνθρωποι. Έφεραν τα κάστανα και τα τσαρούχια που μέχρι τότε ήταν άγνωστα σε εμάς. Παίρναμε όλοι στοιχεία από όλους. Ο κάμπος ήταν μεγάλος και μπορούσε να θρέψει πολύ κόσμο.»

Πίνακας 8: Συμπεριφορά προσφύγων απέναντι στους ντόπιους

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΕ ΝΤΟΠΙΟΥΣ.		
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ	ΝΤΟΠΙΟΙ	%
ΦΙΛΙΚΗ	64	79,01%
ΕΧΘΡΙΚΗ	0	-
ΚΑΧΥΠΟΠΤΗ	6	7,40%
ΑΔΙΑΦΟΡΗ	11	13,58%

Κάποιοι πρόσφυγες φιλοξενήθηκαν και στα σπίτια των ντόπιων κατοίκων για λίγο καιρό. Ξεσπιτώθηκαν και ήρθαν σε έναν ξένο τόπο για αυτούς. Όταν οι ντόπιοι ρωτήθηκαν για τη συμπεριφορά των Ποντίων απέναντι τους οι απαντήσεις τους ήταν ανάλογες. Δήλωσαν πως οι Πόντιοι τους φέρθηκαν φιλικά σε ποσοστό 79,01% (64

άτομα). Κανένας δεν έκανε λόγο για εχθρική συμπεριφορά. Κάποιοι το αιτιολόγησαν αυτό λέγοντας πως οι πρόσφυγες ήταν υποτακτικοί, καθώς ήταν νέοι στον τόπο. Άλλοι έκαναν αναφορά σε γρήγορο δέσιμο σα «να γνωριζόμασταν χρόνια». Μία γυναίκα εξιστόρησε τον πρώτο μικτό γάμο στην περιοχή:

«Με τους Μικρασιάτες που εγκαταστάθηκαν στο χωριό Σχοινά η συμπεριφορά ήταν καλύτερη. Ο αδερφός του πατέρα μου Γρηγόριος Γωγόπουλος του Ακρίβου, ήταν ο πρώτος ντόπιος στο Ρουμλούκι που παντρεύτηκε ήδη το 1923 τη Μικρασιάτισσα (από το Χαρμάνταζη της Μαγνησίας) Θεοδώρα Μαρλάκα.»

Κάποιοι έκαναν λόγο για αδιάφορη συμπεριφορά απέναντι τους από τη μεριά των προσφύγων (13,58%-11 άτομα) ενώ έξι ντόπιοι (το 7,40%) μας είπαν πως οι πρόσφυγες ήταν καχύποπτοι απέναντι στους ντόπιους. Γενικά πάντως όλοι παραδέχτηκαν πως δεν ήρθαν πολλοί πρόσφυγες κατά τη δεκαετία του 1920, ενώ περισσότεροι πήγαν σε γειτονικούς νομούς λ.χ. Πέλλα, Πιερία και αλλού. Στην περιοχή του Γιδά το μεγάλο κύμα των προσφύγων ήρθε το 1941 από τα Λευκόγεια και το Χρυσοκέφαλο Δράμας λόγω της εκεί βουλγαρικής κατοχής. Βέβαια στα χωριά της περιοχής υπήρξε μαζική εγκατάσταση προσφύγων από το 1923 λ.χ. Μικρασιάτες στο χωριό Σχοινά, Πόντιοι στο χωριό Κορυφή, ενώ κάποιοι έκτισαν νέα αμιγή προσφυγικά χωριά, όπως ο Άραχος και ο Νέος Πρόδρομος από τους Πόντιους και το Πλατύ από τους Καππαδόκες.

Πίνακας 9: Άλλη γλώσσα που να γνωρίζουν σήμερα οι ντόπιοι

ΆΛΛΗ ΓΛΩΣΣΑ ΠΟΥ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΣΗΜΕΡΑ ΟΙ ΝΤΟΠΙΟΙ, ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΕΛΛΗΝΙΚΑ		
ΓΛΩΣΣΑ	ΝΤΟΠΙΟΙ	%
ΣΛΑΒΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ	-	-
ΤΟΥΡΚΙΚΗ	-	-
ΆΛΛΗ	-	-

Πίνακας 10: Η γλώσσα προγόνων των ντόπιων

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΠΡΟΓΟΝΩΝ ΤΩΝ ΝΤΟΠΙΩΝ		
ΓΛΩΣΣΑ	ΝΤΟΠΙΟΙ	%
ΣΛΑΒΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ	3	3,70%
ΤΟΥΡΚΙΚΗ	4	4,93%
ΒΛΑΧΙΚΗ	3	3,70%

Σύμφωνα με τους ντόπιους ιστορικούς ένα πράγμα για το οποίο πρέπει να αισθάνονται «υπερήφανοι» όλοι οι ρουμλουκιώτες είναι για «το ανόθευτο της ελληνοφωνίας και της ελληνικής συνείδησης των κατοίκων της περιοχής διαχρονικά σε αντίθεση με τους γείτονες στα βόρεια που μιλούσαν σλαβομακεδόνικα και ανατολικά που μιλούσαν τούρκικα». Πρόκειται σαφώς για υπερβολική άποψη που στόχο έχει να ενισχύσει τον ελληνοκεντρικό τρόπο σκέψης και το αίσθημα εθνικισμού των ντόπιων κατοίκων του Γιδά .

Βέβαια οι παραπάνω ισχυρισμοί των ντόπιων ιστορικών χρησιμοποιούν ως επιχείρημα το γεγονός πως και οι ίδιοι οι Τούρκοι αποκαλούσαν την περιοχή του Γιδά και των περιχώρων Ρουμλούκι (*rum+luk*), δηλαδή σε ελεύθερη μετάφραση «ελληνότοπος».

Στην ερώτηση 11, οι ντόπιοι ρωτήθηκαν αν γνωρίζουν άλλη γλώσσα πέραν της ελληνικής. Όλοι, καθολικά απάντησαν πως μητρική τους γλώσσα ήταν η ελληνική και πως μόνο αυτή γνώριζαν, έτσι φαινομενικά τουλάχιστον φαίνεται να ενισχύεται η παραπάνω άποψη.

Είναι άγνωστο στο ευρύ κοινό πως σε κάποια χωριά της περιοχής νοτίως της Αλεξάνδρειας υπήρχε σλαβοφωνία. Πράγματι από τα 1880 έως τα 1906 ήρθαν από την περιοχή Γκρίμποβο της τότε νότιας Γιουγκοσλαβίας σλαβόφωνοι «ελληνίζοντες» και εγκαταστάθηκαν στα χωριά Κυδωνιά, Νησελούδι και Κυψέλη. Είναι άγνωστο πότε ακριβώς χάθηκε η γλώσσα και αν πάντα οι κάτοικοι των χωριών αυτών είχαν «ελληνική συνείδηση». Βέβαια, εκτός από τη σλαβοφωνία στην περιοχή ομιλείται ακόμη και σήμερα η τουρκική γλώσσα. Ομιλητές της είναι οι λιγοστοί σχετικά τουρκόφωνοι μουσουλμάνοι Ρομά που μένουν διάσπαρτοι σε διάφορα σημεία της πόλης.

Στην ερώτηση 12 στο ερωτηματολόγιο των ντόπιων έγινε η ερώτηση «Οι γονείς σας γνώριζαν άλλη γλώσσα πέραν της ελληνικής». Εδώ τα ευρήματα είναι ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και ανατρεπτικά. Έτσι το 3,70% (3 άτομα) των ντόπιων δήλωσε πως οι γονείς τους μιλούσαν τη σλαβομακεδονική, το 4,93% (4 άτομα) την τουρκική και το 3,70% (3 άτομα) την βλάχικη. Βέβαια αν και η ύπαρξη ομιλητών της σλαβομακεδονικής και της βλάχικης είναι λογική, καθώς ο Γιδάς ήταν στα όρια της σλαβοφωνίας (Έδεσσα, Νάουσα, Αιγίνιο) και επίσης οικογένειες βλάχων κατέβαιναν στον κάμπο που ήταν πιο εύφορη η γη για τα κοπάδια τους αντίστοιχα, δεν μπορεί να βρεθεί μια λογική εξήγηση για την ύπαρξη τουρκόφωνων Ελλήνων στην πόλη.

Πόντιοι Πρόσφυγες

Από τους 38 πρόσφυγες που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο, οι 19 είναι άντρες και οι 19 είναι γυναίκες.

Πίνακας 1:Πρόσφυγες/Φύλο

ΦΥΛΛΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
ΑΝΔΡΕΣ	19	50%
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	19	50%
ΣΥΝΟΛΟ	38	100%

Δεκατρείς ανήκουν στην ηλικιακή κατηγορία 58-70, 15 στην κατηγορία 71-80, εννέα στην κατηγορία 81-90 και ένας στην κατηγορία 91-100 (**Πίνακας 2**). Όλοι, εκτός από μία γυναίκα (που δήλωσε διαζευγμένη) δήλωσαν παντρεμένοι και ότι έχουν παιδιά. (1-3).

Πίνακας 2: Πρόσφυγες/Ηλικία

ΗΛΙΚΙΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
58-70	13	34,21%
71-80	15	39,47%
81-90	9	23,68%
91-100	1	2,63%

Στο ερώτημα 4, το 52,63% (οι 20 δηλαδή από τους 38) δήλωσαν ότι είχαν τελειώσει το δημοτικό, μόλις το 5,26% (2 στους 38) δήλωσε αναλφάβητο και το 7,89% ότι ήξερε τα στοιχειώδη. Το 26,31 (10 στους 38) των προσφύγων δήλωσε ότι, τελείωσε το Γυμνάσιο, ενώ το 7,89% (3 στους 38) το Πανεπιστήμιο. (Παιδαγωγική Ακαδημία Θεσσαλονίκης , Λογιστική και Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού).

Πίνακας 3: Πρόσφυγες/Μόρφωση

ΜΟΡΦΩΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΙ	2	5,26%
ΜΗ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΙ	3	7,89%
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	20	52,63%
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	10	26,31%
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	3	7,89%
ΣΥΝΟΛΟ	38	100%

Στο ερώτημα 5, η σχετική πλειοψηφία των προσφύγων δήλωσαν αγρότες (οι 15 στους 38, το 39,47%) και οι υπόλοιποι διάφορα άλλα επαγγέλματα, (έμπορος, αγροφύλακας, ιδιοκτήτης καφενείου, ναυτικός, δημόσιος υπάλληλος, δάσκαλος, μπακάλης, μαραγκός, οικοδόμος, ράπτης), ενώ πέντε γυναίκες δήλωσαν νοικοκυρές .

Πίνακας 4: Πρόσφυγες/Επάγγελμα

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
<u>ΑΓΡΟΤΕΣ</u> ΚΤΗΝΟΤΟΦΟΙ	15	39,47%
ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ	8	21,05%
ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ	7	18,42%
ΟΙΚΙΑΚΑ	5	13,16%
ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ	3	7,89%
ΣΥΝΟΛΟ	66	100%

Στο ερώτημα 6, η πλειοψηφία των προσφύγων δήλωσαν Πόντιοι, ενώ δύο δήλωσαν ότι οι γονείς τους κατάγονταν από την Ανατολική Θράκη (Βιζύη) και ένας από την Κωνσταντινούπολη. Η πλειοψηφία καταγόταν από τα χωριά Χορτοκόπι και Χαρακά της Ματσούκας επαρχίας Τραπεζούντας ενώ άλλοι έδωσαν γενικά την

απάντηση Τραπεζούντα. Επίσης, δόθηκαν ως απαντήσεις τα χωριά Τοκάτη, Νεοκαισάρεια, Καρς, Βατουμ, Σότσι, Σαμψούντα και Σάντα, γεγονός που απεικονίζει τις διάφορες μεμονωμένες περιπτώσεις προσφύγων που μετεγκαταστάθηκαν στην πόλη.

Στο ερώτημα 7, οι περισσότεροι έδωσαν πληροφορίες για τον τόπο καταγωγής των γονέων τους από ακούσματα και αφηγήσεις, αφού γεννήθηκαν στο Γιδά. Δυστυχώς, στην πόλη της Αλεξάνδρειας δεν υπάρχουν εν ζωή πρόσφυγες πρώτης γενιάς -θα ήταν σήμερα από 93-100 ετών που ήρθαν από την “παλιά πατρίδα” μικρά παιδιά-, που θα μπορούσαν να βοηθήσουν περαιτέρω την έρευνα.

Οι περισσότεροι είπαν πως η διαβίωση στον Πόντο ήταν πολύ καλή. Όλοι δήλωσαν υπερήφανοι για τον τόπο καταγωγής τους, παρά την τουρκική κατοχή. Περιέγραψαν τον Πόντο ως παράδεισο με πολλά λιβάδια (*παρχάρια*), γόνιμα εδάφη και πολλά νερά. Η ετήσια παραγωγή ήταν πλούσια. Όλοι δήλωσαν πως είχαν σπίτια και χωράφια τα οποία αναγκάστηκαν να αφήσουν εκεί και αρκέστηκαν στο να πάρουν μόνο την κινητή τους περιουσία. Οι περισσότεροι δήλωσαν πως οι γονείς τους ήταν κτηνοτρόφοι και αγρότες και έτσι δε δυσκολεύτηκαν από άποψη εργασίας στη νέα αγροτική περιοχή. Περιγράφοντας τον τόπο καταγωγής τους, μόνο ένας είπε: *«Τα μέρη μας ήταν πλούσια, ήταν πολύ καλά με πολλά δάση. Έγιναν σφαγές και οι δικοί μας κάνανε αντάρτικο στα βουνά.»*

Οι γονείς των περισσότερων ήλθαν νέοι από τις περιοχές του Πόντου ενώ οι περισσότεροι παππούδες ή δεν ήλθαν ή πέθαναν στη διαδρομή από κακουχίες. Όταν μιλούσαν για τον τόπο καταγωγής του δάκρυζαν και ένιωθαν νοσταλγία. Αν και οι περισσότεροι γεννήθηκαν στην Ελλάδα και όχι στην Τουρκία ήταν σαν να είχαν περάσει τη μισή τους ζωή εκεί.

Όσον αφορά την συμβίωση τους με τους μουσουλμάνους μας δήλωσαν ότι ήταν αρμονική και δεν υπήρχαν ιδιαίτερα προβλήματα. Αυτά μέχρι το 1914. Τότε με το κίνημα των Νεότουρκων άρχισαν οι περιορισμοί, οι εκτοπίσεις και οι έκτακτες φορολογίες και τότε ήταν που το κλίμα απέναντι στους Πόντιους αντιστράφηκε. Πάντως για το χωριό Χορτοκόπι δήλωσαν ότι, από όσα ήξεραν από τους γονείς τους, δεν υπήρχαν μουσουλμάνοι εκεί.

Στο ερώτημα 8, το 89,18% και το 75% δήλωσε ότι, οι γονείς και οι παππούδες τους αντίστοιχα, ήταν αγρότες στον τόπο καταγωγής τους (**Πίνακας 5**).

Αναλυτικά, τα επαγγέλματα που μας ανέφεραν για τους γονείς τους και ανήκουν στην κατηγορία “ΑΛΛΟ” ήταν: ιερέας, πεταλωτής, έμπορος, τσοπάνος.

Πίνακας 5: Επάγγελμα των γονιών/Παππούδων των προσφύγων στη παλιά πατρίδα⁸⁶

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΓΟΝΕΙΣ	%	ΠΑΠΠΟΥΔΕΣ	%
ΑΓΡΟΤΕΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΙ	33	89,18%	27	75%
ΑΛΛΟ	4	10,82%	9	25%
ΣΥΝΟΛΟ	37	100%	36	100%

Από τον πίνακα 5, παρατηρούμε ότι παρόμοια εικόνα με τους πρόσφυγες, ως προς το επάγγελμα των γονιών/παππούδων τους στον τόπο καταγωγής τους, αποκρυσταλλώνεται και στους ντόπιους, **(Πίνακας 5, ενότητα: ντόπιοι)** που στην πλειοψηφία τους, ήταν αγρότες και κτηνοτρόφοι. Η εικόνα αλλάζει, αν κοιτάξουμε επιμέρους τα επαγγέλματα εν συγκρίσει με τους Ρομά. Ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό Ρομά, δήλωσαν ότι οι γονείς τους ασχολούνταν με άλλα επαγγέλματα (π.χ. αρκουδιάρηδες, αδράχτια κ.α.).

Στο ερώτημα 9, το ποσοστό των προσφύγων που δήλωσε ότι οι γονείς και οι παππούδες τους ασχολήθηκαν με τη γεωργία και την κτηνοτροφία, όταν ήρθαν στην Αλεξάνδρεια, μένει σταθερό: Από 89,18% **(Πίνακας 5)** στα 86,11%, **(Πίνακας 7)**.

Όσοι λοιπόν συνέχισαν να ασκούν το επάγγελμά τους ασχολήθηκαν με τη γεωργία. Έτσι, η τοπική κοινωνία αποκτάει επαγγελματίες τεχνίτες διαφόρων ειδών, όπως σιδηρουργούς, πεταλωτές, φουρνάρηδες, κρεοπώλες, τενεκετζήδες, ασβεστοποιούς, κάτι που πριν δεν είχε. Αντίθετα, το σχεδόν αποκλειστικό επάγγελμα των γονιών/παππούδων των ντόπιων ήταν το αγροτικό **(ενότητα: Ντόπιοι, Πίνακας 5)**.

⁸⁶ Να σημειωθεί ότι ένας από τους ερωτηθέντες δήλωσε ότι οι γονείς τους ήταν μικρά παιδιά όταν ήρθαν από την παλιά πατρίδα, για το λόγο αυτό το σύνολο των προσφύγων σε αυτόν τον πίνακα μειώνεται από 38 σε 37.

Επίσης 2 πρόσφυγες δεν απάντησαν στο ερώτημα σχετικά με το επάγγελμα των παππούδων τους, είτε γιατί δεν θυμόταν, είτε γιατί οι παππούδες τους είχαν πεθάνει πολύ πριν τη γέννησή τους και έτσι το σύνολο από 38 μειώνεται στα 36.

Πίνακας 7: Επάγγελμα των γονιών/παππούδων των προσφύγων στην Αλεξάνδρεια⁸⁷.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΓΟΝΕΙΣ	%	ΠΑΠΠΟΥΔΕΣ	%
<u>ΑΓΡΟΤΕΣ</u> ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΙ	31	86,11%	20	80,00%
ΑΛΛΟ	5	13,89%	5	20,00%
ΣΥΝΟΛΟ	36	100%	25	100%

Στο ερώτημα 10, δύο στους τρεις δήλωσαν ότι οι γονείς τους ήταν αναλφάβητοι, (το 63,15 % για τη μητέρα τους και το 55,26% για τον πατέρα τους). Ένα σημαντικό ποσοστό είπε ότι είχαν τελειώσει το Δημοτικό, (το 28,94% και το 26,32% για τη μητέρα και τον πατέρα αντίστοιχα), ενώ δύο και τέσσερα άτομα δήλωσαν ότι η μητέρα και ο πατέρας τους αντίστοιχα είχε τελειώσει το Γυμνάσιο.

Πίνακας 8: Μόρφωση γονέων προσφύγων.

ΓΟΝΕΙΣ	ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΣ	%	ΜΗ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΣ	%	ΔΗΜΟ ΤΙΚΟ	%	ΓΥΜ- ΝΑΣΙΟ	%
ΠΑΤΕΡΑΣ	21	55,26%	3	7,89%	10	26,31%	4	10,5%
ΜΗΤΕΡΑ	24	63,15%	1	2,63%	11	28,94%	2	5,26%

Οι περισσότεροι είπαν ότι ήρθαν με κάρα και πεζοί, ενώ κάποιιοι με κάρα και τρένο. Μαζί τους πήραν, όπως χαρακτηριστικά έλεγαν όλοι, "ότι μπορούσε να χωρέσει ένα κάρο, λίγα ρούχα, αλεύρι, χρήματα." Άφησαν πίσω όλη τους την περιουσία, χωράφια, αμπέλια, σπίτια "όλο το βιος και το νοικοκυριό τους." Τη δεύτερη φορά που έφυγαν μάλιστα είχαν μόλις μαζέψει τη σοδιά τους και οι αποθήκες τους ήταν γεμάτες. Τα βαρέλια τους γεμάτα από κρασί, που τόσο αγαπούσαν, τα άνοιξαν και άφησαν το κρασί να τρέχει για να μην το πάρουν οι Τούρκοι.

Ο δρόμος της προσφυγιάς διήρκεσε 30 – 40 μέρες. Πολλοί πέθαναν από αρρώστιες ή αρρώστησαν βαριά από την ταλαιπωρία. "Είχαν τρυπήσει τα πόδια από τα βόδια και άφηναν στάμπες στο δρόμο." Κάποιοι πιο αισιόδοξοι για να εμψυχώσουν

⁸⁷ Το σύνολο ξαναγίνεται 36 για τους γονείς των προσφύγων, ενώ το σύνολο των παππούδων μειώνεται κι άλλο, (από 36 σε 25) και αυτό γιατί οι παππούδες έντεκα ατόμων δεν ήρθαν ποτέ στην Αλεξάνδρεια

και τους υπόλοιπους, καθώς προχωρούσαν πολλές οικογένειες μαζί σε ομάδες για να φτάσουν στην Ελλάδα φώναζαν συχνά *"Άνοιξε η πατρίδα και μας περιμένει."*

Στην ερώτηση 12, όλοι απάντησαν ότι η μητρική γλώσσα των γονιών τους ήταν τα ελληνικά, εκτός από δύο που απάντησαν την τουρκική.

Πίνακας 9: Μητρική γλώσσα γονέων προσφύγων

ΜΗΤΡΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	%
Ελληνική	36	94,73%
Τουρκική	2	5,26%

Στην ερώτηση 13, περισσότεροι από τους μισούς Πόντιους είπαν ότι οι γονείς τους μιλούσαν την τουρκική, ενώ τέσσερεις προερχόμενοι από τον Καύκασο δήλωσαν ότι οι γονείς τους γνώριζαν την ρωσική γλώσσα.

Στην ερώτηση 14, οι περισσότεροι ισχυρίστηκαν ότι το κράτος τους παρείχε καλλιεργήσιμη και οικοδομήσιμη γη. Τα στρέμματα και η τοποθεσία που θα έπαιρνε κάθε οικογένεια καθοριζόταν και από τα μέλη της.

Πίνακας 10: Κρατική βοήθεια σε πρόσφυγες από το 1923-1945⁸⁸

ΚΡΑΤΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	%
ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΣΙΜΗ ΓΗ	24	63,2%
ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΜΗ ΓΗ	27	71,05 %
ΔΑΝΕΙΟ	2	5,26%
ΜΕΤΡΗΤΑ	1	2,63%
ΖΩΑ	3	7,89%

Στην ερώτηση 15, το 89,5% (**Πίνακας 11**) ισχυρίστηκαν ότι οι οικογένειες τους, πριν εγκατασταθούν στο Γιδά, είχαν μείνει για κάποιο χρονικό διάστημα σε άλλα μέρη της Μακεδονίας και της Θράκης.

Πίνακας 11: Απευθείας εγκατάσταση στο Γιδά.

ΠΟΣΟΣΤΑ ΓΙΑ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ		
ΑΠΕΥΘΕΙΑΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	%
ΟΧΙ	34	89,5%
ΝΑΙ	4	10,5%
ΣΥΝΟΛΟ	38	100%

Οι πρόσφυγες ανέφεραν διάφορες πόλεις και χωριά, όπως Λευκόγεια και Χρυσοκέφαλο Δράμας, Χορτοκόπι Καβάλας, Τσοτύλι, Καλαμαριά, Κορυφή, Σάντα, ενώ κάποιοι ανέφεραν ότι αρχικά είχαν πάει στην τότε Σοβιετική Ένωση και τις πόλεις Βατούμ και Τασκένδη. Στα μέρη αυτά έζησαν από λίγους μήνες ως και 1-3 χρόνια. Διάφοροι λόγοι όμως τους ανάγκασαν να εγκαταλείψουν τα μέρη που πρωτοεγκαταστάθηκαν και να καταλήξουν οριστικά στην Αλεξάνδρεια.

Στην ερώτηση 16, οι Πόντιοι ανέφεραν ότι συντοπίτες τους έχουν εγκατασταθεί στη Βέροια, τη Νέα Σάντα, την Καστανιά, την Κοζάνη, το Μακροχώρι, τη Θεσσαλονίκη και την Αθήνα.

Στην ερώτηση 17, η πλειοψηφία των προσφύγων (το 55,26%) έκανε λόγο για εχθρική συμπεριφορά των ντόπιων απέναντί τους οι οποίοι τους μισούσαν και πίστευαν πως θα τους πάρουν τις δουλειές και τα χωράφια. *"Στην αρχή ήταν πολύ δύσκολα, οι πρόσφυγες ζητιάνευαν, γιατί δεν είχαν να φάνε και οι ντόπιοι μας έκλειναν τις πόρτες και μας έδιωχναν', Μας αποκαλούσαν γύφτους' 'Μας θεωρούσαν ξένους', μας ζήλευαν για την προοδευτικότητά μας', 'όλη μέρα παραφύλαγαν στα χωράφια για να μην τους τα πάρουμε, είχαν συνηθίσει να έχουν μεγάλες εκτάσεις και ζορίστηκαν', 'μεγάλη έχθρα, παρόλο που έγιναν γάμοι', 'Ανάθεμα το Βενιζέλο που σας έφερε λέγανε συνέχεια', 'Πολλές φορές τρομοκρατούσαν τα παιδιά τους λέγοντάς τα, Θα σε δώσω στον πρόσφυγα να σε φάει'."*

Λίγοι μίλησαν για φιλική συμπεριφορά των ντόπιων (το 26,31 %), είπαν ότι οι ντόπιοι τους φέρθηκαν καλά, όταν ήρθαν, γιατί ήθελαν το χωριό τους να μεγαλώσει και να αναπτυχθεί (**Πίνακας 12**).

Τέλος, λιγοστοί ήταν εκείνοι που ανέφεραν ότι οι ντόπιοι ήταν καχύποπτοι (το 13,15%) ή αδιάφοροι (το 5,26%) απέναντί τους (**Πίνακας 12**). Συγκεκριμένα είπαν: «‘Στην αρχή ήταν διστακτικοί, δεν ξέρανε και πολλά, πολλά και φοβόταν’, ‘Δεν νοιαζόταν τι γινόταν γύρω τους, κοιτούσαν τη βόλεψή τους,».

Πίνακας 12: Συμπεριφορά ντόπιων απέναντι στους πρόσφυγες

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΝΤΟΠΙΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ		
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
ΦΙΛΙΚΗ	10	26,31%
ΕΧΘΡΙΚΗ	21	55,26%
ΚΑΧΥΠΟΠΤΗ	5	13,15%
ΑΔΙΑΦΟΡΗ	2	5,26%

Τα παραπάνω έρχονται σε πλήρη αντίθεση σε σχέση με τα όσα μας δήλωσαν οι ντόπιοι (παράβαλε απαντήσεις ντόπιων). Οκτώ στους δέκα ντόπιους δήλωσαν ότι η συμπεριφορά τους απέναντι στους πρόσφυγες ήταν φιλική. Το ίδιο παραδέχτηκε μόνο ένας στους τέσσερεις Πόντιους. Αυτό αποδεικνύει την διαφορετική οπτική γωνία που βλέπουν οι κοινωνικές ομάδες κάποια ιστορικά γεγονότα. Οι περισσότεροι πρόσφυγες όταν περιέγραφαν την αντιμετώπιση τους από τους ντόπιους είχαν μια έκφραση αδικίας.

Βέβαια το γεγονός ότι το 26,31% παραδέχτηκε πως οι ντόπιοι ήταν φιλικοί απέναντι τους αποδεικνύει ότι κάποιοι πρόσφυγες στάθηκαν πιο τυχεροί και δεν αντιμετώπισαν κοινωνικό ρατσισμό, έχθρα ή διακρίσεις. Σαφώς, αυτό το γεγονός μπορεί να σχετίζεται με τα διαφορετικά χρονικά διαστήματα κατά τα οποία έφταναν οι Πόντιοι στο Γιδά. Δεν τους υποδέχτηκαν με τον καλύτερο τρόπο και τους έδιωχναν, αλλά αυτό ήταν κάτι που διήρκεσε ελάχιστο καιρό καθώς με το πέρασμα του χρόνου δεν υπήρχε τίποτα που να τους χωρίζει ή να προκαλεί προστριβές.

Στην ερώτηση 19 η συντριπτική πλειοψηφία των Ποντίων (το 81,57%) απάντησαν ότι είχαν φιλική συμπεριφορά απέναντι στους ντόπιους (Πίνακας 13):

"Εμείς θέλαμε να στρώσουμε τη ζωή μας, να εξοικειωθούμε και να ενσωματωθούμε, δεν είχαμε διάθεση για έχθρες και φασαρίες', 'Ζούσαμε μαζί, έπρεπε να τους φερόμαστε καλά', ' Ήμασταν ο αδύναμος κρίκος, έπρεπε να έχουμε καλή συμπεριφορά απέναντί τους', 'Τους είχαμε ανάγκη, δεν δημιουργούσαμε προβλήματα." "...εμείς τους πλησιάσαμε με καλή διάθεση, θέλαμε να τα έχουμε καλά με τους συγχωριανούς μας."

Ενδιαφέρον παρουσιάζει πως κανείς από τους πρόσφυγες δεν παραδέχτηκε πως είχαν εχθρική συμπεριφορά απέναντι στους ντόπιους **(Πίνακας 13)**.

Τέλος κάποιοι απάντησαν ότι ήταν αδιάφοροι (το 15,78%) και ένας απάντησε ότι ήταν καχύποπτοι (το 2,6%) απέναντι στους ντόπιους γιατί γνώριζαν ότι δεν τους θέλουνε **(Πίνακας 13)**.

Πίνακας 13: Συμπεριφορά προσφύγων απέναντι στους ντόπιους

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ	ΣΥΝΟΛΟ	%
ΦΙΛΙΚΗ	31	81,57%
ΕΧΘΡΙΚΗ	-	-
ΚΑΧΥΠΟΠΤΗ	1	2,6%
ΑΔΙΑΦΟΡΗ	6	15,78%

Στην ερώτηση 18, σχεδόν όλοι οι πρόσφυγες (το 94,73%) απάντησαν ότι οι ντόπιοι μιλούσαν ελληνικά και δεν ήξεραν άλλη γλώσσα **(Πίνακας 14)**. Κάποιοι (το 5,27 %) δήλωσαν ότι υπήρχαν οικογένειες στο χωριό που μιλούσαν την τουρκική, όπως τους είχαν πει οι γονείς τους ή θυμούνταν οι ίδιοι **(Πίνακας 14)**.

Πίνακας 14: Η γλώσσα των ντόπιων κατά την άφιξη των προσφύγων.

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΝΤΟΠΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΦΙΞΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ		
ΓΛΩΣΣΑ	ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	%
ΕΛΛΗΝΙΚΗ	36	94,73%
ΣΛΑΒΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ	-	-
ΤΟΥΡΚΙΚΗ	2	5,27%
ΕΒΡΑΙΚΗ	-	-

Γρεβενιώτες-Σερβιώτες

Από τους 33 *Γρεβενιώτες-Σερβιώτες* που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο, οι 18 είναι άντρες και οι 15 είναι γυναίκες.

Πίνακας 1:Πρόσφυγες/Φύλο

ΦΥΛΛΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
ΑΝΔΡΕΣ	18	54,54%
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	15	46,46%
ΣΥΝΟΛΟ	33	100%

Δεκατρείς ανήκουν στην ηλικιακή κατηγορία 58-70, 16 στην κατηγορία 71-80, και τέσσερεις στην κατηγορία 81-90 (**Πίνακας 2**). Όλοι δήλωσαν παντρεμένοι και ότι έχουν παιδιά (1-3).

Πίνακας 2: Δυτικομακεδόνες/Ηλικία

ΗΛΙΚΙΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
58-70	13	34,21%
71-80	16	48,48%
81-90	4	12,12%
91-100	-	-

Στο ερώτημα 4, το 63,63% (οι 21 δηλαδή από τους 33) δήλωσαν ότι είχαν τελειώσει το δημοτικό, μόλις το 15,15% (5 στους 33) δήλωσε αναλφάβητο και το 6,06% ότι ήξερε τα στοιχειώδη. Το 6,06% (2 στους 33) των προσφύγων δήλωσε ότι τελείωσε το Γυμνάσιο, ενώ το 9,09% (3 στους 33) το Πανεπιστήμιο. (Παιδαγωγική Νηπιαγωγών Θεσσαλονίκης, Ψυχολογία και Πολυτεχνείο στην Πολωνία).

Πίνακας 3: Γρεβενιώτες-Σερβιώτες/Μόρφωση

ΜΟΡΦΩΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΙ	5	15,15%
ΜΗ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΙ	2	6,06%
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	21	63,63%
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	2	6,06%
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	3	9,09%
ΣΥΝΟΛΟ	33	100%

Στο ερώτημα 5, η σχετική πλειοψηφία των προσφύγων δήλωσαν αγρότες (οι 9 στους 33, το 27,27%), έπειτα έρχονται οι εργάτες με 21,21%(7 άτομα) , οικιακά 3 ή 9,09% και άλλοι τόσοι οικοδόμοι. Τέλος, οι υπόλοιποι δήλωσαν διάφορα άλλα επαγγέλματα (έμπορος, αγρονόμος, μαραγκός, ελαιοχρωματιστής, αρτοποιός και πολιτικός μηχανικός).

Πίνακας 4: Γρεβενιώτες-Σερβιώτες/Επάγγελμα

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
<u>ΑΓΡΟΤΕΣ</u>		
ΚΤΗΝΟΤΟΦΟΙ	9	27,27%
ΕΡΓΑΤΕΣ	7	21,21%
ΟΙΚΟΔΟΜΟΙ	3	9,09%
ΟΙΚΙΑΚΑ	3	9,09%
ΛΟΙΠΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ	11	33,33%
ΣΥΝΟΛΟ	33	100%

Στο ερώτημα 6, όλοι οι Γρεβενιώτες ήταν από την επαρχία των Γρεβενών με σπουδαιότερα τα χωριά Μοναχίτι, Λαγκαδιά, Κηπουρείο, Καλλιράχη. Ακόμη αναφέρθηκαν τα χωριά Οροπέδιο, Δεσκάτη, Μ. Σειρήνα, Κυπαρίσσι, Σίδενδρο, Σπήλαιο, Σταυρός, Μαυρονέρι και Κοσμάκι. Αντίστοιχα οι καταγόμενοι από τα

χωριά των Σερβίων δήλωσαν ως τόπο καταγωγής τα χωριά Πλατανόρευμα, Έλατος, Καστανιά και Μεταξάς.

Στο ερώτημα 7, όλοι έδωσαν πληροφορίες για τον τόπο καταγωγής τους από προσωπικές εμπειρίες, καθώς ήλθαν ενήλικοι στο Γιδά.

Το βασικότερο επάγγελμα των κατοίκων εκεί ήταν η γεωργία. Παρ' όλα ταύτα τα εδάφη ήταν ορεινά και άγονα γι' αυτό οι άνθρωποι αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν είτε εσωτερικά (Γρεβενιώτες) είτε στη Γερμανία και αργότερα στην Αλεξάνδρεια (Σερβιώτες).

Όλοι οι προερχόμενοι από την περιφέρεια των Γρεβενών κάτοικοι παραδέχτηκαν πως η κατάσταση στην περιοχή τους ήταν δύσκολη οικονομικά και δύσκολα τα έβγαζαν πέρα. Οι περισσότεροι είχαν γίδια και πρόβατα ενώ η περιοχή ήταν δύσβατη και δεν μπορούσαν να πάνε σχολείο να μορφωθούν λόγω του γεγονότος ότι από μικροί έπρεπε να βοηθάνε την οικογένεια στα χωράφια.

Μια άλλη κατηγορία ήταν οι Γρεβενιώτες που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τον τόπο τους λόγω της έξαρσης του εμφυλίου πολέμου. Τα Γρεβενά ήταν μια περιοχή που ελεγχόταν από το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ και μετά την επικράτηση της δεξιάς όσοι Γρεβενιώτες πολέμησαν με το ΕΑΜ εκδιωχθήκαν ως προδότες και «συμμορίτες» από τα χωριά τους. Έτσι αναγκάστηκαν να μετακινηθούν δυτικά και ένα τμήμα από αυτούς εγκαταστάθηκε στο Γιδά. Βέβαια πολλοί, ήδη τα καλοκαίρια, δούλευαν ως εποχιακοί εργάτες στην περιοχή κι έτσι δε δυσκολεύτηκαν ιδιαίτερα να εγκατασταθούν στη νέα τους πατρίδα.

Ανάλογη είναι και η περιγραφή που μας έκαναν οι προερχόμενοι από τα Σέρβια Κοζάνης, κάτοικοι της Αλεξάνδρειας, οι οποίοι επίσης αναγκάστηκαν να έρθουν στην Αλεξάνδρεια αργότερα, αφού όμως πριν είχαν μεταναστεύσει στη Γερμανία.

Για τα χωριά της Κοζάνης είπαν «Είχαν πολλά νερά, πλατάνια, βουνά, καπνά, καλαμπόκια, πρόβατα και κατσίκες», «Η περιοχή μας παρήγαγε καπνά και σιτάρια», «Είχαμε χωράφια και μεγάλη παραγωγή. Αφήσαμε πίσω πρόβατα και τα σπίτια μας. Δεν ξαναπήγαμε από τότε».

Στο ερώτημα 8, το 84,84% και το 94% δήλωσε ότι, οι γονείς και οι παππούδες τους αντίστοιχα, ήταν αγρότες στον τόπο καταγωγής τους (**Πίνακας 5**). Αναλυτικότερα, τα επαγγέλματα που μας ανέφεραν για τους γονείς τους και ανήκουν στην κατηγορία “ΆΛΛΟ” ήταν: ιερέας, χωροφύλακας, έμπορος, δάσκαλος.

Πίνακας 5: Επάγγελμα γονιών/παππούδων των δυτικομακεδόνων στη παλιά πατρίδα

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΓΟΝΕΙΣ	%	ΠΑΠΠΟΥΔΕΣ	%
<u>ΑΓΡΟΤΕΣ</u> ΚΤΗΝΟΤΡΟΦ ΟΙ	28	84,84%	31	94%
ΑΛΛΟ	5	15,15%	2	6,06%
ΣΥΝΟΛΟ	33	100%	33	100%

Στον πίνακα 5, παρατηρείται ότι παρόμοια εικόνα με τους πρόσφυγες-ως προς το επάγγελμα των γονιών/παππούδων τους στον τόπο καταγωγής τους- αποκρυσταλλώνεται και στους ντόπιους (**Πίνακας 5, ενότητα: ντόπιοι**), που στην πλειοψηφία τους ήταν αγρότες και κτηνοτρόφοι. Η εικόνα αλλάζει κοιτώντας επιμέρους τα επαγγέλματα εν συγκρίσει με τους Ρομά. Όπως θα δούμε παρακάτω, στον πίνακα 6, ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό Ρομά δήλωσε ότι οι γονείς του ασχολούνταν με άλλα επαγγέλματα (π.χ. αρκουδιάρηδες, αδράχτια κ.α.).

Στο ερώτημα 9, το ποσοστό των δυτικομακεδόνων, που δήλωσε ότι οι γονείς και οι παππούδες τους ασχολήθηκαν με τη γεωργία και την κτηνοτροφία, όταν ήρθαν στην Αλεξάνδρεια, μένει σταθερό: Από 89,18% (**Πίνακας 5**) στα 86,11%, (**Πίνακας 7**). Όσοι, λοιπόν, συνέχισαν να ασκούν το επάγγελμά τους, ασχολήθηκαν με τη γεωργία. Έτσι, η τοπική κοινωνία αποκτά επαγγελματίες τεχνίτες διαφόρων ειδών, όπως σιδηρουργούς, πεταλωτές, φουρνάρηδες, κρεοπώλες, τενεκετζήδες, ασβεστοποιούς, κάτι που πριν δεν είχε. Αντίθετα, το σχεδόν αποκλειστικό επάγγελμα των γονιών/παππούδων των ντόπιων ήταν το αγροτικό (**Πίνακας 5, ενότητα: ντόπιοι**).

Πίνακας 7: Επάγγελμα των γονιών/παππούδων των Γρεβενιωτών-Σερβιωτών στην Αλεξάνδρεια⁸⁹.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΓΟΝΕΙΣ	%	ΠΑΠΠΟΥΔΕΣ	%
<u>ΑΓΡΟΤΕΣ</u>	13	39,39%	-	-
ΑΛΛΟ	1	3,03%	-	-
ΔΕΝ ΗΛΘΑΝ	19	57,57%	-	-

Στο ερώτημα 10, το 51,51 % δήλωσε ότι οι γονείς τους ήταν αναλφάβητοι. Ένα σημαντικό ποσοστό είπε ότι είχαν τελειώσει το Δημοτικό, (το 45,45% και για τη μητέρα και τον πατέρα αντίστοιχα), ενώ ένας πατέρας Γρεβενιώτη είχε τελειώσει το Γυμνάσιο.

Πίνακας 8: Μόρφωση γονέων Δυτικομακεδόνων.

ΓΟΝΕΙΣ	ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΣ	%	ΜΗ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΣ	%	ΔΗΜΟ ΤΙΚΟ	%	ΓΥΜ- ΝΑΣΙΟ	%
ΠΑΤΕΡΑΣ	17	51,51%	-	-	15	45,45%	1	3,03%
ΜΗΤΕΡΑ	17	51,51%	1	3,03%	15	45,45%	-	-

Στην ερώτηση 12, όλοι απάντησαν ότι η μητρική γλώσσα των γονιών τους ήταν τα ελληνικά.

Πίνακας 9: Μητρική γλώσσα γονέων Γρεβενιωτών/Σερβιωτών

ΜΗΤΡΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	%
Ελληνική	33	100%
άλλη	-	-

Στην ερώτηση 13, όλοι απάντησαν πως δεν γνώριζαν άλλη γλώσσα, εκτός από την ελληνική.

Στην ερώτηση 14, οι περισσότεροι ισχυρίστηκαν ότι εγκατέλειψαν την πατρίδα τους για οικονομικούς λόγους (το 69,69% ή 23 άτομα), οκτώ δήλωσαν ότι εγκατέλειψαν τη χώρα τους λόγω εμφυλίου (τον 24,24% ή 8 άτομα) ενώ δύο δήλωσαν ότι εγκατέλειψαν τη χώρα τους για να σπουδάσουν.

Στην ερώτηση 15, το 45,45% των Γρεβενιωτών και των Σερβιωτών ήλθε τη δεκαετία του 1960 για να δουλέψει, το 24,24% το 1948 λόγω του εμφυλίου πολέμου και της εκεί κατάστασης και το 30,30% κατά τη δεκαετία του 1970.

Πίνακας 11: Απευθείας εγκατάσταση στο Γιδά.

ΠΟΣΟΣΤΑ ΓΙΑ ΔΥΤΙΚΟΜΑΚΕΔΟΝΕΣ		
ΑΠΕΥΘΕΙΑΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΔΥΤΙΚΟΜΑΚΕΔΟΝΕΣ	%
ΟΧΙ	0	0
ΝΑΙ	33	100%
ΣΥΝΟΛΟ	33	100%

Στην ερώτηση 16, οι Δυτικομακεδόνες ανέφεραν ότι συντοπίτες τους έχουν εγκατασταθεί στη Βέροια, το Βόλο, τα Τρίκαλα, τη Λάρισα, τη Θεσσαλονίκη και την Αθήνα.

Στην ερώτηση 17, η πλειοψηφία των δυτικομακεδόνων (το 57,57%) έκανε λόγο για φιλική συμπεριφορά των ντόπιων απέναντί τους. Μόνο ένας δήλωσε πως πίστευαν ότι θα τους πάρουν τις δουλειές και τα χωράφια. Λίγοι μίλησαν για εχθρική συμπεριφορά των ντόπιων (το 6,06 %). Αυτό ήταν προφανώς αποτέλεσμα της εχθρικής στάσης που έδειξαν οι ντόπιοι στους Πόντιους λίγες δεκαετίες πριν ενώ αργότερα «μαλάκωσαν», καθώς έμαθαν να συμβιώνουν με άλλους πολιτισμούς. Τέλος, λιγοστοί ήταν εκείνοι που ανέφεραν ότι οι ντόπιοι ήταν καχύποπτοι (το 9,09%), ενώ πολλοί ήταν αδιάφοροι (το 27,27%) απέναντί τους (**Πίνακας 12**).

Πίνακας 12: Συμπεριφορά ντόπιων απέναντι στους Γρεβενιώτες και Σερβιώτες

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΝΤΟΠΙΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΓΡΕΒΕΝΙΩΤΕΣ-ΣΕΡΒΙΩΤΕΣ		
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
ΦΙΛΙΚΗ	19	57,57%
ΕΧΘΡΙΚΗ	2	6,06%
ΚΑΧΥΠΟΠΤΗ	3	9,09%
ΑΔΙΑΦΟΡΗ	9	27,27%

Στην ερώτηση 19, η συντριπτική πλειοψηφία των δυτικομακεδόνων (το 84,84%) απάντησαν ότι είχαν φιλική συμπεριφορά απέναντι στους ντόπιους:

"Τους είχαμε ανάγκη, δεν δημιουργούσαμε προβλήματα." "...εμείς τους πλησιάσαμε με καλή διάθεση, θέλαμε να τα έχουμε καλά με τους συγχωριανούς μας."

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι κανείς από τους Γρεβενιώτες ή Σερβιώτες δεν παραδέχτηκε ότι είχαν εχθρική συμπεριφορά απέναντι στους ντόπιους. Τέλος, κάποιος απάντησε ότι ήταν αδιάφοροι (το 12,12%) και ένας απάντησε ότι ήταν καχύποπτοι (το 3,03%) απέναντι στους ντόπιους γιατί γνώριζαν ότι δεν τους ήθελαν (Πίνακας 13).

Πίνακας 13: Συμπεριφορά Γρεβενιωτών ή Σερβιωτών απέναντι στους ντόπιους

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ	ΣΥΝΟΛΟ	%
ΦΙΛΙΚΗ	28	84,84%
ΕΧΘΡΙΚΗ	-	-
ΚΑΧΥΠΟΠΤΗ	1	3,03%
ΑΔΙΑΦΟΡΗ	4	12,12%

Στην ερώτηση 18, σχεδόν όλοι (το 100%) απάντησαν ότι οι ντόπιοι μιλούσαν ελληνικά και δεν ήξεραν άλλη γλώσσα (Πίνακας 14).

Πίνακας 14: Η γλώσσα των ντόπιων κατά την άφιξη των Γρεβενιωτών-Σερβιωτών

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΝΤΟΠΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΦΙΞΗ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ		
ΓΛΩΣΣΑ	ΔΥΤΙΚΟΜΑΚΕΔΟΝΕΣ	%
ΕΛΛΗΝΙΚΗ	33	100%
ΣΛΑΒΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ	-	-
ΤΟΥΡΚΙΚΗ	-	-
ΕΒΡΑΙΚΗ	-	-

Πολιτική Συμπεριφορά

Τα επόμενα ερωτήματα αφορούν την πολιτική συμπεριφορά και την πολιτική ταυτότητα των κατοίκων. Συγκεκριμένα, στο ερώτημα 13 (για ντόπιους) και 20 (για πρόσφυγες), το 51,42% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι η οικογένειά τους ανήκε στο Βενιζελικό/Φιλελεύθερο μέτωπο, το 29,14% στο Κωνσταντινικό/Βασιλικό, το 6,28% στο Κ.Κ.Ε και το 13,16% Αδιάφορο (**Πίνακας 1**).

Πίνακας 1: Πολιτικό στίγμα για το σύνολο των κατοίκων κατά τη μεσοπολεμική περίοδο.

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΜΕΤΩΠΑ	ΣΥΝΟΛΟ	%
<u>ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟ</u> <u>ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟ</u>	90	51,42%
<u>ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΚΟ</u> <u>ΒΑΣΙΛΙΚΟ</u>	51	29,14%
Κ.Κ.Ε	11	6,28%
ΑΛΛΟ	-	-
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	23	13,16%
ΣΥΝΟΛΟ	175	100%

Ωστόσο, ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διαφορές στις πολιτικές προτιμήσεις κατά τη μεσοπολεμική περίοδο μεταξύ ντόπιων και προσφύγων αλλά και δυτικομακεδόνων. Η πλειοψηφία των ντόπιων, το 54,32%, δήλωσε ότι η οικογένεια τους ανήκε στο Βενιζελικό/Φιλελεύθερο μέτωπο, ενώ και η συντριπτική πλειοψηφία των Ποντίων, το 63,15%, δήλωσε στο Βενιζελικό/Φιλελεύθερο μέτωπο.

Στο Βασιλικό/Κωνσταντινικό μέτωπο ανήκε το 37,03% των ντόπιων και το 21,05% των Ποντίων (**πίνακας 2,3**). Το μεγάλο ποσοστό απήχησης του Ελευθέρου Βενιζέλου ανάμεσα στους Πόντιους έχει να κάνει με τη γενικότερη προτίμηση των προσφύγων αμέσως μετά την άφιξη τους στο ελληνικό κράτος, οι οποίοι εντάχθηκαν τόσο ως ψηφοφόροι όσο και ως πολίτευτές στο κόμμα των Φιλελευθέρων.

Η προτίμηση της πλειοψηφίας των ντόπιων στο πρόσωπο του «εθνάρχη Κρητικού» σχετίζεται πιθανότατα με το σχηματισμό της κυβέρνησης εθνικής άμυνας της Θεσσαλονίκης η οποία επηρέασε τις όμορες περιοχές. Εξάλλου είναι γνωστές οι εκλογικές διαφορές που είχε με τους αντιπάλους του ο Βενιζέλος κατά τις

εκλογικές αναμετρήσεις της δεκαετίας του 1920, έτσι ώστε επικράτησε το δίπολο Φιλελεύθεροι και «αντιβενιζελικά κόμματα» συλλήβδην.

Τα ποσοστά του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος (τότε Σοσιαλιστικού Κόμματος Ελλάδος) ήταν πολύ χαμηλά και στην έρευνα μόνο ανάμεσα στους δυτικομακεδόνες καταγράφεται ένα ποσοστό της τάξεως του 18,18%. Σ' αυτή την πληθυσμιακή ομάδα, ίδιο ποσοστό καταγράφει και το βασιλικό/κωνσταντινικό μέτωπο, ενώ και εδώ η σχετική πλειοψηφία ανήκει στο βενιζελικό/φιλελεύθερο μέτωπο(39,39%). Οι επιμέρους πλειοψηφία σε όλες τις πληθυσμιακές ομάδες του φιλελεύθερου μετώπου δικαιολογεί και την άνετη επικράτηση του στο σύνολο.

Πίνακας 2: Πολιτικό στίγμα ντόπιων κατά τη μεσοπολεμική περίοδο

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΜΕΤΩΠΑ	ΝΤΟΠΙΟΙ	%
<u>BENIZEΛΙΚΟ</u> ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟ	44	54,32%
<u>ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΚΟ</u> ΒΑΣΙΛΙΚΟ	30	37,03%
Κ.Κ.Ε	2	2,46%
ΑΛΛΟ	-	-
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	5	6,17%
ΣΥΝΟΛΟ	81	100%

Πίνακας 3: Πολιτικό στίγμα προσφύγων κατά τη μεσοπολεμική περίοδο.

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΜΕΤΩΠΑ	ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	%
<u>BENIZEΛΙΚΟ</u> ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟ	24	63,15%
<u>ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ</u> ΒΑΣΙΛΙΚΟ	8	21,05%
Κ.Κ.Ε	3	7,89%
ΑΛΛΟ	-	-
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	3	7,89%
ΣΥΝΟΛΟ	38	100%

Πίνακας 4: Πολιτικό στίγμα κατά τη μεσοπολεμική περίοδο για τους Γρεβενιώτες-Σερβιώτες.

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΜΕΤΩΠΑ	Γρεβενιώτες-Σερβιώτες.	%
BENIZEΛΙΚΟ/ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟ	13	39,39%
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΚΟ/ΒΑΣΙΛΙΚΟ	6	18,18%
Κ.Κ.Ε	6	18,18%
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	7	21,21%

Πίνακας 5: Πολιτικό στίγμα κατά τη μεσοπολεμική περίοδο για τους Ρουμανόφωνους Ρομά

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΜΕΤΩΠΑ	ΡΟΥΜΑΝΟΦΩΝΟΙ ROMA	%
BENIZEΛΙΚΟ/ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟ	9	39,13%
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΚΟ/ΒΑΣΙΛΙΚΟ	7	30,43%
Κ.Κ.Ε	-	-
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	7	30,43%

Στο ερώτημα 14 (για ντόπιους) και 21 (για πρόσφυγες), μόλις το 31% των ερωτηθέντων ανέφεραν δραστηριότητα προσωπική ή της οικογένειάς τους στα πολιτικά και πολεμικά πράγματα της περιόδου της κατοχής. Πιο συγκεκριμένα, κανένας από τους Ποντίους και τους ρουμανόφωνους ρομά δεν ανέφερε προσωπική δραστηριότητα στα πολεμικά ή πολιτικά πράγματα. Κανείς δε δήλωσε ότι ανήκε στην Ε.Π.Ο.Ν και το 4,57% στον Ε.Λ.Α.Σ (**Πίνακας 7**).

Το 24,57% (ντόπιοι και δυτικομακεδόνες) δήλωσαν ότι μέλη από τις οικογένειές τους δραστηριοποιήθηκαν με τον Ε.Λ.Α.Σ. Δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που οι ερωτώμενοι δήλωσαν πως η συμμετοχή τους στα πολιτικά πράγματα της κατοχής ήταν «αντίθετη» στην πολιτική προέλευση της οικογένειάς τους. Συγκεκριμένα είπαν :

«Αν και ήμασταν Βενιζελικοί και ο πατέρας μου υποστηρικτής του Νικολάου Πλαστήρα από τη μικρασιατική εκστρατεία και μετά ,οργανωθήκαμε στον ΕΛΑΣ και το ΕΑΜ όλη η οικογένεια.»

Άλλοι δήλωσαν πως ήταν αδιάφοροι καθώς είχαν συγγενείς και στο ΕΛΑΣ και στον ΕΔΕΣ. Πολλοί μας περιέγραψαν τις κακουχίες από τις καταστάσεις της εποχής (πείνα, περιορισμός ελευθερίας, εκτελέσεις), ενώ έδωσαν έμφαση στα κρυοπαγήματα που υπέστη ο πατέρας τους στα βουνά της Πίνδου και εξιστόρησαν διάφορα περιστατικά. Αρκετοί λοιπόν είχαν συγγενείς που πολέμησαν στην Αλβανία, ενώ κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, διαδραματίστηκαν πολλά εύθυμα περιστατικά, όπως το να αρχίσουν να τραγουδάνε εμβατήρια κάποιοι ηλικιωμένοι ή περιστατικά συγκίνησης κατά τη διάρκεια της αφήγησης.

Βέβαια, στον αντίποδα υπήρξαν και αφηγήσεις που κράτησαν μετριοπαθέστερη στάση στη γερμανική κατοχή ή κάποιοι που ήταν φίλα προσκείμενοι σε αυτή. Συγκεκριμένα δήλωσαν:

«Καλά ήταν επί κατοχής. Δεν τα πηγαίναμε καλά με τους αντάρτες. Κοιμόμασταν μαζί με τους Γερμανούς οι οποίοι νοίκιαζαν σε εμάς. Οι αντάρτες ήθελαν να κάψουν το σπίτι μας και το προσπάθησαν πολλές φορές. Οι αντάρτες δεν ήταν από το Γιδά. Ήταν από τα γειτονικά χωριά.»

Πράγματι αν και κάποιες παρόμοιες δηλώσεις προκαλούν το κοινό περί δικαίου αίσθημα ήταν συνήθεις μεταξύ των ερωτώμενων, κυρίως όσων προέρχονταν από την ίδια οικογένεια. Αυτό οφείλεται σε δύο παράγοντες: η περιοχή του Γιδά δεν είχε μαζικές εκτελέσεις, ενώ λίγοι εξορίστηκαν ή φυλακίστηκαν στα μεγάλα στρατόπεδα της Θεσσαλονίκης. Οι περισσότεροι κάτοικοι του Γιδά συνέχισαν να ζουν τη ζωή τους καλλιεργώντας τα χωράφια τους και μένοντας με την οικογένεια τους αδιαφορώντας για τη γερμανική κατοχή. Αυτό σε συνδυασμό με τη «μετριοπαθέστερη» στάση των ναζι αξιωματικών, που τότε στρατοπέδευαν στο χώρο του σημερινού ξενοδοχείου Δωδώνη, δημιούργησε μια πιο ανεκτική στάση των ντόπιων απέναντι στον κατακτητή.

Ο δεύτερος παράγοντας σχετίζεται με τη δράση ανταρτών στην περιοχή. Οι αντάρτες που έλεγχαν τη γραμμή μέχρι το χωριό Κυψέλη προς το νότο εχθρεύονταν την περιοχή του Γιδά, που πάντα ελεγχόταν από τους Γερμανούς. Έτσι, προσπαθούσαν να κάψουν τα χωριά του Ρουμλουκιού και συχνά προέβαιναν σε πλιάτσικο κλέβοντας ζώα και κινητή περιουσία των ντόπιων. Υπήρξαν και περιστατικά δολοφονιών ντόπιων από αντάρτες που προσπάθησαν να σώσουν την περιουσία τους από αυτούς.

Όλα τα παραπάνω ανάγκασαν πολλούς ντόπιους να βρουν τη «σωτηρία» τους στους Γερμανούς κατακτητές. Πολλοί αγρότες, δηλαδή, προκειμένου να σώσουν την περιουσία τους και την οικογένεια τους από τις επιδρομές των ανταρτών συγκρότησαν τα τάγματα ασφαλείας εθελοντικά τα οποία προμήθευαν με όπλα οι

Γερμανοί Ναζί. Αυτά τα τάγματα ασφαλείας περιπολούσαν με βάρδιες τα χωριά προς αποτροπή εμφάνισης ανταρτών. Επικεφαλής τους στην περιοχή ήταν ο Πόντιος Κωνστάντιος Μουρατίδης, κάτοικος Νεοχωρόπουλου, πρώην ιερέας, ο οποίος συμμετείχε και στο αντάρτικο του Πόντου και «πέταξε» τα ράσα, όταν σκότωσε δύο Τούρκους.

Πίνακας 7: Δραστηριότητα στα πολιτικά και πολεμικά πράγματα της περιόδου της κατοχής 1941-1944.

ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	Ε.Λ.Α.Σ	ΣΥΝΟΛΟ%	Ε.Δ.Ε.Σ	ΣΥΝΟΛΟ%	ΑΛΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ%
ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ	8	4,57%	3	1,71%	-	-
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	35	20%	8	4,57%	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	43	24,57%	11	6,28%	-	-

Στο ερώτημα 15 (για ντόπιους) και 22 (για πρόσφυγες, δυτικομακεδόνες), που αφορά την περίοδο (1945-1949), το 6,85% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι ανήκε στον Ε.Λ.Α.Σ και το 8,57% στον Εθνικό Στρατό. Επίσης, το 2% δήλωσε ότι ανήκε στους Μάηδες [ΜΑΥ: Μονάδες Αυτοάμυνας Υπαίθρου]. Περισσότεροι δήλωσαν τη συμμετοχή μελών της οικογένειάς τους στον Ε.Λ.Α.Σ, στον Εθνικό Στρατό και στους Μάηδες για την περίοδο του εμφυλίου πολέμου. Συγκεκριμένα: το 10,28%, των ερωτηθέντων είπε ότι μέλη της οικογένειάς τους, ανήκαν στον Ε.Λ.Α.Σ. (όλοι). Το 17,14%, είπε ότι ανήκαν στον Εθνικό Στρατό μέλη της οικογένειάς τους, (όλοι) (Πίνακας 8) ενώ το 2% δήλωσε, ότι μέλος της οικογένειάς τους ανήκε στους Μάηδες.

Υπήρχαν και περιπτώσεις που ενώ ένα μέλος της οικογένειας υπηρετούσε στον Εθνικό Στρατό εκείνη την περίοδο, ένα άλλο ανήκε στον Ε.Λ.Α.Σ. Από τους ερωτώμενους κανείς δε δήλωσε συμμετοχή σε άλλη οργάνωση πέραν του Ε.Λ.Α.Σ., του Εθνικού Στρατού και των Μονάδων Αυτοάμυνας Υπαίθρου. Όσοι δήλωσαν πως ανήκαν στις δύο τελευταίες κατηγορίες είπαν:

«Οι αντάρτες ζητούσαν ελεημοσύνη. Οι δικοί μας κρυβόταν από τους αντάρτες... Έκρυβαν τη σοδειά και φοβόταν μη βάλουν φωτιά στις αγροικίες.»

Από την άλλη υπήρξαν και άλλοι που είπαν πως μέλη της οικογένειάς τους πήγαν εξορία και ταλαιπωρήθηκαν σε όλες τις δραστηριότητες τους, επαγγελματικές και μη. Βέβαια στο θέμα του εμφυλίου, κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, διακρίθηκε μια απροθυμία από τη μεριά των ερωτώμενων να προβούν σε λεπτομέρειες ή περιγραφή συγκεκριμένων περιστατικών, προφανώς λόγω της

προσπάθειας τους να «ξεγράψουν» από τη μνήμη τους τον εμφύλιο ή «συμμοριτοπόλεμο» όπως χαρακτηριστικά είπαν κάποιοι.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η στάση των επιμέρους πληθυσμιακών ομάδων κατά τη διάρκεια του εμφυλίου. Έτσι οι Πόντιοι ταυτίζονται με τους ντόπιους και αποκλειστικά πολέμησαν με τον Εθνικό Στρατό «κατά του ΕΛΑΣ Β'» όπως χαρακτηριστικά ανέφεραν. Σ' αυτό μπορεί να συνέβαλε και το γεγονός πως η περιοχή του Γιδά ήταν κάμπος και έτσι δύσκολα μπορούσε να αναπτυχθεί αντάρτικο. Σαφώς, η περιοχή μπορούσε εύκολα να ελέγχεται από τη χωροφυλακή σε συνδρομή της οποίας έφταναν δυνάμεις ανά πάσα στιγμή από τη Θεσσαλονίκη.

Τα πράγματα αλλάζουν άρδην μεταξύ των Γρεβενιωτών και των Σερβιωτών. Το γεγονός ότι πολλοί ήρθαν κατά τη δεκαετία του 1950 λόγω εμφυλίου δείχνει ότι εκδιώχθηκαν «στιγματισμένοι» μετά την επικράτηση του Εθνικού Στρατού. Πράγματι, όλοι οι κάτοικοι της περιοχής των Γρεβενών που δήλωσαν συμμετοχή στον εμφύλιο παραδέχτηκαν πως ήταν οργανωμένοι στο ΕΑΜ-ΕΛΑΣ. Σε αυτό, αντίθετα με τους ντόπιους, βοήθησε και το γεγονός ότι η περιοχή των Γρεβενών είναι ορεινή και μπορούσε να ευδοκιμήσει αντάρτικο. Βέβαια, υπήρξε περίπτωση Γρεβενιώτη που παραδέχτηκε πως τον απήγαγαν μέλη του ΕΛΑΣ και τον ανάγκασαν να πολεμήσει μαζί τους για έξι μήνες. Όλα αυτά δείχνουν τις συγκεχυμένες καταστάσεις που επικράτησαν κατά τη μαύρη περίοδο 1945-1949 της νεοελληνικής ιστορίας.

Πίνακας 8: Δραστηριότητα στα πολιτικά και πολεμικά πράγματα της περιόδου του εμφυλίου 1946-1949

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	Ε.Λ.Α.Σ	ΣΥΝΟΛΟ%	ΕΘΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ%
ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ	12	6,85%	15	8,57%
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	18	10,28%	30	17,14%
ΣΥΝΟΛΟ	30	17,14%	45	25,71%

Στο ερώτημα 16 α) (για ντόπιους) και 23 α) (για πρόσφυγες, δυτικομακεδόνες), το 34,28% των ερωτηθέντων (60 άτομα) δήλωσε ότι ανήκε στη Δεξιά, το 40,57% (71 άτομα) στο Κέντρο, το 11,42% (20 άτομα) στην Αριστερά, ενώ το 13,71% (24 άτομα) δήλωσε αδιάφορο (πίνακας 9).

Πίνακας 9: Πολιτικό στίγμα για το σύνολο των ερωτηθέντων κατά την περίοδο 1951-1967.

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΤΙΓΜΑ 1951-1967	ΣΥΝΟΛΟ	%
ΔΕΞΙΑ	60	34,28%
ΚΕΝΤΡΟ	71	40,57%
ΑΡΙΣΤΕΡΑ	20	11,42%
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	13,71	24%
ΣΥΝΟΛΟ	175	100%

Στο ερώτημα αυτό, οι απαντήσεις ντόπιων και προσφύγων ποικίλουν, καθώς άλλοι δήλωσαν στη ΔΕΞΙΑ, (το 41,97% των ντόπιων, το 34,21% των προσφύγων). Άλλη μια ομοιότητα τους έγκειται στο ότι περισσότεροι ντόπιοι δήλωσαν ότι ανήκαν στο ΚΕΝΤΡΟ (41,97%) από ότι στην ΑΡΙΣΤΕΡΑ (4,93%), ενώ αρκετά περισσότεροι πρόσφυγες δήλωσαν στο ΚΕΝΤΡΟ (52,63%) από ότι στην ΑΡΙΣΤΕΡΑ (13,15%) (**πίνακας 10,11**). Τα μόνα σημαντικά ποσοστά όσων δήλωσαν ότι αυτοπροσδιορίζονταν αριστεροί κατά τις δεκαετίες του 1950 και 1960 είναι μεταξύ των Δυτικομακεδόνων (33,33%), ενώ είναι ανύπαρκτα μεταξύ των Ρομά.

Επιμέρους τα ποσοστά των ντόπιων είναι μοιρασμένα ανάμεσα στο Κέντρο και τη Δεξιά (41,97% ή 34 άτομα), ενώ τα κόμματα που αντίστοιχα δήλωσαν πως ψήφιζαν ήταν τα δύο μεγάλα της εποχής Ένωσις Κέντρου και Ε.Ρ.Ε. Στους Πόντιους διακρίνουμε μεγάλες τάσεις προς το κέντρο σε με ποσοστό 52,63% έναντι 34,21% και 13,15% αριστερά.

Παρά το γεγονός ότι κατά τις δεκαετίες του 1950 και του 1960 οι ρουμανόφωνοι Ρομά δεν είχαν πολιτικά δικαιώματα και κυκλοφορούσαν με «*δελτίο αλλοδαπού ανιθαγενή*» δήλωσαν πως μόνο οι μισοί σχεδόν (43,47%) ήταν αδιάφοροι στα πολιτικά πράγματα. Έτσι, το 34,78% δήλωσαν δεξιοί και μάλιστα αναφέρθηκαν με εγκωμιαστικά σχόλια για το πολίτευμα της βασιλευομένης δημοκρατίας και το βασιλιά Κωνσταντίνο, ενώ το 21,73% αυτοπροσδιορίστηκαν ως κεντρώοι.

Πίνακας 10: Πολιτικό στίγμα ντόπιων κατά την περίοδο 1951-1967.

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΤΙΓΜΑ 1951-1967	ΝΤΟΠΙΟΙ	%
ΔΕΞΙΑ	34	41,97%
ΚΕΝΤΡΟ	34	41,97%
ΑΡΙΣΤΕΡΑ	4	4,93%
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	9	11,11%
ΣΥΝΟΛΟ	81	100%

Πίνακας 11: Πολιτικό στίγμα προσφύγων συνολικά κατά την περίοδο 1951-1967.

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΤΙΓΜΑ 1951-1967	ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	%
ΔΕΞΙΑ	13	34,21%
ΚΕΝΤΡΟ	20	52,63%
ΑΡΙΣΤΕΡΑ	5	13,15%
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	38	100%

Πίνακας 12: Πολιτικό στίγμα Δυτικομακεδόνων κατά την περίοδο 1951-1967

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΤΙΓΜΑ 1951-1967	ΔΥΤΙΚΟΜΑΚΕΔΟΝΕΣ	%
ΔΕΞΙΑ	5	15,15%
ΚΕΝΤΡΟ	12	36,36%
ΑΡΙΣΤΕΡΑ	11	33,33%
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	5	15,15%
ΣΥΝΟΛΟ	33	100%

Πίνακας 13: Πολιτικό στίγμα Ρουμανόφωνων Ρομά κατά την περίοδο 1951-1967

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΤΙΓΜΑ 1951-1967	ΡΟΥΜΑΝΟΦΩΝΟΙ ROMA	%
ΔΕΞΙΑ	8	34,78%
ΚΕΝΤΡΟ	5	21,73%
ΑΡΙΣΤΕΡΑ	-	-
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	10	43,47%
ΣΥΝΟΛΟ	23	100%

Στο ερώτημα 16β) (για ντόπιους) και 23β) (για πρόσφυγες), το 46,86% των ερωτηθέντων δήλωσε ΚΑΤΑ του Στρατιωτικού Καθεστώτος, το 21,71% ΥΠΕΡ, ενώ το 31,43% Αδιάφορο (πίνακας 15).

Πίνακας 15: Σύνολο Ερωτηθέντων/Στρατιωτικό Καθεστώς 1967-1974

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ	ΣΥΝΟΛΟ	%
ΥΠΕΡ	21,71	%
ΚΑΤΑ	46,86	%
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	31,43	%

Και σε αυτό το ερώτημα, οι απαντήσεις των ντόπιων και των προσφύγων συγκλίνουν, αφού οι περισσότεροι από τους ντόπιους και τους πρόσφυγες είναι ΚΑΤΑ του στρατιωτικού καθεστώτος (πίνακας 16,17).

Πίνακας 16: Ντόπιοι/Στρατιωτικό Καθεστώς, 1967-1974

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ	ΝΤΟΠΙΟΙ	%
ΥΠΕΡ	23	28,39%
ΚΑΤΑ	45	55,55%
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	13	16,05%

Πίνακας 17: Πρόσφυγες/Στρατιωτικό Καθεστώς, 1967-1974

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ	ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	%
ΥΠΕΡ	11	28,94%
ΚΑΤΑ	22	57,89%
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	5	13,15%

Πίνακας 18: Γρεβενιώτες-Σερβιώτες/Στρατιωτικό Καθεστώς, 1967-1974

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ	Γρεβενιώτες- Σερβιώτες	%
ΥΠΕΡ	1	3,03%
ΚΑΤΑ	5	15,15%
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	27	81,81%

Πίνακας 19: Ρουμανόφωνοι Ρομά / Στρατιωτικό Καθεστώς, 1967-1974

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ	Ρουμανόφωνοι Ρομά	%
ΥΠΕΡ	3	13,04%
ΚΑΤΑ	10	43,37%
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	10	43,47%

Επιμέρους όλες οι πληθυσμιακές ομάδες τάχθηκαν ξεκάθαρα κατά του στρατιωτικού καθεστώτος με μεγάλη διαφορά. Έτσι, ανάμεσα στους ντόπιους το ποσοστό όσων δήλωσαν κατά της χούντας φτάνει το 55,55% έναντι 28,39% αυτών που δήλωσαν υπέρ ενώ αντίστοιχα ήταν και τα ποσοστά μεταξύ των Ποντίων (57,8% κατά έναντι 28,94% υπέρ).

Οι δυτικομακεδόνες δήλωσαν κατά σε ποσοστό 15,15%, ενώ οι υπόλοιποι σε ποσοστό 81,81% δήλωσαν αδιάφοροι απέναντι στο στρατιωτικό καθεστώς. Αυτό το γεγονός, αν και αρχικά προκαλεί εντύπωση, οφείλεται πιθανότατα στην «απροθυμία» των προερχόμενων από τα Γρεβενά και τα Σέρβια κατοίκων να απαντήσουν ειλικρινά. Σε αυτή τη στάση μετράει προφανώς και το γεγονός ότι ένα μεγάλο μέρος τους έφυγαν από τις περιοχές λόγω εμφυλίου και ήταν πολιτικοί πρόσφυγες. Σχετίζεται, δηλαδή, με το αίσθημα του φόβου. Επίσης, έκπληξη μας προκαλεί το γεγονός ότι υπάρχει ένα ποσοστό 13% μεταξύ των Ρομά που δήλωσαν υπέρ του στρατιωτικού καθεστώτος. Από την άλλη πολλοί ήταν αυτοί που αν και δήλωσαν κατά της χούντας τόνιζαν πως :

«έκανε πολλά καλά και υπήρχε ασφάλεια, δεν υπήρχε ανεργία, αλλοδαποί(!) και ο κόσμος κοιμόταν με τις πόρτες ανοιχτές».

Βέβαια, στο τέλος δήλωναν κατά γιατί δε θα ήθελαν να τους περιορίσουν τα δικαιώματα κ.λ.π Αξιοσημείωτο είναι ότι όσοι απαντούσαν ΥΠΕΡ του Στρατιωτικού Καθεστώτος, έσπευδαν να το “δικαιολογήσουν ” λέγοντας ότι:

«ο Παπαδόπουλος διέγραφε τα χρέη και μοίραζε λεφτά», ‘εκείνα τα χρόνια υπήρχε τάξη και δεν έκανε ο καθένας ότι ήθελε’».

Στο τελευταίο ερώτημα, το 16γ) (για ντόπιους) και 23γ) (για πρόσφυγες και Δυτικομκεδόνες), οι περισσότεροι, το 45,14% δήλωσαν ΠΑΣΟΚ, το 41,14% Ν.Δ., το 8,57% Κ.Κ.Ε και το 2,85% Αδιάφορο (**πίνακας 20**).

Πίνακας 20: Σύνολο ερωτηθέντων /Πολιτικό Στίγμα κατά τη μεταπολεμική περίοδο

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΤΙΓΜΑ	ΣΥΝΟΛΟ	%
Ν.Δ	72	41,14%
ΠΑ.ΣΟΚ	79	45,14%
Κ.Κ.Ε	15	8,57%
Ε.Π.ΕΝ	2	1,14%
ΚΚΕ Εσ	2	1,14%
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	5	2,85%

Οι απαντήσεις για το πολιτικό στίγμα ντόπιων και προσφύγων κατά τη μεταπολίτευση και πάλι συγκλίνουν, αφού αμφότεροι δήλωσαν στην πλειοψηφία τους Ν.Δ., το 50,61% και το 43,94% αντίστοιχα (**πίνακας 21,22**).

Πίνακας 21: Ντόπιοι/Πολιτικό Στίγμα κατά τη μεταπολεμική περίοδο.

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΤΙΓΜΑ	ΝΤΟΠΙΟΙ	%
Ν.Δ	41	50,61%
ΠΑ.ΣΟΚ	31	38,27%
Κ.Κ.Ε	3	3,7%
Ε.Π.ΕΝ.	1	1,23%
ΚΚΕ Εσ	1	1,23%
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	4	4,93%

Πίνακας 22: Πρόσφυγες συνολικά/ Πολιτικό Στίγμα κατά τη μεταπολεμική περίοδο

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΤΙΓΜΑ	ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	%
N.Δ	17	44,74%
ΠΑ.ΣΟΚ	16	42,11%
Κ.Κ.Ε	3	7,89%
Ε.Π.ΕΝ	1	2,63%
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	1	2,63%

Πίνακας 23: Γρεβενιώτες-Σερβιώτες /Πολιτικό Στίγμα κατά τη μεταπολεμική περίοδο

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΤΙΓΜΑ	Γρεβενιώτες- Σερβιώτες	%
N.Δ	5	15,15%
ΠΑ.ΣΟΚ	18	54,54%
Κ.Κ.Ε	9	27,27%
Κ.Κ.Ε. Εσωτερικού	1	3,03%

Πίνακας 24: ΡΟΥΜΑΝΟΦΩΝΟΙ ΡΟΜΑ/Πολιτικό Στίγμα κατά τη μεταπολεμική περίοδο

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΤΙΓΜΑ	Ρουμανόφωνοι Ρομά	%
N.Δ	9	39,13%
ΠΑ.ΣΟΚ	14	60,86%
Κ.Κ.Ε	-	-
ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ	-	-

Ως προς την κομματική προτίμηση κατά τη μεταπολίτευση υπάρχουν έντονες διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις διάφορες πληθυσμιακές ομάδες. Έτσι, το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας υπερέχει ανάμεσα στους ντόπιους ξεκάθαρα (50,61%) και στους Πόντιους οριακά (44,74%). Αντίθετα το ΠΑ.ΣΟ.Κ. κατέχει την πρώτη θέση τόσο στο σύνολο (45,14%) όσο και ανάμεσα στους Δυτικομακεδόνες (54,54% έναντι 15,15 της ΝΔ) και τους ρουμανόφωνους ρομά (60,86% έναντι 39,13%). Τα μεγαλύτερα ποσοστά του Κ.Κ.Ε. καταγράφονται μεταξύ των Δυτικομακεδόνων

(27,27% ποσοστό πολύ υψηλότερο από το αντίστοιχο στο συνολικό πληθυσμό που είναι 8,57%).

Οι υπόλοιποι πολιτικοί σχηματισμοί (Κ.Κ.Ε Εσωτερικού/Συνασπισμός, Ε.Π.ΕΝ) είχαν μικρότερη ή καθόλου απήχηση τόσο στο σύνολο όσο και στις επιμέρους πληθυσμιακές ομάδες.

Βλέπουμε λοιπόν πως οι επιλογές των κατοίκων της πόλης της Αλεξάνδρειας κατά τις δύο πρώτες δεκαετίες της μεταπολίτευσης είναι αντίστοιχες των εκλογικών αποτελεσμάτων πανελλαδικά, χωρίς ιδιαίτερες εκπλήξεις. Το ποσοστό του δικομματισμού στο σύνολο των κατοίκων της πόλης, από τα ευρήματα της έρευνας, φτάνει το 86,28 % ενώ υπάρχει μια ελαφριά υπεροχή του ΠΑ.ΣΟ.Κ. κατά 4% μονάδες. Πράγματι σε όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις το ποσοστό Ν.Δ.-ΠΑ.ΣΟ.Κ. ξεπερνούσε το 80% ενώ στις περισσότερες (1981, 1985, 1989, 1996) από αυτές το ΠΑ.ΣΟ.Κ. έπαιρνε την πρώτη θέση.

Το ποσοστό όσων δήλωσαν ότι ήταν αδιάφοροι για τα πολιτικά τεκταινόμενα ήταν ασήμαντο (4,93% στους ντόπιους, 2,63% στους Πόντιους και μηδενικό σε Ρομά και δυτικομακεδόνες). Καμία πληθυσμιακή ομάδα δεν εμφανίζει ποσοστά αντίστοιχα του γενικού συνόλου. Έτσι, οι ντόπιοι αναδεικνύουν πρώτο κόμμα τη Νέα Δημοκρατία με 50,61% έναντι 44,74% του Πανελλήνιου Σοσιαλιστικού Κινήματος. Τα περισσότερο ανατρεπτικά δεδομένα τα δίνουν οι δυτικομακεδόνες, οι οποίοι αναδεικνύουν πρώτο κόμμα το ΠΑ.ΣΟ.Κ με ποσοστό 54,54%, δεύτερο το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος με ποσοστό 27,27% και τρίτο κόμμα τη Νέα Δημοκρατία με ποσοστό μόλις 15,15%.

Αυτή η χαώδης διαφορά είναι και ο λόγος που το ΠΑ.ΣΟ.Κ είχε την πρώτη θέση στο σύνολο καθώς από την άλλη η Νέα Δημοκρατία αναδείχθηκε πρώτη δύναμη σε ντόπιους και Πόντιους. Βέβαια, υπάρχουν διάφορες παράμετροι που δε μας βοηθούν να βγάλουμε ασφαλή συμπεράσματα λ.χ. πόσοι από τους Γρεβενιώτες και Σερβιώτες είχαν μεταφέρει τα πολιτικά τους δικαιώματα στην Αλεξάνδρεια κατά τις δεκαετίες του '70 και του '80. Βέβαια στις περισσότερες από τις περιπτώσεις φαίνεται πως τα μετέφεραν νωρίς καθώς ήδη είχαν αγοράσει οικόπεδα στην πόλη. Στους Πόντιους η διαφορά ανάμεσα στα δύο κόμματα είναι μικρή (Ν.Δ. 44,74% έναντι 42,11% ΠΑ.ΣΟ.Κ). Τέλος στους ρουμανόφωνους Ρομά ο δικομματισμός λαμβάνει ποσοστά της τάξης του 100%. Εδώ η πλειοψηφία του ΠΑ.ΣΟ.Κ είναι ξεκάθαρη καθώς το 60% και πλέον των κατοίκων της περιοχής του Αγίου Γεωργίου δήλωσαν πως το ψήφισαν. Ίσως σχετίζεται με το γεγονός ότι πολιτογραφήθηκαν Έλληνες μαζικά στις αρχές της δεκαετίας του 1980, δηλαδή στην εποχή που το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα μεσουρανούσε.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο ερχομός και η εγκατάσταση των προσφύγων αποτέλεσε για το Γιδά κορυφαίο γεγονός που σημάδεψε και αναδιαμόρφωσε την ιστορία του. Ο μεγάλος αριθμός των προσφύγων που ήρθαν στο χωριό από το 1922-1945, σε σχέση με την άφιξη κατοίκων από την περιφέρεια των Γρεβενών και των Σερβίων κατά τις δεκαετίες 1950 και 1960 ,αλλά και των Ρουμανόφωνων ρομά αργότερα προκάλεσε μια σειρά ανακατατάξεων και ανατροπών σε δημογραφικό και οικονομικό επίπεδο, σε μια περίοδο μάλιστα που οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες στο χωριό, αλλά και σε ολόκληρη τη Μακεδονία διαμορφωνόταν υπό την διοίκηση ενός νέου κράτους: του Ελληνικού Βασιλείου

Τα πρώτα χρόνια, όπως ήταν φυσικό, η εγκατάσταση, η στέγαση και η αποκατάσταση των προσφύγων αποτέλεσε το βασικό πρόβλημα που είχε να αντιμετωπίσει η τοπική κοινωνία. Χρειάστηκαν κάποια χρόνια ώστε να μπορέσουν οι πρόσφυγες να ορθοποδήσουν και τελικά να τα καταφέρουν με την εργατικότητα και την επιμονή τους, αλλά και με τη βοήθεια της Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων (Ε.Α.Π.)

Από το σημείο αυτό και μετά, η οικονομική ζωή στο χωριό αλλάζει αποφασιστικά, παρόλο που το βασικό επάγγελμα των κατοίκων εξακολουθεί να είναι η γεωργία και η κτηνοτροφία, και η οικονομία κατά βάση γεωργική. Οι εκτεταμένες γαιοκτησίες (τσιφλίκια) που μέχρι πριν λίγα χρόνια ανήκαν, κυρίως, σε Μουσουλμάνους, μοιράστηκαν ύστερα από τη διαδικασία διανομής στους κατοίκους και σίγουρα η επιτακτική ανάγκη της αποκατάστασης των προσφύγων επιτάχυνε αυτή τη διαδικασία.

Επίσης οι πρόσφυγες έφεραν νέα επαγγέλματα και τεχνικές μεθόδους, όπως άρδευσης και ύδρευσης, που συντέλεσαν στην οικονομική ανάπτυξη, στη βελτίωση και το μέγεθος της παραγωγής, αλλά και στην διευκόλυνση της καθημερινότητας και κατ' επέκταση στην βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου του χωριού.

Λίγα χρόνια μετά την εγκατάστασή τους, οι πρόσφυγες δείχνουν να συμμετέχουν πρωταγωνιστικά στα κοινά, αναλαμβάνοντας τις στελεχικές θέσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης. Τέλος, ο Γιδάς , παρά τις επιμέρους μικρό-κουλτούρες των διαφόρων ομάδων που αποτέλεσαν τον πληθυσμό του, αργά αλλά σταθερά μπόρεσε να ξεπεράσει τις πολιτισμικές διαφοροποιήσεις και να δημιουργήσει μία αρκούντως ομογενοποιημένη κουλτούρα με σαφώς διαφορετική προέλευση, δίχως όμως την παντελή εξαφάνιση των παλαιότερων ντόπιων πολιτισμικών στοιχείων. Έτσι, στα επόμενα μετά την προσφυγική προσέλευση χρόνια, με τη βοήθεια μίας εθνικής -

ελληνικής- κουλτούρας και τη συνδρομή των μικρό-κουλτουρών των ντόπιων και προσφυγικών στοιχείων του χωριού, αλλά και των Δυτικομακεδόνων «φυγάδων» και των αλλόγλωσσων ρομά διαμορφώθηκε η νέα κοινή ταυτότητα του Γιδιώτη, πολίτη του ελληνικού κράτους.

Παράλληλα από τη δομή των ερωτηματολογίων προκύπτουν χρήσιμα συμπεράσματα για τη νοοτροπία και τις τάσεις των διαφορετικών πληθυσμιακών ομάδων της πόλης .Βέβαια είναι ένα θέμα που αποδέχεται σημαντική μελέτη και απαιτεί μεγάλη έρευνα, η οποία θα μπορούσε να ολοκληρωθεί στο μέλλον. Στην παρούσα εργασία καλύφθηκαν αρκετές παράμετροι και υλοποιήθηκε ο αρχικός στόχος του υπό μελέτη αντικειμένου .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ-ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Εφημερίδα Αλεξάνδρεια

Εφημερίδα Κερκίδα

Εφημερίδα Πολίτης Αλεξάνδρειας

Εφημερίδα Χρονικά Αλεξάνδρειας

Εφημερίδα ΤΑ ΛΕΜΕ Αλεξάνδρειας

Εφημερίδα Λαός της Ημαθίας

ΑΡΧΕΙΑΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ

Δημοτικά Αρχεία Αλεξάνδρειας

ΒΙΒΛΙΑ, ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ, ΑΡΘΡΑ

- Βακαλόπουλος Κωνσταντίνος, *Επίτομη Ιστορία της Μακεδονίας, Τουρκοκρατία*, εκδ . Αδερφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1988.
- Βακαλόπουλος Κωνσταντίνος, *Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού. Μακεδονία*, εκδ. Αδερφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1991,
- ΓΕΣ. *Ο ελληνικός στρατός κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912/1913*, Πολεμικό Παράρτημα
- Δήμος Αλεξάνδρειας, *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Αλεξάνδρειας*, Αλεξάνδρεια, Νοέμβριος 2011
- Δήμος Αλεξάνδρειας ,Λεύκωμα «ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ,ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΗ 1894-1994»,Έκδοση 1994
- Εγκυκλοπαίδεια Δομή,Αθήνα,2006
- Εγκυκλοπαίδεια του Ποντιακού Ελληνισμού, εκδ.Μαλλιάρης,,Θεσσαλονίκη,2007
- Εγκυκλοπαίδεια Μαλλιάρης Παιδεία, Αθήνα 2006
- Έξαρχος, 1996, Περιοδικό *Θεσσαλικές Επιλογές*
- Εταιρία Μακεδονικών Σπουδών, *Μακεδονικά*,Θεσσαλονίκη,1975
- Ιερά Μητρόπολις Βεροίας , Ναούσης και Καμπανίας, *Η οικογένεια στο Ρουμλούκι*,Αλεξάνδρεια,2009
- Κολιόπουλος Ιωάννης ,*Αφανείς γηγενείς Μακεδονομάχοι*, , ΕΜΣ, εκδόσεις University Studio Press. Θεσσαλονίκη 2008

- Λαογραφικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος «Αμάραντος» ,Ημερολόγιο έτους 2011,Αλεξάνδρεια,2011
- Κυρόπουλος Ανδρέας ,*90 χρόνια στο Ρουμλούκι*, Θεσσαλονίκη 2008
- *Λεξικό Διοικητικών Μεταβολών των Δήμων και των Κοινοτήτων (1912-2001)*, ΚΕΔΚΕ, Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας, Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ), Αθήνα 2002,
- Μελίκης Γιώργος, *Τα Λαογραφικά της Μελίκης, Μελετήματα*, εκδ, Λαογραφικός Σύλλογος Μελίκης και Περιχώρων.
- Μοσχόπουλος Δ. Ιωάννης, *Η Καμπανία (Ρουμλούκι) στα βυζαντινά χρόνια*, Εκδόσεις "University Studio Press", 2004
- Μοσχόπουλος Δ. Γιάννης, *Ρουμλουκιώτικη Ιστορία και Τοπογραφία*, Αλεξάνδρεια 1985
- Μοσχόπουλος Δ. Γιάννης, *Ρουμλουκιώτικα Σημειώματα.1980-1988*, τόμος 1^{ος}, Θεσσαλονίκη 1996
- Μοσχόπουλος Δ. Γιάννης, *Ρουμλουκιώτικα Σημειώματα.1989-1995*, τόμος 2^{ος}, Θεσσαλονίκη 1996,
- Μπέλλος Δημ., *Το κατοχικό συλλαλητήριο της Αλεξάνδρειας* ,Θεσσαλονίκη 2005
- Μπέλλος Δημ., *Η απελευθέρωση της Αλεξάνδρειας(πρώην Γιδά) και της περιοχής 1912*,Αλεξάνδρεια
- Ντελιόπουλος Γεώργιος, *Από τη ζωή και τον πολιτισμό στο Ρουμλούκι*, Αλεξάνδρεια 2014
- Ντελιόπουλος Γεώργιος, *Ελληνότοπος*, Αλεξάνδρεια.
- Ντελιόπουλος Γεώργιος, *Γιδάς: Άνθρωποι και Τοπία*, Αλεξάνδρεια 2008
- Πανταζόπουλος Δημήτριος, *Οι παλιοι Ρουμλουκιώτες αδικιούνται*,Αλεξάνδρεια,2010
- Πανταζόπουλος Δημήτριος, *Τ' αντέτια μας: ήθη και έθιμα από το Ρουμλούκι*, 2001
- Σχινάς Θ. Νικόλαος, *Οδοιπορिकाί Σημειώσεις Μακεδονίας, Ηπείρου, Νέας Οροθετικής Γραμμής και Θεσσαλίας, Συνταχθείσα τη εντολή του επί των Στρατιωτικών Υπουργού υπό Νικολάου Θ Σχινά Ταγματάρχου Του Μηχανικού παρά τω Επιτελικών Γραφείων του Υπουργείου Στρατιωτικών, εν Αθήναις, 1886-1887.*
- Τζαφερόπουλος Απόστολος, *Τουριστικός Οδηγός Ημαθίας*, Θεσσαλονίκη 1980

- Υφαντίδης Ιωάννης, Τοπική Ανάπτυξη και Μικρή Πόλη: Η περίπτωση της Αλεξάνδρειας, διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τ.Μ.Χ.Π.Α., Βόλος, 1998
- Χατζηκώστας Α., *Η Ημαθία από τη Βάρκιζα στον εμφύλιο*, Βέροια, 2004
- Χιονίδης Γεώργιος, *Ανέκδοτα έγγραφα και άγνωστα στοιχεία για κλεφταρματολούς και για την επανάσταση (1821-1822) στη Μακεδονία και ιδιαίτερα στον Όλυμπο*, Βέροια 1979

Ξενόγλωσση

- Faruk Tuncay-Λεωνίδας Καρατζάς, *Turkce Yunanca Sozluk (Τουρκοελληνικό Λεξικό)*, Κέντρο Ανατολικών Γλωσσών και Πολιτισμού, Αθήνα 2000
- Sir Henry Holland, *Travels in the Ionian Isles, Albania, Thessaly, Macedonia, During the Years 1812-1813.*
- Struck A., *Die Makedonischen Mier Lande*, Serajevo, 1908